

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

גיליון חג
מורחב

לבן הרשע חסר בעיקר בטחון, הוא מיואש מעצמו, אין לו בטחון בה' ואפילו בטחון בעצמו אין לו. דווקא אנשים חכמים נוטים להיות פסימיים. יש שכל, יודעים הכל, אך המסקנה היא פסימית. שאלת הבן הרשע "מה העבודה הזאת לכם היא לא בהתרסה אלא ביאוש – אולי לכם העבודה הזו מועילה, אבל לי אין סיכוי. אבל כאשר עוברים את המדרגה של הרשע, מתחזקים בבטחון, מגיעים לגדלות של הבן החכם, שזוכה לראית המהות.

[מתוך השיעור 'ערבוביא קדושה']

מוסף מיוחד: פסח עם גדולי החסידות

מצורע-שבת הגדול-פסח תשפ"ד

מצורע־שבת הגדול־פסח ה'תשפ"ד

52 **הסיפור החסידי א'**
גואל ישראל
סיפור לשבת הגדול

54 **הסיפור החסידי ב'**
גם בלי לראות
אדמו"ר הצמח־צדק

55 **הסיפור החסידי ג'**
בטחון ושמחה
רבי דוד לייקס

57 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
פסח, שליחות ועוד

59 פֶּאָזֶז אַלֶּזֶק א'
בְּלֵנו חֲכָמִים (א)
רְזִי יִסְפָּר לָנוּ מַה קָּרָה לְגִוּוֹנֵי
וּמַה הֶקְבֵּל בֵּין חֲקִים, עֲדוֹת וּמְשֻׁפְטִים

61 פֶּאָזֶז אַלֶּזֶק ב'
בְּלֵנו חֲכָמִים (ב)
רְזִי יִסְפָּר לָנוּ מַה קָּרָה לְשָׁמַיִם
בְּמִתְּן תּוֹרָה וְלָמָּה כָּל שָׁנָה הֵבֵן הַחֲכָם
שׂוֹאֵל אֶת אוֹתָהּ שְׂאֵלָה

04 **חברותא בנפלאות**
נקודה מעובדת
תקון חרב המלחמה –
חברותא בפנימיות התורה

05 **פסח עם גדולי החסידות**
ביאורים בהגדה של פסח
תוכן מפורט בעמוד 5

26 **"תורתו אומנותו"**
שיעור ברמב"ם היומי
דין תורתו אומנותו ברמב"ם
ובמציאות בדורות האחרונים

36 **ערבוביא קדושה**
ליל הסדר תשפ"ג
התבוננות ביחס בין ליל הסדר
לספירת העומר

38 **מצות שמחה בנשים**
שיעור נשים לשביעי של פסח
חיוב האשה בשמחת החג
ע"י בעלה וע"י עצמה

41 **"פתחי לי"**
סעודת משיח תשפ"ג
ארבעה כוסות וארבעה בנים

50 **"והזרתם"**
אבן עזרא
הכתר של הנזירות

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעד

הקדמת המערכת

שבת שלום וחג פסח כשר ושמח לכל קוראינו בתוך כל בית ישראל. לפניכם גליון **נפלאות** חגיגי ו**מורחב במיוחד** (64 עמודים) מלא בכל טוב - שיעורים, התוועדויות וסיפורים חסידיים **לכל המשפחה. מה בגליון?**

מיד אחרי **הנקודה המעובדת** [עליה נרחיב בהמשך], נצלול לתוך **הגדה של פסח עם ביאורי גדולי החסידות**, משם ל**שיעור הרמב"ם היומי** בחיק המשפחה ולאחר מכן כמה משיעורי פסח אשתקד: **שיעור מליל הסדר**, **שיעור לנשים מליל שש"פ וסעודת משיח**.

במוסף החגיגי הגדה של פסח - פסח עם גדולי החסידות - תוכלו לקרוא מביאורי רבי **מנחם מענדיל מקוסוב** - בעל **האהבת שלום** - על ההגדה [מה שלמעשה **מחליף את מדור** **אהבת שלום** בגליון זה], כמו גם מביאוריהם של **השפת אמת**, **האבני נזר** ו**השם משמואל**.

בשיעור הרמב"ם היומי - **"תורתו אומנותו"** - עסק הרב בסוגיא **האקטואלית** הזו במובנה התורני המקורי והטהור. אחרי חשיפת המבנה הפנימי, המסייע להבין את דברי הרמב"ם, עובר השיעור ל**קישור מפתיע בין החשיבה היוצאת מן הכלל של רבי ירמיה לתיאוריית הקוואנטים**, ומקנח בפרצוף יפהפה של "עוסק בתורה" בדברי הרמב"ם.

השיעור השני - **ערבוביא קדושה** - שיעור **מליל הסדר תשפ"ג**, הינו **התבוננות ביחס בין עבודת ליל הסדר** שנעשית בבת אחת, **לבין עבודת ספירת העומר** המדורגת, תוך עיון בדברי האריז"ל והקבלה לארבעת הבנים בהגדה.

בשיעור השלישי בגליון, **שיעור לנשים מליל שביעי של פסח תשפ"ג** - **מצות שמחה בנשים** - פרש הרב את סוגיית **חיוב האשה בשמחת הרגל**, חיוב המוטל עליה, כמו גם על **בעלה שחייב לשמחה**. שיעור שיעשה שמח לכל לומדת!

בשיעור הרביעי - **"פתחי לי"** - שיעור **מסעודת משיח אשתקד**, ביאר הרב **כוונה חדשה לארבע כוסות**, המתאימה הן **לליל הסדר והן לסעודת משיח** ופותחת פתח **לעבודה פנימית**. מתוך הקבלה ללשונות האהבה **"אחתי, רעיתי, יונתי, תמתי"** ולארבעת הבנים בהגדה. **שמעו ושתו ותחי נפשכם!**

ביום שני בערב, ליל ח' ניסן - **חג הגאולה של הרב** (שהשתחרר בו ממעצר מנהלי) - זכינו **להתוועדות פנימית שנגעה בסוגיית הפצת תורה בכלל והפצת תורת הרב בפרט. בנקודה המעובדת** תוכלו לקרוא קצת על הפועל היוצא: **קביעת חברותא בלימוד נפלאות**, שתחולל **נפלאות עבורכם ועבור העולם כולו**.

שבת שלום ומבורך ופסח כשר ושמח, **המערכת**

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

חברותא בנפלאות

תדיר בין שני הלומדים וביניהם שרויה השכינה. בדורנו, ההצלחה הגדולה ביותר לה אנו זקוקים היא הפצת התורה בעם ישראל ובעולם כולו. רק האור של פנימיות התורה יכול להמתיק ולרפא את כל המכאובים של הכלל ושל הפרט – לאחות את הקרעים בעם על ידי מבט פנימי ומאחד, לרפא את חוליי הנפש על ידי הדרכה אמיתית, להנחות את חיי עם ישראל בדרך למימוש האמת שלו ולהביא גאולה לעולם כולו. חז"ל מלמדים אותנו כי המפתח להצלחה הזו – שתעלה את התורה ולומדיה לגדולה ולהשפעה על העולם כולו – הוא הלימוד בחברותא, החל מהמעגלים הפנימיים ביותר ועד למי שעושה את צעדיו הראשונים בלימוד. בלימוד הקשוב והמכבד, וגם המאתגר והמחדד, משלימים שני הלומדים זה את זה, מנחים זה את זה בדרך הנכונה ומעוררים מנביעים את כח החידוש בדברי תורה שטמון בכל אחד. החיבור המשותף הזה לתורה נותן חשק וכח חדשים להפצה ומבטיח בה הצלחה, עד להצלחה האמורה במשיח – "יראה זרע יאריך ימים וחפץ הוי' בידו יצלח".

חדש ניסן וחג הפסח הם זמנים של התחדשות והחידוש שאנחנו מציעים השנה הוא שכל אחד ואחת יקבעו חברותא ב"נפלאות" ובעזרת ה' יראה הצלחה גדולה בכל עניינו ובעיקר ביעוד העיקרי של "יפוצו מעינותיך חוצה" – הדרך להבאת משיח צדקנו.

אנחנו נמצאים עדיין בעיצומה של מלחמה, המכונה 'חברות ברזל', ועד שנגיע ליעוד של "וכתתו חרבותם לאתים" עלינו לעסוק בתיקון החרב – "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך". מורנו הבעל שם טוב מלמד כי המתקת ה"צרה היא בהפיכתה ל"צרה, וכך עלינו להמתיק את ה"חרב בהפיכתה ל"חבר – על ידי לימוד בחברותא (תיקון ל"חרב אל הבדים ונואלו", שדרשו חז"ל על מי שלומד לבדו).

בלימוד בחברותא שני הלומדים הם בגדר "שני תלמידי חכמים" ש"מחדדין זה את זה", "נוחין זה לזה", "מקשיבים זה לזה" ו"מדגילים זה לזה", שחכמים הפליגו עד מאד בשבחים ובשכרם – "הקב"ה מצליח להם... ולא עוד אלא שעולין לגדולה... זוכין לתורה... הקב"ה מקשיב להן... הקב"ה שומע בקולן... הקב"ה אוהבן". החברותא המתוקה ביותר היא בין בני זוג, "חברים מקשיבים" ש"שכינה ביניהם", כרמוז בכך ש**חברותא** בגימטריא **איש-אשה**, אך באמת בכל חברותא יש יחסי משפיע-מקבל המתחלפים

מעוניין?
צור קשר וננסה לעזור:
אלעזר 052-5065243
לנוחיותכם מלאו את הטופס:
[HTTPS://BIT.LY/NIFLAOT-STUDY](https://bit.ly/niflaot-study)

חברותא בנפלאות

כבר קבעת חברותא בנפלאות? עדכן בטופס

פסח עם גדולי החסידות

לכבוד פסח וליל הסדר, מוגש בזאת לקוראי 'נפלאות' שי נהדר לחג – פירושים וחיידושים לפסח ועל סדר ההגדה, מתורתם של גדולי החסידות עם ביאורי הרב לעומק ולרוחב בתוספת ציצים ופרחים. השנה נעסוק בתורת הרה"ק ר' מנחם מענדיל מקוסוב, בעל **אהבת שלום** (שתורתיו נלמדות כסדר בשנה זו, **תשפד**), השפת אמת, האבני נזר והשם משמואל. שנזכה לפסח "בכשרות הלב ובשמחה" (כנוסח בעל אהבת שלום), בגאולה האמתית והשלמה במהרה בימינו אמן.

תוכן

- 16 ארבעה בנים וארבע קושיות
- 17 ארבעה בנים וארבע כוסות
- 19 גדלות קודם לקטנות
- 21 לא מלאך
- 21 מכה כבחירתך
- 23 ענג אפיקומן
- 24 גאולת העפר

- 05 חברותא לביקור הנפש
- 09 שאו מרום עיניכם
- 10 לרחוץ שלש ידים
- 12 לשאול ולהפנים
- 13 הרי זה משובח
- 14 עול מלכות שמים
- 15 יציאת מצרים בלילות

בעזרה"י במהרה בימינו אמן.
רוב שלום וברכות ישועות ונחמות לכבוד אהובי ידידי, ידידי ה' וידידי נפשנו, אהובים למעלה ונחמדים למטה, הנצמדים בקירות לבי, החפצים להיות יראי ה' באמת... כעת אשר היא עת ביקור, כל אחד ואחד צריך לבקר את עצמו שלא יהיה בו מום, כמו שכתוב (שיר השירים ד, ז) ומום אין כך, היינו מום של הנפש. ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו

חברותא לביקור הנפש – מכתב לפסח

הרב הקדוש רבי מנחם מענדל מקוסוב זצ"ל, בעל 'אהבת שלום', כתב במכתב לחסידיו: בעזרת ה' יום י"ג להודש ניסן אשר יהיה גאולתנו

היא על פעולת הביקור הנדרשת, כפי שנלמד מקרבן הפסח – עבודת הביקור העצמי לטהר את הנפש מכל מום. פסח מצרים נלקח בעשור לחודש ניסן, ומאז "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה", "שטעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה"². גם פסח דורות טעון ביקור ממום ארבעה ימים³, מתאים לדברי האהבת שלום שבימים אלו יש לעסוק בביקור הנפש. ארבעת הימים הם כנגד ארבע אותיות שם הוי', להשלים את הביקור בכל 'קומות' הנפש, מלמעלה עד למטה.

◆ **מום = אלהים = הטבע.** כלומר, הטבע הראשוני של האדם אינו מושלם, יש בו מומים, גבהות וחמץ (החל מהילד הקטן החושב שהכל מגיע לו ועד המבוגר המחשיב את עצמו). העבודה שלנו היא לתקן את הטבע הראשוני ולרכוש 'טבע שני' ללא גאווה. **טבע שני = אמת**, זו האמת הפנימית שצריך לעבוד כדי להגיע אליה.

◆ נחשב את ערך המלה **מום** בארבע רמות המספר (כנגד כתר-חכמה-בינה-דעת): בחשבון רגיל (**מום**, 86), במילוי (**מום** וו **מום**, 172), במילוי המילוי (**מום** וו וו **מום** **מום**, 344), ובמספר קדמי (311) = 913, **בראשית**. בראשית הכל צריך לתקן את המום של הגבהות.

שכן טוב

התקנה למי שאינו יכול לבקר את עצמו היא 'דבוק חברים'. ומי מאתנו יודע באמת לבקר את עצמו? כולנו צריכים חברים! כך אמר האר"י הקדוש שביאת המשיח תלויה בעיקר בדבוק חברים⁴. זהו תיקון הדעת של הנשמה, שכן הדעת פירושה התקשרות והתחברות, דבוקת

הקרוב אל ביתו (שמות יב, ד), היינו באם שאינו יכול לבקר את עצמו, או התקנה דיבוק חברים, כמו שנאמר (אבות א, ו) וקנה לך חבר, היינו שיקנה בלבו באמת ובשפלות הלב דיבוק חברים, שיהיה כל אחד ואחד שפל בפני חברו. וזהו עיקר הביעור חמץ וביקור מומו, היינו המדה המגונה גבהות הלב אשר היא במשהו (סוטה ה, א). וזהו ערלת הלב של כל אחד ואחד. ועל זה רמז מן השם, כי שם גימטריא ערלה, ושה מורה על שפלות כמבואר. וכל עניני פסח מורה על שפלות, ועל זה נקרא לחם עוני (במדבר כח, כד), היינו הכנעה. ואם נכנע באמת, אזי יכול לדבר דיבורים קדושים לפני הש"י ב"ה, ולהכי מקרי לחם עוני, שעונין עליו דברים (פסחים קטו, ב). וגם כן לחם עני, היינו אם נכנע הוא באמת כמדת עני, אזי יכול לענות עליו דברים. מחמת זה אשר הוא עת ביקור, אין לי פנאי להאריך בדברי שלום וריצוי לכבוד אחי ידידי כנפשי וכלבבי...

הרבי מגלה לנו מעולמו הפנימי, במה הוא עסוק בימים אלו שלפני פסח. הפסח טעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטתו, וכן האדם צריך לבקר את עצמו ממומי-הנפש לקראת הפסח, כאשר המום העיקרי הוא הגאווה וגבהות-הלב. באמת, כל עניני הפסח מורים על מדת השפלות וההכנעה: ביעור חמץ הוא ביעור הגאווה, והמצה היא "לחם עני", מדת ההכנעה והענוה, כמו העני הנכנע באמת.

לפני קרבן הפסח צריך למול את הערלה ("כל ערל לא יאכל בו"⁵), להסיר את ערלת-הלב, הגאווה. גם השם של קרבן הפסח מורה על שפלות, **שה = ערלה** ("זה לעומת זה"). אמנם, לאדם קשה לתקן את עצמו, לבקר את עצמו בבקורת עצמית נוקבת – ולכן צריך 'דבוק חברים' כאשר כל אחד שפל בפני חברו ונעשה מתוקן על ידי חברו.

ביקור ממום

בהמה עם מום פסולה לקרבן, אבל ההדגשה

ב שמות יב, ו' ורש"י.
ג לשיטת רש"י בגמרא פסחים צו, א. ראה אנצ"ת ערך ביקור מומים.
ד ראה שער הגלגולים הקדמה ל"ט (וראה ישמח משה פרשת שמות ד"ה ועד השלישי, קכב, א).

א שמות יב, מח.

נסתרות' של שכנות טובה.

על רבי יוסי שאמר "שכן טוב", נאמר לפני כן "רבי יוסי הכהן חסיד"^ט. הכהן החסיד – כמו אהרן הכהן איש החסד, "אוהב שלום ורודף שלום" – מלמד איך לתקן את המומים בנפש. והנה **יוסי = מום**.

◆ לפי הקבלה, **מום** הוא שם קדוש מתוך שם **עב**. כלומר, יש 72 (**עב**) צירופים של שלש-שלש אותיות – הרמוזים בהרכבת שלשה פסוקים רצופים לפני קריעת ים סוף – אשר האחרון בהם הוא **מום**. והנה **עב = חסד**. שם **עב** שייך לחסד עליון, והצירוף האחרון, המשלים ל**חסד** הוא **מום**. בכח מדת החסד של רבי **יוסי** הכהן החסיד מתקנים את **המום** בנפש.

ניתן למנות שלש תכונות הכרחיות לשכנות כזו של דיבוק חברים. ראשית, מדת השפלות, כפי שמדגיש האהבת שלום "שיהיה כל אחד שפל בפני חברו", אחרת לא יוכל לקבל בקורת. שנית, מדת האמת, ה**פְּנוּת**, ללא זיוף וחנופה. ושלישית, מדת הנאמנות, חברים נאמנים (אחרת אין זו חברות אלא אינטרסים). והרמז: שפלות כנות נאמנות ראשי תבות **שכן**.

◆ **שפלות כנות נאמנות = ג פעמים תריג = תשובה תורה תפלה = "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"**. ללא הסיימות, **שפל כן נאמן = אור אור אור**. הסיימות **זת זת ות = 1218 = 1 צירופי ברא (סוד בראשית)**.

חבר טוב

לאחר שעסקנו במדת "שכן טוב", לא נשכח שעיקר ההדרכה כאן הוא דיבוק חברים, "וקנה לך חבר". נחזור כעת למשנה "איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם... רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב". הברטנורא מפרש "חבר טוב, שמוכיחו כשרואה אותו עושה דבר

של אהבת אמת.

אמנם כאן מדובר על חברים טובים ונאמנים, אך המושג המקורי הוא "שכן טוב", שהרי כך נלמד מפסח מצרים "וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשָּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִקְצֵת נִפְשֹׁתָיו", חבורת פסח עם השכן הקרוב שעליו נאמר "טוב שכן קרוב מאח רחוק"^ה.

◆ בפסוק יש מבנה יפהפה: **ימעט הבית מהיות משה = 1352**, הרבוע הכפול של הוי'. זהו גם ערך המלים **במכסת נפשות!** נמצא ש"ולקח הוא הקרוב אל ביתו" מוקף מכאן ומכאן בשם הוי', שכנות מופלאה...

כך למדנו בפרקי אבות "איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם? רבי יוסי אומר, שכן טוב". אך מהי הכוונה? האם אני יכול לבחור את השכנים? מפרש רבינו יונה החסיד "שיהא בעצמו שכן טוב אל כל שכניו", אתה צריך להיות שכן טוב! וממשיך רבינו יונה "ואחר היותו טוב ואוהב נאמן לחמשה בני אדם או לשמונה, קרוב אליו הדבר לאהוב את כל באי עולם. ונמצא מאושר בכל המדות הטובות". זהו מעגל ידידות ואהבה ההולך ומתרחב, מהשכנים הקרובים לרחוקים ועד כל באי עולם (כולל אומות העולם), כאשר הדוגמה של חמשה ושמונה שכנים רומזת ל-**אהבה: אהב = 8 . ה = 5**.

השכנות הטובה היא 'משימה משפחתית': האיש שכן טוב לשכנו והאשה שכנה טובה לשכנתה. וכן רמז בפסוק "ושכנו הקרב אל ביתו" – "הקרב" רומז לאשתו של אדם, הקרובה אליו מכל (כמו "כי אם לשארו הקרב אליו"^ו), וכן "ביתו זו אשתו"^ז. **הקרב** אותיות **רבקה** אמנו אשת יצחק אבינו.

◆ **שכן טוב = 387**. זהו המספר המשלים את תריג ל-1000, שלמות של "אלף אורות". יש תריג מצוות גלויות ועוד 387 מצוות

ה משלי כז, י.

ו ב, ט.

ז ויקרא כא, ב.

ח יומא פ"א מ"א.

ט אבות ב, ח.

י אבות א, יב.

וההתחברות, כאשר הדעת היא פנימיות היסוד בקו האמצעי). ואילו "שכן טוב" שייך לספירת המלכות (מערכת היחסים בין שכנים היא תחילת הסדר החברתי), שכן רומז להשראת השכינה, מדת המלכות. וברמז: **חבר שכן** = י פעמים **חן**, שלמות של מציאת חן בין אדם לחברו ושכנו.

סוד השה

קרבן הפסח הוא שה, "שֶׁה לְבֵית אֲבֹת שֶׁה לְבֵית". השה הזה הוא "לעומת זה" של הערלה המאוסה. הערלה היא גבהות שלילית (כמו הביטוי "גבעת הערלות"¹⁷ לקראת הפסח בארץ ישראל), ואילו השה של הקדושה מורה על מדת השפלות, כקולו של השה הפועה המעורר רחמים, "שה פזורה ישראל"¹⁸. הרחמים הם מדתו של יעקב אבינו הרועה את הצאן והאוהב את רחל (רחל היא גם כבשה).

"וְאִם יִמְעַט הַפִּיט מֵהֵיזֵת מְשֶׁה" – כדי להגיע למדת "שה" בקדושה יש להמעיט את עצמו, בענוה ושפלות. "מְשֶׁה" רמז ל**משה** רבינו מצד אחד, ומאידך לאיסור חמץ **במשהו** וכן "המידה המגונה גבהות הלב אשר היא במשהו". השה של פסח רומז גם ליצחק אבינו, עליו נאמר "אלהים יראה לו השה לעלה בני"¹⁹. כשם שהשה מורה על הכנעה ושפלות, כך גם המצה, "לחם עני". והנה **לחם עני** = **יצחק** (כאשר **לחם** = ג פעמים **הוי**. **עני** = ה פעמים **הוי**, סוד "ביום הגמל את יצחק"²⁰ **הִג מל**, יצחק שנימול לשמונה).

◆ נחשב **שה** בארבע רמות המספר: במספר רגיל (305), במילוי (שין **הא** 366), במילוי המילוי (שין **יוד נון הא אלף**, 603) ובמספר קדמי (1110) = 2384 = 8 פעמים **רחמים**. וללא מספר קדמי = 7 פעמים **יעקב** (בעל מדת הרחמים).

יז יהושע ה, ג.

יח ירמיה נ, יז.

יט בראשית כב, ח.

כ בראשית כא, ח (רבינו בח" שם).

שאינו הגון" – חבר-אמת היודע לבקר ולתקן באהבה, כאשר כל אחד נוהג בשפלות בפני חברו. ורבינו יונה מפרש גם כאן (כמו ב"שכן טוב") שזו הדרכה לאדם להיות בעצמו חבר טוב "והוא נקל לעשותו ולהיות חבר טוב לאיש אחר לאשר לבו חפץ. ולהרגיל עצמו שתהא רוח נוחה הימנו וכן יבוא באהבה עם כל הבריות". מעלת השכן שהוא נמצא עמו תמיד, ומעלת החבר היא קרוב דעת "לאשר לבו חפץ".

חבר טוב הוא חברותא טובה ללימוד התורה, וכן "דבוק חברים" הוא מהמדות שהתורה נקנית בהן²¹. זהו יסוד גדול בחסידות: "העיקר ושורש הכל לאיש המשכיל הוא דיבוק חברים ואסיפתם וקישורם באמת לאמיתו זה לזה, והוא בחינת שלום. ומזה נצמח חסדים גדולים וישועות גדולות, הן בגוף והן בנפש"²². החברים הטובים מתקבצים ב'חבריא קדישא' אצל הרבי-הצדיק (גם אם בדרך כלל הם רחוקים פיזית זה מזה), ועוסקים יחד בתורה ועבודה. "חבר טוב" שייך גם ליחס בין איש לאשתו, "אַשְׁת וְעוֹרְיָה... תְּבַרְתָּהּ וְאַשְׁת בְּרִיתְךָ"²³, "האשה הטובה היא החבר הטוב"²⁴.

שכן טוב שותף לקיום המצוות בפועל, כמו בציווי על קרבן הפסח, "ואם ימעט הבית מהיות משה", אם מעט לו וקשה לו ללב אזי השכן עוזר, "ולקח הוא ושכנו". חבר טוב הוא חברותא טוב ללימוד תורה. "טובים השְׁנִיִּים מִן הָאֶחָד"²⁵ הן בקיום מצוות עם השכן והן בלימוד תורה עם החברותא, מתוך שפלות-רוח כלפי הזולת (ולא לנהוג בגאווה ולסרב לשותפות וסיוע).

בפנימיות: "חבר טוב" שייך לספירת הדעת ("והאדם ידע את חוה אשתו"²⁶, התקשרות לחברתו הטובה) וספירת היסוד (ההתקשרות

יא אבות ו, ה.

יב אהבת שלום פרשת קרח ד"ה והנה פרח.

יג מלאכי ב, יד.

יד ראה שכינה ביניהם פרק ד 'חברים נאמנים'.

טו קהלת ד, ט.

טז בראשית ד, א.

קשר של קיימא

נשלים את האגרת היפה של האהבת שלום לחסידיו, שכולה מביעה אהבה:

וזאת תדעו ידיעה נאמנה בוודאי התקשרות שלנו הוא קשר של קיימא למטה ולמעלה בארץ ובהו"ל וזוה התקשרות יושפע עלינו כל הברכות ישועות ונחמות בכל הני תלתא בבני חיי ומוזני דנפשא ומוזני דגופא אמן. כמ"ש והי' הקשורים ליעקב, והי' לשון שמחה. ומי שיש בו מדת יעקב היינו ענוה בוודאי יש לו שמחת הלב בכל עת ויכול לבא לידי התקשרות באמת וזוה התקשרות נתעשר יעקב והיה שלם בכל בתורתו ובנפשו ובגופו וממונו. כן נזכה במהרה כולנו יחד אמן כן יהי רצון. ומעתה תקבלו את החג הקדוש הבא עלינו לטובה בעזה"י בכשרות הלב ובשמחה ויהיה לנו ישועות הנפש ונאולת הנפש ונאולת הגוף בהני תלת בבני חיי ומוזני אמן כן יהי רצון.

דברי אוהבכם המעתיר ודו"ש"ת (ודורש שלום תורתכם) בכל עת ומצפה לשמוע בשורות טובות במהרה מכבוד מעלתכם. מנחם מענדיל בהמנוח מו"ה יעקב קאפיל זצלה"ה.

הענוה היא מדת יעקב אבינו ("עקב ענוה"^{כא}, כשם אביו של האהבת שלום, המכונה 'רבי קאפיל חסיד', מבני היכלא של הבעל שם טוב הקדוש) האומר "קטנתי מכל החסידים ומכל האמת"^{כב}. מי שיש לו ענוה ושפלות "בודאי יש לו שמחת הלב בכל עת", "וְיִסְפוּ עֲנָוִים בְּה' שְׂמֵחָה"^{כג} (האיש העניו שמח מאד בחלקו, בידעו כי לא מגיע לו כלום והכל מתנת חנם מאת הבורא יתברך). והרמז: **שפלות = שמחת חיים!**

מתוך השמחה מגיעים להתקשרות, "וְהָיָה הָעֲטֹפִים לְלֶבָן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב"^{כד} – לבן הארמי, אשר "בקש לעקור את הכל", עטוף ומכונס בתוך עצמו ואינו יודע מהי התקשרות

אמת וחברות אמת (לא כדאי להיות חבר של לבן הארמי-הרמאי), ואילו יעקב אבינו מתקשר בקשר חזק ואמיץ עם הזולת. זהו סוד העושר של יעקב, "שלם בתורתו, שלם בגופו, שלם בממונו"^{כה}. וכך גם החבורה הקדושה של החסידים, הקשורים יחד בלב ונפש מעבר לגבולות המקום (הן בארץ והן בחוץ לארץ) – יזכו לברכה ב"בני חיי ומוזני [מזון הנפש ומזון הגוף]".

נסיים גם אנו בברכה היפה לזכות לקבל את החג הקדוש "בכשרות הלב ובשמחה", לב טהור ונקי מכל מום, ושמחת הלב עד בלי די.

◆ הלשון המיוחדת "בכשרות הלב ובשמחה" = אמונה פעמים אהבה (אחד) = "ישא הוי' פניו אליך וישם לך שלום". ראשי התבות הם בהו (ראשית התיקון אחרי "תהו") = אהבה (ושאר האותיות = תחית המתים).

זְכֹר לְיִצְיָאָת מִצְרַיִם

שאו מרום עיניכם

כתב השם משמואל (בראשית תרע"ב):
אמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה (בעל אבני נזר) שהרב הקדוש ר' בונים מפרשיסחא זצלה"ה שאל לוקיני זצלה"ה מקאצק מאין לקח ההתעוררות שלו לעבודת השם, והשיבו מפסוק שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ, כו), והשיב לו הלוא מזה יכול כל אדם ליקח התעוררות אפילו אינו יהודי, והתעוררות היהודי צריכה להיות מיציאת מצרים, עכת"ד. ודבריו אלה הם בכוזרי ששאל לו מלך הכוזר מדוע נאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ שזה יותר פלא, והשיב שמצד בריאת שמים וארץ היו הכל שוים כגרמני כבושי. ומה שהקב"ה מיחד שמו

כא משלי כב, ד.

כב בראשית לב, יא.

כג ישעיה כט, יט.

כד בראשית ל, מב.

כה רש"י בראשית לג, יח.

אלה, אלא "בראשית ברא אלהים". ועוד, המלה "מי" רומזת לספירת הבינה, 'אמא עילאה', עליה נאמר "מי דקיימא לשאלה"^{כז} – לדעת לשאול ולשמוע את התשובה. אך כדי להגיע לדרגת 'אמא עילאה', היה עלינו להזדכך ביציאת מצרים. על הפסוק "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל הוֹי אֱלֹהֵינוּ הוֹי אֶחָד"^{כח} נאמר בזהר^{כט}: "שמע ישראל" ראשי תבות "שאו מרום עיניכם" (וכן שחרית מנחה ערבית). כלומר, השמיעה ההבנה המיוחדת לישראל היא לקלוט בפנימיות את המסר של הבריאה "מי ברא אלה". "שמע ישראל" – השמיעה של ישראל היא בכח התורה, ביחוד תורה שבכתב (יש ששים ריבוא אותיות לתורה ר"ת ישראל^ל) עם תורה שבעל פה (המיוחדת לישראל, ושרשה ב"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"^{לא}), אז ישראל הם לי ראש^{לב}, בקבלת 'מוחין דגדלות' של הכרת ה' יתברך "ה' אלהינו ה' אחד".

◆ שאו מרום עיניכם = 793 = אין פעמים אחד-אהבה (לראות את הבריאה יש מאין ולהגיע להכרה באחדות ה'). 793 (תשצג) הוא מספר חשוב בהלכה: שארית החודש (חודש לבנה הוא 29 יום, 12 שעות ו-793 חלקים).
◆ נחבר שאו מרום עיניכם עם שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד ונקבל 1911 = 3 פעמים תורה הוי'.

דָּחַץ

לרחוץ שלש ימים

כתב האהבת שלום: הנה שלוש רחיצות

כז לפי זהר ח"א א, ב.

כח דברים ו, ד.

כט תקוני זהר פה, ב.

ל מגלה עמוקות ואתחנן אופן קפו.

לא בראשית רבה א, ד.

לב ספר הליקוטיוס וישב.

על ישראל לברם שנא' אלקיך זהו רק מפאת שהוציא אותם מארץ מצרים.

וכ"ק אבי ארמו"ר זצלה"ה אמר לישב דברי זקניני זצלה"ה, כי להתפעל מראית דבר תלוי באיזה לב מביטים, כי מי שיש לו לב רע לעולם יראה להיפוך, כמ"ש שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו (ישעיה ו, ט), ולראות נכוחות צריך להיות לו מקורם לב זך וישר, וזה השיגו ישראל ביציאתם ממצרים, ורק מאז והלאה יש לפני ישראל דרך ישר ליקח התעוררות מבריאת שמים וארץ. ומיושבים דברי זקניני זצלה"ה.

הרבי ר' בונם שאל את תלמידו הגדול, הרבי מקוצק: מהיכן ההתעוררות שלך לעבודת ה'? והשיב הרבי מקוצק: "שָׁאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְיָאוּ מִי בְּרָא אֱלֹהִים" – אני מביט לשמים, מתפעל מהבריאה ומתעורר לעבודת הבורא. אך רבי בונם לא הסכים, וטען: הדרך הזו שייכת גם לאומות העולם. לנו, בני ישראל יש את יציאת מצרים, כמו פתיחת עשרת הדברות "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"^{כו} ולא "אשר בראתי את העולם", וכפי שמסביר רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי. הרבי מקוצק לא השיב, אולי מפני כבוד רבו, ובא האבני נזח, חתנו ותלמידו הגדול של הרבי מקוצק, ואומר: כדי להתבונן ולהתפעל כראוי צריך "לב זך וישר", לכן דווקא אחרי יציאת מצרים ניתן להתעורר מתוך התבוננות בבריאה. ונמצא שרבי בונם והרבי מקוצק שניהם צודקים.

יש חיצוניות ופנימיות. כל איש ישר, גם מאומות העולם, המתבונן בעולם יודה שיש משהו מעבר לו – חידת היקום מבקשת פתרון והבריאה מעידה על מקור נעלם. אבל זהו מבט חיצוני יחסית. ביציאת מצרים, ובבחירת עם ישראל, קבלנו את מתנת הפנימיות, לראות באמת "מי ברא אלה", להסיט את מסך הבריאה ולפגוש את הבורא. בספרי הקבלה מובא הרמז: "מי ברא אלה" אותיות "ברא אלהים" (אלהים מתחלק ל-מי אלה). לא רק 'מישהו' נעלם שברא

כנגד שלש הידות ושלשת האבות יש שלש רחיצות בליל הסדר, לטהר את שלשת הסוגים של הכלים בעולם האצילות: פנימיים, אמצעיים וחיצוניים. כלומר, במערכת הספירות העליונות יש אורות וכלים (גם הכלים מתייחדים באלקות, אך יש להם גבול וגדר מסוים), ובכלי יש את צידו הפנימי, אמצעיתו ('עובי' הדופן) וחיצוניותו. שלש בחינות אלו מקבילות לשלשה פירושים עיקריים למושג 'ספירה'^{טז}: מלשון ספיה, הארה, כנגד פנימיות הכלי (שהאור דבק בו); מלשון סיפור (המביע במלים את האור), כנגד אמצעיות הכלי; ומלשון מספר, כנגד חיצוניות הכלי (כמו הגימטריה המבטאת את חיצוניות המלה).

את ההקבלה לשלש הרחיצות בליל הסדר יש לפרש בדרך הבאה:

הרחיצה הראשונה (רחץ) לאכילת הכרפס – כנגד פנימיות הכלי, בחינת ספיה. ירקות נקראים אורות^{טז} (ויש גם ירק הנקרא ספירה^{טז}).

הרחיצה השנייה (רחצה) לאכילת מצה – כנגד אמצעיות הכלי, בחינת סיפור. רחיצה זו באה לאחר כל סיפור ההגדה (מגיד) והיא לשם אכילת מצה הנקראת "לחם עני", "שעונים עליו דברים הרבה" – סיפור ההגדה על המצה (ולכן המצה נמצאת לפנינו מתחילת ההגדה).

הרחיצה האחרונה, מים אחרונים שלפני ברכת המזון (שאינה מוזכרת בפירוש בסימני ההגדה) – כנגד חיצוניות הכלי, בחינת מספר, המדרגה האחרונה כמו מים אחרונים. ורמז יפה: **מים אחרונים = מצה מצה מצה!** כלומר, במים אחרונים 'משתקפות' כל שלש המצות שבקערה^{טז}, שהן כנגד כהן לוי ישראל (ר"ת

יש בליל הסדר, א', קודם טיבול הכרפס, ועל פי פשוטו, מטעם שטיבולו במשקה. ב', קודם אכילת מצה. ג', מים אחרונים קודם ברכת המזון. יש לפרש, דהנה בגלות מצרים לא היו זרועות העולם על מכונם מחטא אדם הראשון, ובליל פסח נתקנו סודם שלשה ידות, יד הגדולה יד החזקה יד הרמה, שמורים על חסד גבורה תפארת, חסד לאברהם פחד יצחק תפארת לעקב. על כן בכל ההגדה אנו מזכירים זכות אבותינו, כי נתקנו הזרועות כקודם חטא אדם הראשון. והוצרכו לטהר בשלוש רחיצות, וכמו שאיתא מהאר"י ז"ל (סידור קול יעקב לרבי קאפיל, הגדה של פסח) רחיצה ראשונה, לטהר כלים פנימיים דזעיר אנפין. השנייה, לטהר כלים אמצעיים דזעיר אנפין. השלישית, לטהר כלים חיצונים דזעיר אנפין. וזהו פירוש הכתוב (בראשית יח, א) והוא יושב פתח האוהל, שהיה בחג הפסח (רש"י שם יט, ג), פתח נוסריקון פנימי תוך היצון וק"ל.

יש שלשה ביטויים של יד ה', ולפי סדר התורה: לפני עשר המכות נאמר "פִּי בְּיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרְצוֹ"^{טז}; לפני קריעת ים סוף "וּבְגִי יִשְׁרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רַמָּה"^{טז}; ולאחר קריעת ים סוף "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה"^{טז}. בפנימיות: יד הגדולה היינו יד ימין, מדת החסד (הנקראת גם גדולה), כנגד אברהם אבינו ("חסד לאברהם", "האדם הגדול בענקים"). יד החזקה היינו יד שמאל, מדת הדין, כנגד יצחק אבינו. יד רמה כנגד הגוף, כאשר הראש הוא כמו יד היוצאת מן הגוף כלפי מעלה, כנגד יעקב אבינו במדת התפארת ("תפארת גופא", קו האמצעי). כך שלשת האבות הם "זרועות עולם", התומכים את העולם, ואת זכותם מזכירים בפירוש בהגדה ("ואקח את אביכם את אברהם... ואתן לו את יצחק. ואתן ליצחק את יעקב"), שלא כמו משה רבינו הנסתר בהגדה.

טז ראה סוד ה' ליראיו שער ספירת העומר. ובספר כמטמונים תחפשה באריכות.

טז ראה מלכים ב ד, טל.

טז כלאים פ"א מ"א.

טז גם בפועל, בדרך כלל במים אחרונים יש פירוי מצה (פירוי שלש המצות), ולכן המהדרים שלא לאכול שריה נזהרים נוהגים שבליל הסדר אין מעבירים את היד על השפתים אחרי מים אחרונים.

לג שמות ו, א.

לד שמות יד, ח.

לה שם פס' לא.

מארבע נשים, לעומת אברהם ויצחק שיש להם בן־ממשיך אחד בלבד), שהרי הוא עצמו חווה את הגלות והגאולה, החל מ"ארמי אבד אבי [לבן שרדף אחרי יעקב]" וההצלה ממנו, ועד "וירד [יעקב] מצרימה" (עם בשורת "אנכי אעלך גם עלה").

הרחיצה השלישית כנגד יצחק אבינו, "יד החזקה", וכנגד חיצוניות הכלי, בחינת מספר. יצחק 'מתמחה' בחכמת הגימטריא והחשבון (כמו רבי יצחק לוריא, האר"י הקדוש), החל מ"לחם עני" = יצחק... הוא אוהב את חיצוניות הכלי וחיצוניות העולמות, המציאות הממשית (ולכן רצה לברך את עשו איש השדה) וגם חכמת הטבע העוסקת במציאות (ומיוסדת על חכמת החשבון, מתמטיקה).

ובסיכום:

רחץ	אברהם	יד הגדולה	פנימיות הכלי	ספיר
רחצה	יעקב	יד הרמה	אמצעיית הכלי	סיפור
מים אחרונים	יצחק	יד החזקה	חיצוניות הכלי	מספר

נמצא שסדר שלש הידות בתורה, יד החזקה, יד הרמה, יד הגדולה, הוא לפי הסדר הפשוט: חיצון־תוך־פנימי.

◆ פנימי תוך חיצון (שלוש הבחינות בכלי) = 780, ה'משולש' של הוי' אחד (טל). יש כאן 13 אותיות והערך הממוצע של כל אות הוא 60 = כלי (דהיינו אחד פעמים כלי, הכל כלי אחד).

מה נִשְׁתַּנָּה הַלְיָלָה הַזֶּה מִקָּל הַלְיָלוֹת

לשואל ולהפנים

כתב השפת אמת (ליקוטים): יש לחקור הענין שאלת מה נשתנה שהקפידו חז"ל בזה הרבה, וכן בתורה כי ישאלך בנך בו ושאינו יודע לשאול את

כלי, פנימיות־אמצעיות־חיצוניות הכלי) וכנגד שלשת האבות. בהלכה "מים אחרונים חובה" כדי לא להנוק ממלח סדומית^{מב}. ובפנימיות (על דרך העבודה): בסיום המעשה הטוב צריך לנקות־לסלק את הגאווה הנוטה לדבוק בנו (תחושת סיפוק עצמי)^{מא}.

ובהקבלה לשלשת האבות ושלש הידות: הרחיצה הראשונה כנגד אברהם אבינו, "יד הגדולה". הכל מתחיל בתיקון פנימיות הכלי (ספיה, לשון אור "אברהם התחיל להאיר"), וגילוי בחינת הגדלות (יד הגדולה) המופיעה מתחילת הלילה הזה. רחיצה זו היא בגדר הידור־מצוה (אמנם "כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים"^{מב} אך בדרך כלל רוב העולם לא מקפידים על כך^{מג} ורק בליל הסדר כולנו מהדרין ליטול) והידור נובע ממדת האהבה של אברהם. נמצא שהסדר פותח באברהם אשר "ישב פתח האהל", ובו נרמזו כל שלשת הבחינות, פתח ר"ת פנימי תוך חיצון, בהיותו כולל גם את יצחק ויעקב (כאשר אברהם ישב פתח האהל ראה שלשה אנשים, והם אברהם יצחק ויעקב^{מז}). הפתח של אברהם רומז לפתח הבית בפסח מצרים, "ופסח ה' על הפתח". הפתח של אברהם נקרא גם "פתח עינים" – פתחו של אברהם אבינו, שכל עינים מצפות לראותו^{מה}. בפתיחת הסדר אנו מקבלים את אורו של אברהם אבינו, אהל פתוח לרווחה, עינים פתוחות, לב פתוח וראש פתוח לראות גילוי אלקות.

הרחיצה השניה כנגד יעקב אבינו, "יד הרמה", וכנגד אמצעיות הכלי (יעקב הוא "עמודא דאמצעיתא"), זו בחינת סיפור – יעקב אבינו מספר את סיפור ההגדה לבניו (י"ב בנים

מ עירובין יז, ב.

מא וזאת על ידי מציאת 'הסיכה' שהביאה אותי למעשה הטוב, מעין 'שעיר לעזאזל' (כמבואר ב'פרק בעבודת ה' בספר לב לדעת).

מב פסחים קטו, א.

מג ראה משנ"ב קנח סק"כ.

מד זהר ח"א צח, ב.

מה בראשית לח, יד ורש"י.

**וְאָפִילוּ כְּלָנוּ חֻכְמִים כְּלָנוּ נְבוּנִים כְּלָנוּ יוֹדְעִים
אֶת הַתּוֹרָה מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם.
וְכָל הַמְדוּתָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם
הָרִי זֶה מְשׁוּבָח**

הרי זה משובח

כתב השפת אמת (פסח תרמ"ז): בענין המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. כתבו המפרשים כי בכל מקום אסור להרבות בשבחו של מקום כדאיתא בגמרא מי ימלא גבורות ה' מי שיוכל לספר כל תהלתו כו'. אך ביציאת מצרים משובח ע"ש. ונראה הטעם כי למי שנעשה לו הנס וכן במקום ובזמן של הנס מותרין ומחוייבין להלל ולשבח ולפי שאמרנו ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו הרי אנו מושועבדין. ממילא נעשה לנו הנס. לכן המרבה לספר משובח. וכן בסוף ההגדה שאומרים ואתנו הוציא כו' לפיכך אנהנו חייבין כו' כמ"ש.

והאמרי אמת כתב (פסח תרפ"ד): הנס שאיתא מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקב"ה... אולם כתיב ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים וגו' וידעתם כי אני ה' (שמות י, ב). שעל ידי הסיפור מגיעים לידיעת ה' וזה דבר שאין לו סוף.

והלב שמחה כתב: עוד יש לומר שיציאת מצרים אינה שבחו של מקום כי אם מעשיו ובה מותר לספר.

מבואר בגמרא^מ שאין להוסיף על התארים שנקבעו בנוסח התפלה "הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוֹר וְהַנּוֹרָא". במקום אחר^נ מבואר סדר התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, ואז נאמר בחריפות "מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקב"ה..." מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, למי נאה למלא גבורות ה' למי שיוכל להשמיע כל תהלתו

פתח לו, מה זה התועלת בשאלת מה נשתנה? נראה לי שהוא להמשיך המוחין היינו הארות הגדלות שבימי הפסח שהוא בדילוג שלא בהדרגה כידוע אל המדות שבאדם השכל והרצון, שבני ישראל יבררו בלבבם ענין נס יציאת מצרים, שעל ידי הקושיא שבא מאדם עצמו משכלו כמו שהבן שואל על ידי שינוי שרואה כמו כן כלל ישראל שבאין למדרגה גבוהה בפעם אחת שלא בהדרגה, שהוא שינוי גדול, על ידי זה ישאלו ויחקרו עד שיביאו האור אל המדות והשכל. והוא הבטחה כאשר ישאלך כו' תוכל להשיב לו ולהבינו שיכנס האור בנפשו וכן שאינו יודע לשאול הש"י פותח לו שער גם על זה שיוכל האדם לחקור ולשאול.

ליל הסדר רצוף שאלות. כאילו אי אפשר להתחיל בלי שאלה רצינית. כך בתורה "כי ישאלך בנך"^מ, וכן קבעו חז"ל לומר את ההגדה כתשובה לשאלה "הבן שואל מה נשתנה... ואם אין לו בן הוא שואל לעצמו"^נ, ומי שאינו יודע לשאול אנו מעוררים אותו לשאול ופותחים לו, העיקר שישאל. כל זה מפני שהארת הפסח באה באופן של דילוג (פסח לשון קפיצה ודילוג), הופעת 'מוחין דגדלות' בבת אחת, ללא עליה מתונה בסדר והדרגה. האור הזה מצד עצמו הוא "מעל המדות והשכל", אך התכלית היא להמשיך את האור בפנימיות, "שיכנס האור בנפשו". לשם כך צריך שהאדם יתעורר לשאול בעצמו! אז אפשר יהיה להשיב לו כדאוי, "שואל כענין ומשיב כהלכה", כל אחד יקבל תשובה המתאימה לו כפי דרכו, כך שימשכו בו מוחין דגדלות וגילוי הנס יאיר בפנימיות. "וְהִיָּה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מִמָּחָר לֵאמֹר מָה זֶאת [אני מבשר לך שתהיה תשובה] וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֲבָדָיִם"^ס. גם הבן שבדרך כלל אינו יודע לשאול, מובטח לו שיצליח היום לחקור ולשאול, ואז יקבל תשובה נכונה.

מו' שמות יג, יד. דברים ו, כ.

מז' פסחים קטז, א, במשנה ובגמרא.

מח' שמות יג, יד.

מט' ברכות לג, ב.

נ' מגילה יח, א.

בפנימיות: על ידי הסיפור מאיר ומשתבח ה"זה", חושי-הזיהוי. האדם מזהה את הנס שנעשה לו- עצמו, כבעל הנס המכיר בניסו, ומזהה את מי שעשה לו את הנס, בחינת "וקרא זה אל זה" – חוש הזיהוי של האדם מזהה את ה' (כמו "זה אלי" בקריעת ים סוף) ולכן מתאים לספר בשבחי המקום (כהסבר השפת אמת). ה"זה" שייך למשה רבינו, היחיד שהתנבא בלשון "זה הדבר", וזיהוי ברור באספקלריא המאירה, וממילא כל יציאת מצרים היא בסימן "זה" (וגם הגאולה העתידה, שהרי משה "גואל ראשון הוא גואל אחרון"²¹).

◆ **וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח** = 2148 = 1 פעמים משיח, גילוי 'ניצוץ משיח' בליל הסדר על ידי הסיפור ביציאת מצרים (ניצוץ זה מאיר בכל ששת פרצופי האצילות).

**מַעֲשֵׂה בְרָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר
בְּנוֹ עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבְּרִים
בְּבֵנֵי בְרַק. וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיציאת מצרים כָּל
אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם
רְבוּתֵינוּ הַגֵּיץ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחֵרִית**

עול מלכות שמים

כתב השם משמואל (על ההגדה): מעשה ברבי אליעזר כו' שחרית, יתבאר עפי" ש"ם ברכות (יג, ב) א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים. א"ל בר פחתי בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים, והפי' הוא עפי"מ כד חזינא מליא שאלתי את כ"ק אאדמו"ר זצלה"ה מה שאנו אומרים "ובולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה" איך יתכן אצל המלאכים לומר עול הרי כל עבודתם היא אהבה ורצון, ומלת 'עול' לא תצדק רק לנבי אדם העושה דבר מה

[ואנחנו ודאי לא יכולים]... המספר בשבחו של הקב"ה יותר מדאי נעקר מן העולם". כל מה שנספר אינו מתחיל לגעת בשבחו של הקב"ה, לכן מוטב לשתוק, "לָךְ דְּמִיָּה תְהִלָּה"²². ובכל זאת, בעל ההגדה אומר "כל המרבה לספר... הרי זה משובח"!

זהו דיון הלכתי יפה, מתי אסור לספר ומתי מצוה לספר. השפת אמת מתרץ בפשטות: האדם יכול וצריך להודות על נס שנעשה לו, "יודו לה" חסדו ונפלאותיו לבני אדם"²³. בהגדה מבואר שיציאת מצרים נעשתה לנו, "כאילו הוא יצא ממצרים", וממילא "לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל", כי כולנו 'בעלי הנס'. אך יתכן שההסבר הזה 'תופס' רק בליל הסדר, כאן ועכשיו. הלב שמחה (נכדו של השפת אמת) מסביר יותר פשוט: בהגדה איננו עוסקים בשבחי ה' עצמו, כמו "הגדול הגבור והנורא", אלא בתיאור מעשיו הנפלאים וזה דבר שמוותר ומצוה לכתחילה כל השנה (אמנם בפיוטים שיש מוסיפים בסוף הסדר 'גולשים' להרבות בשבחי המקום, "אדיר הוא, בחור הוא" וכו'). ההסבר של האמרי אמת (בנו של השפת אמת) מחודש יותר: גם אם סיפור יציאת מצרים דומה לסיפור שבחי ה', ישנה הבטחה מיוחדת "למען תספר... וידעתם כי אני ה'", על ידי הסיפור יודעים יותר את ה'. ידיעת ה' היא מצוה שאין לה סוף, "דע את אלהי אביך", ולכן צריך גם להרבות בסיפור.

"כל המרבה לספר" מתפרש בפנימיות גם מלשון הארה, אבן-ספיר מאירה. הסיפור בליל הסדר אינו סיפור חיצוני ללא כיסוי פנימי (הרי איננו יודעים באמת את שבחי ה'), אלא סיפור המאיר את הנפש בעוד ועוד חכמה אמתית של ידיעת ה' (כדברי האמרי אמת), "חכמת אדם תאיר פניו"²⁴ בהארה מיוחדת בליל הסדר כאשר בבת-אחת באים ומאירים 'מוחין דגדלות'. "כל המרבה לספר... הרי זה משובח" מתפרש

נא תהלים סה, ב.

נב תהלים קז, ח.

נג קהלת ח, א.

נד לפי שמות רבה ד, ב ועוד.

שמפרש אור החיים הקדוש^ט. על מעשה נדב ואביהוא קוראים בתורה בסמוך לחג הפסח). אך אין זו תכלית הכוונה, אלא "וחי בהם"^{יב}! צריך תנועה מאוזנת של "רצוא ושוב"^{יג}, להגביל מראש את ה"רצוא", כמו מצות הגבלה, מתוך קבלת עול מלכות שמים, להסתיר את הפנים ולעצור את 'ההמראה' אל על. "שוב" כלפי מטה, אל המציאות התחתונה, אל הכלי ואל הגוף, אל הגבול של הנברא שדווקא בו רוצה ה' להתגלות. החכמים עלו מעלה מעלה, "רצוא", והתלמידים שמשו בתפקיד המאזן של "שוב" – "רבותינו הגיע זמן קדיאת שמע של שחרית", לשים את הידים על העינים ולקבל עול מלכות שמים. לפעמים הרב נוטה לעלות יותר מדי, והוא צריך את התלמיד שיוריד אותו לקרקע המציאות. לכן אומר הרב "מתלמידי יותר מכולם"^ט.

**אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הַרִי אֲנִי כָּבוֹן שְׁבָעִים
שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם
בְּלֵילוֹת עַד שֶׁדַּרְשָׁה בֶן זֹמַא. שְׁנֵאמַר לְמַעַן
תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ, הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, לְהִבְיָא
הַלֵּילוֹת. וְחַכְמִים אוֹמְרִים יְמֵי חַיֶּיךָ, הָעוֹלָם
הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, לְהִבְיָא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ**

יציאת מצרים בלילות

כתב השם משמואל: כל ימי חיך להביא הלילות, והכ"א בו להביא לימות המשיח. יש לפרש ששניהם ס"ל שענין הזכרת יציאת מצרים הוא ענין יציאה מפחיתות החומר. והנה יש זמנים מתחלפים בכל איש, יש שהשכל בהיר ולבו נמשך אחר השי"ת ומכונה ביום ויש להיפך ומכונה בשם לילה. וסובר בן זומא שאפילו בעת שמכונה בשם לילה אין די

בהכרה. והשיב לי שזהו עול לגבייהו שלא יכנסו ולא יסתכלו לפנים ממחיצתם וכענין הגבלת ההר ודפח"ת. וזה עצמו היא שאלת רב שלא הי' רואה את רבי שיקבל עליו מלכות שמים שהיתה כל עבודתו רק אהבה ורצון והתלהבות יתירה, וזה שהשיב לו ר' חייא בשעה שמעביר ידיו על פניו וכעין בשתים יכסה פניו שלא יביט בשכינה זה הוא אצלו לעול, וזהו האמור כאן שהיו מספרים ביציאת מצרים כל הלילה שהיו מעמיקים להסתכל עד היכן הגיע ענין יציאת מצרים עד למעלה למעלה עד שהזכירום תלמידיהם קבלת עול מלכות שמים שאין להסתכל עוד למעלה, וזה שהביא מעשה זו ראייה למאמר שלמעלה הימנו "ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים כו", ששורשם בחב"ד, מצוה עליהם לספר שגם שם הגיעה תועלת המצוה.

האבני נזר הסביר לבנו: "עול מלכות שמים" של המלאכים היא קבלת-עול שלא לעלות למעלה ממדרגתם ולעבור את הגבול, למרות התשוקה הנפלאה, "בשתים יכסה פניו"^{יב} לא להביט למעלה, כמו מצות הגבלה לפני מעמד הר סיני. מכאן למד השם משמואל לפרש את שאלת רב לרבי חייא: לא ראיתי את רבי (רבי יהודה הנשיא) מקבל עול מלכות שמים, שהרי כל עבודתו באהבה ורצון והיכן קבלת-העול? ותשובת ר' חייא: כאשר רבי מעביר ידיו על עיניו ואומר "שמע ישראל" זו קבלת עול מלכות שמים, כמו המלאך המסתיר פניו.

זהו סוד המעשה בחכמים המספרים ביציאת מצרים כל הלילה. הם עולים מעלה מעלה, מספרים ביציאת מצרים איך היא בכל העולמות העליונים, "מעלה מעלה עד אין קץ"^{יג}. אבל לא טוב לעלות ללא הגבלה, תנועת "רצוא" בנפש ללא מעצורים. כך עשו נדב ואביהוא (בהתנדבות ורצון-אבה) עד שהסתלקו מן העולם מתוך הרגשת "נעימות עריבות ידידות מתיקות" האור האלקי עד שהנפש עזבה את הגוף (כמו

נד אור החיים ויקרא טז, א.

נח ויקרא יח, ה.

נט יחזקאל א, יד.

ס תענית ז, א.

נה ישעיהו ו, ב.

נו לפי תקו"ז סוף תיקון נד.

מבקשים "השכיבנו אבינו לשלום", "ואל יבהלוני רעיוני וחלומות רעים והרהורים רעים". לכן אומרים חכמים: בלילה שמור על עצמך היטב שלא תיפול, ואל תנסה לעלות ולהזדכך יותר, לצאת ממצרים. אבל בן זומא אומר: גם בזמנים הקשים והנמוכים של קטנות מוחיך, יש להזכיר את יציאת מצרים. כי עצם הזכרון של המעלה הגדולה שומר אותנו לכל הפחות שלא ליפול. ועוד, ההתחזקות שלא ליפול היא עצמה תחילת העליה — ובזה ודאי הלכה כבן זומא.

ובנוגע לימות המשיח: כאשר העולם מתוקן, לכאורה אין צורך להזכיר את יציאת מצרים, כטענתו של בן זומא. אבל חכמים אומרים "ענין הזדככות לית לה שיעורא" (כלשון האבני נור), זיכוך אחר זיכוך ועליה אחר עליה, עד אין סוף. היציאה מפחיתות החומריות של מצרים נמשכת והולכת, מן המיצר אל המרחב האין סופי.

יש 'תשובה תתאה' ויש 'תשובה עילאה'. תשובה תתאה היא יציאה מהחטא המגושם, כמו הזכרת יציאת מצרים בלילות. ותשובה עילאה היא דבקות ועליה אחר עליה, כמו הזכרת יציאת מצרים לימות המשיח. והרמז בלשונות החכמים **להביא הלילות להביא לימות המשיח = תשובה תשובה**, תשובה תתאה ותשובה עילאה.

**כְּנַגְד אַרְבַּעָה בְּנִים דְּבִרָה תוֹרָה.
אֶחָד חֲכָם. וְאֶחָד רִשָּׁע. וְאֶחָד תָּם.
וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדַע לְשֵׂאוֹל**

**ארבעה בנים
וארבע קושיות**

כתב השפת אמת (פסח תרמ"ו): "הר' שאלות שבמה נשתנה נסדרו על הר' בנים. כי המצה הוא העדות ומצות שצוה לנו השי"ת. והמרור הוא שאלת הרשע שאינו רוצה במרירות. והתשובה להקחות שיניו כי אדרבא כל המרור שהוא זכר לשעבוד בעבורו הוא כי מצדו לא הי' הגאולה כלל. וההסיבה

במה שישמור עצמו שלא יתגשם יותר, אלא גם אז הזמן לקנות תוספת מעלה ולצאת מפחיתות החומר כמאמרם ז"ל ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה (מכות כג, ב). וע"כ כשהחושך יכסה ארץ והאדם הוא במוחין דקטנות ומ"מ אינו נופל בנופלים יכול מזה עצמו לזכות ולבוא לתוספת מעלה. ובזה יש לפרש הכתוב "מעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה" (משלי לא, יח) שזה עצמו שלא יכבה בלילה נרה הוא נעשה סחורה טובה להרויח. וחכמים אומרים להביא לימות המשיח שאז העולם יהי' מזורך ואעפ"כ תהיה תועלת מהזכרת יציאת מצרים להזדכך עוד יותר ויותר. כמו שהגיד כ"ק אבי אדומ"ר וצללה"ה שענין הזדככות לית לה שיעורא. ולי יש להוסיף דברים עפ"י דברי הוזה"ק האי כתר עליון אוכם הוא לגבי עילת העילות (תקו"ז קלה, ב) והאדם הוא בדונמא העליונה על כן כל מעלה נחשבת אוכם (שחור, כהה) לעומת המעלה הגדולה ממנה. ופליגי על בן זומא בהא דלילה דבזמן מוחין דקטנות די שיקיע את עצמו שלא יפול בנופלים ולא שייכה עוד לעלות ולהזדכך יותר. ולפי האמור יובן הא דאמר ר' אלעזר לא זכיתי וכו' כי זכות והזדככות היא הזכרת יציאת מצרים בלילה. המחלוקת בין התנאים כפולה^א. לדעת בן זומא, מזכירים יציאת מצרים בלילות, אך לא בימות המשיח ("וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח?"). ולדעת חכמים, אין מזכירים יציאת מצרים בלילות אך מזכירים בימות המשיח. לגבי הלילות, הלכה כבן זומא, כדברי רבי אלעזר בן עזריה, וכמו שאומרים בתפלת ערבית "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים... העושה לנו נקמה בפרעה... ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם".

יום הוא זמן של 'גדלות מוחיך', הכל זך ומאיר, "השכל בהיר ולבו נמשך אחר השם יתברך". לילה הוא זמן של 'מוחין דקטנות', כאשר "החשך יכסה ארץ", ללא הארה וללא חשק, והאדם רק נאבק שלא ליפול (כמו שאנו

א. ראה ברכות יב, א.

דברה תורה כו'. כי בגאולת מצרים יש כמה ענינים. כמ"ש בד' לשונות של גאולה. דעיקר הגאולה צורך גבוה וזה שאלת החכם מה העדות כו' אשר צוה. כי החכם כל מגמתו לשם שמים כמ"ש בזה"ק בפ' החכם עיניו בראשו במאן דשריא על ריש' ע"ש בינוקא דבלק דברים מתוקים. והרשע שואל מה העבודה לכה. היינו התועלת שיש לנו בהגאולה. וע"ז משיבין לו בעבור זה עשה ה' לי ולא לך. פי' כי בוודאי כשאין עושין לגרמייהו רק לשם שמים בוודאי התועלת לנו מאוד מאוד. אבל כשיהי' כל מגמתנו בעבורנו. בוודאי אין מרגישים כלום. ושאלת התם הוא על גוף המעשה דיציאת מצרים שהוא תועלת בכלל העולם שנשתנה הטבע ונתגלה דרך הנסים בעולם. וענין הד' הוא מפלת הרשעים. ולכן בגלות אינם יכולין לברר זה הדרך והוא ענין שאינו יודע לשאול. והם הד' לשונות. והד' כוסות. של קידוש הוא על צורך גבוה וקדושת שמו ית'. והשני בסיפור יציאת מצרים גוף הענין. והנ' ברהמ"ז על הטובה שלנו. והד' שפוך חמתך על מפלת הרשעים. עוד יתבאר הענין עפ"י הפסוק עם חסיד תתחסד. כי ביצ"מ שקבלו בני השלימות צריכין לידע לילך עם כל הד' אופנים. חסיד תתחסד הוא ההנהגה בחסד ה' והוא שאינו יודע לשאול ויודע שאינו יודע ומחל רק לחסדו. גבר תמים הוא התם. גבר הוא החכם שחוקר לברר כל דבר לאשורו. וסמוך לו הרשע שהוא עם עקש תתפתל.

ארבעת הבנים מכוונים כנגד ארבע הכוסות, וכנגד הפסוקים "עם חסיד תתחסד עם גבר תמים ותתמים. עם גבר תתקבך ועם עקש תתפתל"^{סב}. הכוס הראשונה, עליה אומרים קידוש היום, כנגד הבן החכם שכוונתו לשמים, לא מחפש את טובתו האישית אלא לקיים את רצון ה', "מה העדות... אשר צוה ה' אלהינו", ומברר כל דבר לאשורו, "עם גבר תתברר", והכל לשם שמים, "עבודה צורך גבוה"^{סג}. "החכם עיניו בראשו"^{סד}

הוא שאלת התם מה זאת שהוא שינוי הניכרת בנוף ישיבת האדם. והב' מיבולין הוא רק כדי שיבין הבן לשאול כדאיתא בגמ' והוא לשאינו יודע לשאול. מתבקש להקביל בין ארבעת הבנים לארבעת הקושיות. לפי האר"י הקדוש, ההקבלה היא בדרך הבאה כנגד המבנה היסודי של ארבעת העולמות: הקושיה 'מְטָבִילִין' עוסקת בעולם העשייה התחתון, וכנגדה עומד הבן הרשע. הקושיה 'פְּלוּ מֵזָה' שייכת לעולם היצירה, וכנגדה הבן שאינו יודע לשאול. הקושיה 'מְרוֹד' בעולם הבריאה, וכנגדה הבן התם. והקושיה 'פְּלָנוּ מְסָבִין' בעולם האצילות, וכנגדה הבן החכם (מ"אצילי בני ישראל").

אבל "שבעים פנים לתורה", והשפת אמת רשאי כמובן לפרש בדרך נוספת: הבן החכם כנגד קושיית 'פְּלוּ מֵזָה'. המצה כולה אומרת בטול (ללא התנפחות, נפח מיותר), כמדרגת החכם הצדיק השדוי בבטול כלפי ה'. החכם שואל "מה העדות והחקים והמשפטים", מתאים למצה המהווה עדות על השעבוד והגאולה. הבן הרשע שואל על 'מְרוֹד', הוא אינו חפץ במרירות המלווה את תולדות ישראל מאז ועד היום. הרשע מלא מרירות בתוכו (גם כלפי עצמו), והוא מתריס 'למה לי כל המרור הזה'... הבן התם שואל 'פְּלָנוּ מְסָבִין' על השינוי הניכר בתנוחת הגוף (במיוחד בזמן הזה, שההסיבה אינה מורגלת בכלל). ההסיבה היא כבני מלכים, ומזה מתפעל התם, "מה זאת" שכולם נוהגים פתאום כבני מלכים? והבן שאינו יודע לשאול מתייחס לטיבול, שהרי הטיבולים נועדו במיוחד לעורר אותו, והנה הוא שואל ברוך ה'.

ארבעה בנים וארבע כוסות

כתב השפת אמת (פסח תרמ"ו): כנגד ד' בנים

סב תהלים יח, כ"ז.

סג ע"פ שבת קלא, א. ראה רמב"ן שמות כט, מו.

סד קהלת ב, יד.

הוא חכם-תם-דשע-שאינו יודע לשאול. והנה לפי הקבלה, ארבעת הבנים מכוונים כנגד ארבע אותיות שם הוי' ברוך הוא: החכם כנגד י, חכמה. התם כנגד ה, בינה. שאינו יודע לשאול כנגד ו, מדות. והרשע כנגד ה אחרונה, מלכות. ועוד, לאותיות שם הוי' יש שנים-עשר צירופים (כאשר לא מבחינים בין שתי אותיות ה), ונמצא שהצירוף כאן בסדר הכוסות הוא י-ה-זו. והו הצירוף השייך לחכמה^ט, סוד מוחין דגדלות מצד אבא' המאירים בלילה הזה. אכן הסדר הזה עולה דווקא מתוך ארבע הכוסות, כוס יין שייכת לבינה-אמא (יין המשמח של "אם הבנים שמחה"^ז). כלומר, דווקא על ידי הבינה (היין) מתגלה אור החכמה.

נמחיש זאת באבא-אמא הראשונים שלנו, אברהם ושרה. **אברהם** הוא הארת החכמה העליונה (אותיות **אבר מה**, תפיסת החכמה) אך כדי שהאור הזה יופיע בעולם צריך את שרה המבררת ב"בינה יתרה" שניתנה באשה יותר מבאיש^ח. ה'ראש' של אברהם "אב המון גוים" רוצה כאן ועכשיו את כולם. אבל שרה חופפת את שערותיו של אברהם (כתיאור הצירוי בחז"ל^ט), מבררת ומוציאה את הכנים משערות ראשו (השערות הן השפעה), כמו הדחייה של ישמעאל בזמנו, וכהסכמת הקב"ה "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה"^י. בעומק, השרש של שרה גבוה מהשרש של אברהם, ולכן היא 'מעל ראשו' ומבררת אותו.

תיקון העולם מתבטא בגיור, "אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים"^{יא} ("הנפש אשר עשו בחרן", ובדרך מליצה: בחריין של ליל הסדר), וכן הגאולה העתידה תלויה בגיור כל 'הנשמות האבודות' המצטרפות

סט הצירוף של תפילין דרבינו תם: קדש לי (י), והיה כי יביאך (ה), והיה אם שמוע (ה), שמע (ו).

ע תהלים קיג, ט.

עא נדה מה, ב.

עב בבא בתרא נח, א.

עג בראשית כא, יב.

עד רש"י בראשית יב, ה.

כל מגמתו בשכינה השורה על ראשו^ב, לקדש את שמו יתברך.

הכוס השנייה, עליה אומרים את ההגדה עצמה, כנגד הבן התם, "עם גבר תמים תתם", המחפש את התועלת הרוחנית, שואל "מה זאת" ורוצה לשמוע על הנסים של יציאת מצרים, גילוי אלקות בעולם.

הכוס השלישית, עליה אומרים ברכת המזון, כנגד הבן הרשע המחפש תועלת והנאה גשמית, "עם עקש תתעקש". אך הרשע 'מפספס' את העיקר: אם המטרה היא להנות, "לגרמייהו", הרי לא תרגיש כלום ("בטן רשעים תחסר"^ג). אך אם מעשיך יהיו לשם שמים, אז תקבל תועלת והנאה גדולה (ותברך בשמחה).

והכוס הרביעית, עליה אומרים "שפוך חמתך", כנגד הבן שאינו יודע לשאול. זוהי כוס על הגאולה העתידה, עם אליהו הנביא ומשיח בן דוד, כאשר יתקיים "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצרו וכפר אדמתו עמו"^ד, אז "את רוח הטמאה אעביר מן הארץ"^ה ולא יהיו עוד שאלות וקושיות. "עם חסיד תתחסד" בגילוי חסדי ה'.

בסיכום, יש שלש כוונות טובות: כוונת החכם לשם שמים, לעשות נחת רוח לה'; כוונת התם לגלות את ה' בעולם בכל דור; וכוונת שאינו יודע לשאול, להביא לתיקון השלם בימות המשיח. כוונת הרשע, להנאת עצמו, צריכה בירור: תכוון לשם שמים ואז גם תהנה.

◆ כל כוס היא בן אחר, הבנה אחרת. כוס ועוד בן = מנחם-צמח, שמותיו של המשיח (הנקרא בן אלהים בקדושה, "בני אתה אני היום ילדתיך"). זו גם הגימטריא של חמץ כמובן, התיקון לחמץ שכל החג "בל יראה ובל ימצא".

לפי כל זה, סדר ארבעת הבנים לפי הכוסות

סה כדברי הינוקא בזהר ח"ג קפז, א.

סו משלי יג, כה.

סז דברים לב, מג.

סח זכריה יג, ב.

רצונו לומר, דהנה אפיקמן בלא ו' [כי הו' הוא במקום ניקוד] גימטריא רפ"א. והיינו, דידוע שיש פ"ר דינים, וכשמשיכים האלף פלא כתר עליון אזי נעשה פאר, ונמתקים הדינים לרפואות וישועות. והנה החכם שואל מה העדות והחוקים והמשפטים, שהם סוד המוחין, חכמה בינה דעת, מפני מה נכנסו מוחין דגדלות קודם הקטנות, ומה רומז לגדלות, כמו שכתוב (תהלים קד, כד) מה רבו מעשיך, וכן (שם צב, ו) מה גדלו מעשיך.

ותשובתו בצדו, שאם היתה באה הקטנות תחלה כסדר, היתה אחיזה לחיצוניים ח"ו, ולא היה סוד פה סח. כי הקטנות הם בסוד ג' אלהי"ם, שהם גימטריא חרן בידוע, וכשמשיכים תחלה מוחין דגדלות, בחינת אלף פלא כתר עליון, נמתקים הדינים ונעשה רפ"א, כמנין אפיקמן. והיינו, שסופי תיבות מפטירין אחר הפסח, וכן סופי תיבות אחר הפסח אפיקמן הם אותיות חרן. והיינו, כשמשיכים מוחין דגדלות תחלה, אזי מרומזים אותיות חרן בסופי תיבות של אחר הפסח אפיקמן, ואז יש המתקה, שאפיקמן מספר רפ"א. אבל במוחין דקטנות, אזי מרומזין אותיות חרן בסופי תיבות של מפטירין אחר הפסח, ואז אין להם המתקה. ועל כן באים המוחין דגדלות תחלה, ונמשכת בחינת אפיקמן בגימטריא רפ"א, בהמשכת אלף פלא כתר עליון, ונמתקים ג' פעמים אלהי"ם בשרשם, בחכמה ובינה, ונעשה הלכות הפסח, פה סח ומובן.

בדרך כלל "קטנות קודם לגדלות" ע"ה, בתהליך מתפתח והדרגתי, בדרך מלמטה למעלה. כמו דרך גידולו של אדם, מלידה וינקות לגדלות ובגרות (מלבד דמויות מיוחדות כמו הבעל שם טוב ש'מעולם לא היה ילד'). אבל בפסח יש סדר מיוחד, 'הוראת שעה' של קפיצה ודילוג, "גדלות קודם לקטנות". בליל הסדר באים בבת אחת כל המוחין, מלמעלה למטה, אלא שאחר כך הם מסתלקים ואז צריך עבודה בסדר והדרגה בכל ימי ספירת העומר, עד שכל המוחין חוזרים להאיר בליל שבועות.

לישראל לעבוד את ה' שכם אחד, מה שהתחיל ביציאת מצרים (בקבלת ערב-רב על ידי משה רבינו). אך הגיור צריך בידור, פעולתה של שרה המבררת ומדייקת מי לקרב (גר צדק) ומי לרחק. כל זה נעשה בליל הסדר בארבע כוסות היין של שרה (בינה) המבררת ומגלה את אורו של אברהם (חכמה).

◆ י"ב צירופי שם הוי' מאירים בי"ב חדשי השנה וכל אחד נרמז בראשי תבות בתנ"ך (כפי שגילה האר"י). הצירוף המדובר כאן, יההו, יוצא מהפסוק "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי", השכלה וידיעה בהארט מוחין דגדלות. זהו הצירוף של חדש אייר, חדש זיו, אור וזיו מכח גאולת ניסן. איר ראשי תבות "אני הוי' רפאך" (אחרי אכילת המצה, מאכל הרפואה), וראשי תבות אברהם יצחק יעקב רחל (סוד המרכבה).

◆ סדר הבנים בפסוקים "עם חסיד תתחסד [שאינו יודע לשאול, ו] עם גבר תמים תתמם [תם, ה] עם נבר תתברר [חכם, י] ועם עקש תתפתל [רשע, ה]" הוא והיה. "אין והיה אלא לשון שמחה", "אין והיה אלא מיד", להגיע מיד ובשמחה לגאולה. זהו הצירוף של חדש תשרי, המקביל לניסן במעגל השנה.

◆ הוסבר שארבע כוסות יין שייכות לשרה, הראשונה מארבע אמהות כנגד ארבע כוסות כוס במילוי המילוי (כוס יין מלא), כף פא וזו וסמן מם כף = שרה.

**הַכֶּסֶם מֵה הוּא אוֹמֵר? מֵה הַעֲדָת וְהַחֲקִים
וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צִוָּה יי אֱלֹהֵינוּ אֲתֶכֶם. וְאַף
אֲתָה אֲמֹר לוֹ פְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח אֵין מִפְטִירֵין
אֲחֵר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמֵן**

גדלות קודם לקטנות

אפיקומן = רופא (שהרי אם כבר מורידים 1 צריך להוריד גם 1). הרפואה ממתיקה את הדינים, על ידי שהגדלות קודמת לקטנות כנ"ל – רפואה היא המתקה, כמו "וימתקו המים" (ובהמשך נאמר "כי אני ה' רפאך"^{טו}). **רפא** היינו המתקת **פר דינים** (הרמוזים בפסוק "ויהי נעם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידיו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו"^{טז}), **חמש פעמים נו = פרא** על ידי א, אלף-פלא (כתר עליון).

כך מבואר^{טז} שאכילת מצה בלילה הראשון היא "מיכלא דמהימנותא", מאכל האמונה, ואכילת מצה בלילה השני בחו"ל היא "מיכלא דאסוותא", מאכל הרפואה. וכאשר מקדימים את האמונה לרפואה, אזי הרפואה היא שלא תהיה כלל מחלה ("כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך") – אמונה מונעת מחלה. ובארץ ישראל (בה אין עושים ליל שני), המצה הראשונה בליל הסדר היא מאכל האמונה והאפיקומן הוא מצת הרפואה (ובזה יש להמתיק-לרפא מי שאינו מספיק לאכול אפיקומן לפני חצות, כיון שבאפיקומן יש באמת משהו השייך להמשך החג, בבחינת לילה שני). מה שאין מספיקים לאכול אפיקומן לפני חצות, כיון שיש בו משהו השייך להמשך החג). מי שאוכל אפיקומן כראוי, לא יזדקק לרפואה כל השנה בעזרת השם יתברך. וראה עוד להלן בפיסקא 'ענג אפיקומן'.

◆ "מה העדת והחקים והמשפטים" – **עדת** אותיות **דעת**. חקים שייכים לחכמה (כי גדר החכמה עצמה הוא מעל השכל המושג. "חק לישראל הוא", **ישראל** אותיות **לי ראש**, חכמה). משפטים היינו בינה (שכל מובן). נמצא שהסדר הוא דעת-חכמה-בינה, הסדר במוחין המוליד את מדת התפארת. **פאר** אותיות **רפא = אפיקומן**.

טז שמות טו, כה"כ.

עח תהלים צ, ז.

עט לוח היום יום ט"ו ניסן.

זו שאלת הבן החכם: מפני מה בפסח נכנסים מיד המוחין דגדלות (עדות, חקים ומשפטים) שלא כסדר הרגיל והנכון? והתשובה היא: בסדר של קטנות קודם לגדלות יש חשש מאחיזת החיצונים. רק כניסת המוחין דגדלות ממתיקה את הדינים ודוחה את אחיזת החיצונים. זהו ההבדל בין עבודת הצדיק לעבודת בעל התשובה: הצדיק הולך כסדר, מקטנות לגדלות. אך בעל התשובה חייב 'לקפוץ' לגדלות בבת אחת, אחרת לא יוכל להתנתק מעברו (ותהיה אחיזה לחיצוניים שבתוכו) – כמו ישראל שיצאו ממצרים, ממ"ט שערי טומאה, בחינת בעל תשובה, ולכן היו חייבים לצאת בבת אחת, "לא יכלו להתמהמה". כך גם התבאר (לעיל בפיסקא 'ורחץ') שליל הסדר מתחיל ב"יד הגדולה" (של אברהם אבינו), הארת הגדלות תחילה, תיקון פנימיות הכלי (ספיר) – זו עבודה הבאה מכח אתערותא דלעילא, אז מתחילים מהפנימיות והולכים כלפי חוץ (מה שאין כן בדרך העבודה הרגילה באתערותא דלתתא, מתקנים את החיצוניות ואחר כך את הפנימיות). אכן, אחרי השלב הראשון של בעל התשובה היוצא מעמקי הקליפה בבת אחת, הוא צריך לחזור ולברר מקטנות לגדלות, כמו ספירת העומר לאחר יציאת מצרים.

בכללות, זהו גם ההבדל בין תורה ותפלה. אי אפשר להיות גדול בתורה לפני שלומדים את הדברים הפשוטים, מקטנות לגדלות. אבל בתפלה אפשר לקפוץ ולהשיג בבת אחת מדרגות גבוהות. כך יש לפרש מדוע רבי שמעון בר יוחאי היה מתפלל, למרות שמצד הדין "רבי שמעון בר יוחאי וחבריו שתורתן אומנותן" אינם צריכים להפסיק מלימודם לתפלה^{טז}. ובכל זאת, רשב"י לא רצה להפסיד את מעלתה של התפלה, בה ניתן להגיע לגדלות שלא כסדר.

את סוד האפיקומן מפרש האהבת שלום לפי הגימטריא **אפיקומן = רפא**, או יותר פשוט:

עו שבת יא, א.

גבול האמתי, בלי גבול למעלה ובלי גבול למטה. זו גאולה החודרת לכל דרגות המציאות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, שהרי הכל כולל בקב"ה ("אם אָסַק שְׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַגֶּגֶז"^פ).

יציאת מצרים היא יציאה מכל הגבולות והמצרים, גילוי הבלי-גבול האמיתי. אבל יש משהו יותר מזה! התכלית היא להגיע למתן תורה בהר סיני. סוד התורה והמצוות הוא להמשיך את הבלי-גבול בתוך הגבול. המלים והאותיות של התורה, פרטי-הפרטים של תרי"ג מצוות, הם גבולות מדויקים המכילים באופן מופלא את האור האינסופי, בלי גבול בתוך גבול. "לְרִיחַ שְׂמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׂמֵן תוֹרַךְ שְׂמֶךָ" – תחילה היה ריח מופלא, ללא גבול ממשי, וגם עבודת האבות הקדושים לפני מתן תורה היא בבחינת ריח "כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות הוּן, אבל אנו 'שמן תורק שמך' [הריח נתפס בעצם ממשי], מאתים וארבעים ושמונה מצות עשה ושלוש מאות וששים וחמש מצות לא תעשה"^{פא}.

אֵלוֹ עֶשֶׂר מִצְוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוִיִּים בְּמִצְרַיִם... רַבִּי יְהוּדָה הִיָּה נוֹתֵן בְּהֵם סִמְנִיִּים: דָּצ"ה. עַד"ש. בְּאֶחָב...

מכה כבחירתך

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהוּ בִּי אֲנִי הַכְּבֹדֶתִי אֶת לְבוֹ... וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאֲזְנֵי בְנֵי וְבֵן בְּנֵיךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֶתִי בְּמִצְרַיִם... וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פְּרַעֲהוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה'... הֲגַנִּי מִבֵּיַת מִחַר אַרְבֶּה בְּגִבְלֶיךָ" (שמות י, א-ד). בספר קול שמחה מובאים דברי הרבי ר' בונם: נראה לי לומר שמכת ארבה לא אמר הקב"ה למשה, רק ה' ציוה שיבחר משה בעצמו איזה מכה שירצה ובוזה יתראה שהשי"ת עושה הכל

**וַיִּזְצְאוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ
וְלֹא עַל יְדֵי שַׂרְף וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ
אֶלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ**

לא מלאך

כתב השפת אמת (פסח תרל"ה): כי דבר הנעשה ע"י מלאך ושליח הוא כפי הדרגת השליח ולא ה' כולל הגאולה רק כפי מדריגה זו. וגם לדורות השפלים לא ה' מושג הגאולה ג"כ. אבל הגאולה ה' ע"י הקדוש ברוך הוא בעצמו והוא שלימות כל העולמות והיות כל הוה ולכן גאולה הבא מכחו כוללת כל המדרגות מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין. וזה שכתוב וְאֵלֹהֵי לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּיקָא, כי אם היה ע"י שליח הרי אנו וְכִינֵנו כו'. אבל ע"י שהוציא אותנו בכבודו ובעצמו ה' גאולת עולם. וכן הבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם דן אָנֹכִי. ובמדרש ע"פ מי אנכי כי אֵלךְ אֶל פְּרַעֲהוּ. פי' שמושה רבינו ע"ה אמר איך יתקיים הבטחת דן אנכי (שמות רבה טו, יד: אמר משה להקב"ה מי אנכי... וכי אני הוא אותו שכתוב בו דן אנכי שאתה משלחני לגואלך). שרצה מרע"ה להיות הגאולה בכבודו ובעצמו. ובאמת מרע"ה שהיה עניו גדול ונתבטל ממצויאות אליו ית'. לכן ה' שליחותו כמו ע"י הקדוש ברוך הוא בעצמו. והוא לא חשב על עצמו זאת. וז"ש מי אנכי שסבר שאינו כדאי להיות נחשב במדריגה רבה כזו.

מה בין גאולה על ידי מלאך ושליח לגאולה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו? כמה שהמלאך גדול במעלתו, בכל זאת הוא מוגבל. יש לו גדר, סוף וגבול. אבל הקב"ה הוא אין סוף, לגמרי בלי גבול (ואף המחשבה המופשטת ביותר של הנבראים אינה יכולה להשיגו). גאולה הבאה על ידי מלאך היא מוגבלת, מתייחסת לתנאים מסוימים, דרגה מסוימת בזמן מסוים. אילו היו ישראל נגאלים ע"י מלאך, הגאולה לא היתה שייכת "לדורות השפלים" כמונו... למטה מגבולו של המלאך. אבל גאולה הבאה ע"י הקב"ה היא גילוי הבלי-

פ תהלים קלט, ח.

פא שיר השירים רבה א, א, ג.

לבטל באמרו "פן ירבה"^פ. אכן הבינה היא "אם הבנים שמחה"^פ, האמא היולדת את הבנים (המדות), וכן מכת ארבה 'מולידה' את שאר המכות, והרמז: **אם הבנים שמחה = דצך עדש באחב!** עניין זה שייך לעצם הגאולה ויציאת מצרים, שהיא לידת העם, לעומת הגלות בה היו נשמות ישראל בעיבור בתוך הרחם, אצל מצרים בחינת בינה-אמא של הקליפה. נמצא שמכת ארבה היא כללית ביותר, היא עיקר המכה למצרים והיא הפועלת את הלידה ויציאת מצרים. לכן היא פותחת את פרשת בא, שעניינה יציאת מצרים בפועל. ועוד, סיפור מכת הארבה הוא הארוך ביותר מכל המכות, עשרים פסוקים, תכונת הבינה המתפשטת (המכונה "רחובות הנהר").

שמחת הבינה מתקשרת לצחוק, "התעללתי בְּמִצְרַיִם" ופירש רש"י "שחקתי", העליון משחק בתחתון, "התעללתי" (משער **על**, עליון). בפנימיות, דווקא הצחוק-שחוק (השייך ליצחק אבינו) יוצר קשר בין העליון לתחתון. משה היה צריך להתחבר לפרעה, כלשון "בא אל פרעה" (כמבואר שמשה בחכמה היה צריך לגשת לפרעה הנמצא בכתר)^פ, ובכך שה' נתן למשה 'לשחק' בפרעה נעשה החיבור הפנימי ביניהם. משה מברר את פרעה ומצרים, והמברר צריך 'להתלבש בלבוש המתברר' ולהתחבר אליו, וכאן נעשה הדבר בדרך צחוק ו'בטוש'. אמנם בזה עצמו משה נבדל מפרעה ועולה מעלה-מעלה, "התעללתי" – ברוֹמֵנִית העליון מתרומם מעל התחתון וגם מתלבש בו לתקנו (והוא סוד ההבדלה, הנבדל מתרומם ממה שהוא נבדל ממנו ובוה גופא הוא יכול לפעול בו ולתקנו).

בצחוק גופא יש "שמאל דוחה וימין מקרבת"^פ – צחוק בו העליון דוחה ומבטש את התחתון הזקוק לשבירה (כמו כאן), וצחוק

למכותם. מה שאין כן אם היו כל המכות על פי השם בפירוש היה מקום להטעות ולומר שלא למכותם עשה את המכות האלה רק מאיזה טעם אחר. אכן בזה שאמר להם השי"ת שיבחרו הם בעצמם איזה מכה שירצו בזה נראה שכל מה שעשה היה הכל בשבילם. ועל פי זה יובן המשך הכתוב, ויאמר וגו' **בא אל פרעה**. פירוש כי מלת לך תורה על שליחות בדבר מפורש. אבל מלת בא יורה אתה תבא אל פרעה ותבחר לך איזה מכה שתרצה. ועתה יובן הכתוב למען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים. פירוש שזה כמו צחוק שהשי"ת צוה למשה שיבחר לו איזה שירצה... ומשה בחכמתו בחר לפרעה מכת הארבה כי כל המכות היו מדה כנגד מדה ופרעה אמר פן ירבה לזה בחר מכת הארבה, פירוש שיפרו וירבו כמאמר (בראשית כב, יז) הרבה ארבה וגו'... ולכך אמר פרעה הטאתי לה' ולכם, ובכל המכות לא אמר לכם רק במכה זו, וזה מפני שהם המציאו את המכה הזו ודו"ק היטב.

עשר המכות הן כנגד עשר הספירות^פ, החל ממכת דם כנגד המלכות ועד מכת בכורות כנגד הכתר, וכך מכת ארבה היא כנגד הבינה. "משה זכה לבינה"^פ והוא עצמו 'ממציא' את המכה בביתו. דווקא במכה זו נתן ה' למשה 'בחירה חפשית', סוד הבחירה שייך לבינה ("הכל צפוי [בחכמה] והרשות נתונה [בבינה]"^פ). בינה היא להבין דבר מתוך דבר – וכך משה מבין את העיקרון של המכות (כמו מדה כנגד מדה) מהמכות הקודמות. הניקוד של הבינה הוא צִיּוּר, לשון ציור – בכל המכות ה' 'מצייר' למשה את המכה ומשה רק נותן ומחיל את המכה בפועל, אך כאן יש למשה עצמו 'חוש ציור' לצייר את המכה.

משה בחר בארבה בגלל עניין הריבוי והלידה, לקיים "הרבה ארבה את זרעך" (שנאמר לאברהם על יצחק = ארבה), מה שפרעה חשב

פ ה שמות א, י.

פ ו תהלים קיג, ט.

פ ז ראה הממד הפנימי פרשת בא.

פ ח סוטה מז, א.

פ ב ראה מעין גנים לפרשת בא, כמה שיטות בהקבלת המכות לספירות.

פ ג ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצו צהר שם).

פ ד אבות ג, טו.

לבסומי שכיח, ומוכן והוא פלא למבין.

אכילת המצה לאפיקומן היא מבצע עדין (כמבואר בפוסקים): מצד אחד, אוכלים אותו בסוף הסעודה, ואחריו אין אוכלים דבר, כדי שיהיה נאכל "על השובע", כלומר כאשר האדם כבר שבע. מאידך, צריך שלא תהיה זו 'אכילה גסה' אלא "שיהא לו קצת תאוה לאכול" (ולכן יש להזהר לא לאכול יותר מדי בסעודה)^{צא}. לכאורה קשה לגייס תיאובן לאכילת מצה נוספת בסוף הסעודה, וכי זה קינוח מתוק המחליק בגרון? אלא שמי שאוהב את מצוות ה' "אהבה שלמה וחזקה" מרגיש תענוג ממשי באכילת המצה, ובשבילו זהו קינוח משובח עליו חל הכלל "רווחא לבסימא שכיח" ומפרש רש"י "המעיים מתרווחין לפנות מקום לדבר המתוק". התענוג הרוחני של אכילה המצה-המצוה מפנה מקום גשמי בבטן.

כך גם במצות הכנסת אורחים, פעמים רבות בעל-הבית צריך לאכול יחד עם האורחים (כדי שלא יתביישו), גם הוא כבר שבע, ואין זו אכילה גסה כי מצות הכנסת אורחים מפנה מקום בבטן. העיקר שיהיה דבוק חברים, "ולקח הוא ושכנו אל ביתו" (כמבואר במכתב של האהבת שלום בתחילת ההגדה). הכנסת אורחים היא מדתו של אברהם אבינו, וודאי היתה לו מתיקות מיוחדת בעשיית המצוה עד שהמאכלים הם "בסימא". כמו הווארט החסידי^{צב} על מה שנאמר לאברהם "אנכי מגן לך"^{צג}, מאגען באידיש קיבה, אנכי נותן לך בטן גדולה (ובלבד שתקיים "אנכי עפר ואפר", הכנסת אורחים במתיקות ושפלות). רמז נוסף לאברהם: **אפיקומן** ועוד **בסימא** = 400, ארבע מאות שנה שנאמרו לאברהם בברית בין הבתרים.

אמנם אנחנו בפסח אך המושג של תענוג באכילה קשור באופן מובהק לענג שבת, "וקראת

בו העליון דווקא משתעשע מעבודת התחתון (כמשל הרב המגיד^{צד} על "צפור מדברת"). כך האדם צריך להרגיש כאשר 'צוחקים ממנו' למעלה: כעת 'מבטשים' את הישות שלי, ומביאים אותי לידי בטול שהוא הכלי ההכרחי לכל גילוי אלוקות – אם אקבל את הבטוש נכון, אצא מהנוקשות שלי ואושפע מ'המוחין דגדלות' של העליון ואתקרב אליו. אכן, העליון אוהב אותי ונהנה ממעשי למרות קטנותי. אז הימין והשמאל מקרבות שתיהן – "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני"^{צד}.

מ"דצ"ך עד"ש באח"ב" נלמד שהענין של מכת בכורות מתחיל ממכת ברד. והנה ארבע המכות באח"ב הן כנגד **חסד בניה חכמה כתר**, ארבע מילים שהממוצע שלהן הוא **ארבה!** לומר שכולן נכללות בארבה.

מכת ארבה כנגד הבינה היא 'המכה של משה', והיא המכינה את מכת בכורות שכנגד הכתה. והנה **ארבה בניה משה = כתר**.

ענג אפיקומן

כתוב בספר אהבת שלום: הפסח נאכל על השובע (פסחים ע, א). ואיתא בשולחן ערוך (אור"ח תעז, א) שיאכל אפיקומן לאחר גמר כל הסעודה, וזכר לפסח הנאכל על השובע. יש לפרש, על דרך דאיתא באור החיים על הפסוק (ויקרא כו, ה) ואכלתם לחמכם לשובע, על דרך שאיתא בגמרא (עירובין פב, ב) רווחא לבסימא שכיח, שאדם השבע הרבה, אף על פי כן לדבר טוב יש ריוח. וזהו ואכלתם לחמכם לשובע, שיהיה כל כך לחמכם טוב, עד שיהיה נאכל על השובע. וזהו הענין באפיקומן, כי מי שאוהב מצוות השי"ת אהבה שלימה וחזקה ומרגיש תענוג, אזי נאכל על השובע, כי רווחא

צא ראה שו"ע אור"ח תעז, א בהג"ה. שו"ע אדה"ז שם ה.
צב בשם הרה"ק ר' מאיר'ל מפרמישלאן.

צג בראשית טו, א.

פס אור תורה (קה"ת הוצאה שניה) אותיות שי, שפח.

צ שיר

אפיקומן, והנה **לחמכם = חמץ** (וכן **צמח**, שמו של משיח). לרמוז שהתענוג באכילת האפיקומן הוא כמו חמץ. המצה היא "לחם עני" אך באפיקומן אנו כביכול מרגישים טעם מצה עשירה. "ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם" – על ידי אכילת אפיקומן לשובע, זוכים ל"וישבתם לבטח בארצכם" (כאשר יתקיים "שפוך חמתך").

◆ **רווחא לבסימא שכיח כל מלה היא כפולת 13, אחד-אהבה. רווחא = אחד פעמים טוב. לבסימא = 11 פעמים אחד. שכיח = הוי' פעמים אחד.**

◆ **שבת = ג פעמים יעקב ועוד יוסף** (כנגד שלש תפלות ותפלת מוסף-יוסף). רווחא לבסימא שכיח, ראשי וסופי תבות עם האות האמצעית ו (באמצע רווחא) = ג פעמים יעקב (וממילא השאר = יוסף).

◆ **לחמכם לשבע = 540 = ראשי וסופי תבות רווחא לבסימא שכיח.**

◆ **ואכלתם לחמכם לשבע = 1037 = עורי צפון ובואי תימן, יחוד אהבה [תימן-דרום] ויראה [צפון].**

◆ **ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם = 2197 = אחד פעמים אחד פעמים אחד = השראת השכינה בישראל ועוד משיח.**

◆ **ב-אפיקומן 7 אותיות, והוא כפולת 7. גם על השובע 7 אותיות וכפולת 7 (אפיקומן על השובע = 770). שבת היא כפולת 13. המספרים 7-13 הם זוג מובהק (בחינת זכר ונקבה).**

◆ **מאכל אמונה מאכל רפואה = ב פעמים רפח, שלמות בירור רפ"ח ניצוצין.**

לְשֵׁנָה הַבֹּאֶה בִּירוּשָׁלַיִם

גאולת העפר

כתב השפת אמת (וארא תרס"ד): בד' לשונות של גאולה. כי האדם יש בו מדי' יסודות ארמ"ע.

לשבת ענג^{צד}. הקשר בין פסח לשבת מפורש בתורה, הפסח נקרא שבת! "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּקְרַת הַשִּׁבֹּט^{צה}, שפירושו ממחרת יום טוב ראשון של פסח (יסוד גדול במסורת התורה של חכמי ישראל, בניגוד לצדוקים שפירושו "ממחרת שבת בראשית"^{צז}). עם הנקודה הזו מתחדשת אמונת ישראל בפסח!).

ורמו יפהפה: **רווחא לבסימא שכיח = שבת!** מי שמענג את השבת כראוי, מתוך הכרה בקדושת השבת, יכול לאכול יותר מאשר בחול, ואף יתכן שאכילה הנחשבת ביום חול לאכילה גסה תחשב בשבת לענג שבת. "ואכלתם לחמכם לשבע" – אכילה לשובע ביום השביעי (שִׁבְע קשור לִשְׁבַע). נמצא שאכילת אפיקומן היא בסוד אכילת שבת קדש, לאחר כל 'העבודה הזאת' בליל הסדר, מגיעים לענג שבת באכילת אפיקומן (ואז מתאים לגמור את ההלל).

מוסבר^{צח} שהמצה היא קודם-כל "מיכלא דמהימנותא", מאכל האמונה, ואחר כך היא "מיכלא דאסוותא", מאכל הרפואה – כאשר האמונה קודמת אז הרפואה מושלמת ולכתחילה לא חולים. המצה הראשונה שאנו אוכלים בליל הסדר היא מאכל האמונה והאפיקומן הוא מאכל הרפואה (ובחוץ לארץ, זהו היחס בין הלילה הראשון ללילה השני). כאשר יודעים שהמצה היא רפואה, בגשמיות וברוחניות, אזי היא מתוקה וטעימה! לא רפואה מדה של בשר-ודם אלא רפואה מתוקה מיד ה', רפואה המונעת כל מחלה (השרש **מתק** מופיע בתורה פעם אחת "וימתקו המים", רפואת המים המרים, ובהמשך "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך [רפואה מונעת] כי אני ה' רפאן"^{צט}). והרמוז:

אפיקומן = רופא.

"ואכלתם לחמכם לשבע" נדרש כאן על

צד ישעיה נח, יג.

צה ויקרא כג, טו.

צו ראה מנחות סה, ב.

צז לוח היום יום ט"ו ניסן.

צח שמות טו, כה-כו.

על מדרגת "אהבה רבה" השייכת לבינה).
 ארבע לשונות הגאולה מכוונות כנגד הגאולות
 מארבע גלויות־מלכויות, כאשר גלותנו האחרונה
 – גלות אדום – היא גלות העפר, והגאולה
 ממנה היא תיקון העפר. "פִּי שָׁחָה לְעֶפֶר נִפְשָׁנוּ
 דְּבִקָּה לְאָרֶץ בְּטָנְנוּ. קוּמָה עֲזָרְתָה לָנוּ וּפְדָנוּ לְמַעַן
 חֲסִדְךָ"^{קא}. והנה תיקון העפר הוא בעשית מצוות,
 לכן דווקא אצלנו "המעשה הוא העיקר" (כמבואר
 בספרים הקדושים^{קב} שבעקבתא דמשיחא עיקר
 העבודה הוא מעשה הצדקה, בחינת עשיה) –
 תיקון עשו על ידי העשיה דקדושה.

יש להשלים את ההקבלה ללשונות הגאולה.
 לשונות הגאולה הן מלמטה למעלה, מיציאת
 מצרים למתן תורה, ונמצא שהלשון הראשונה
 "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם סְבֵלַת מִצְרַיִם"^{קג}
 היא כנגד יסוד העפר והגאולה האחרונה. והנה
 הרבי ר' בונם פירש^{קד} "והוצאתי אתכם מתחת
 סבלת מצרים" – לצאת מהנכונות לסבול
 את צער הגלות, כתכונות יסוד העפר השלילי
 עצלות ועצבות^{קה} (וממילא השלמה עם מציאות
 הגלות ח"ו). התיקון לזה הוא בעפר של הקדושה,
 מדת השפלות האמתית ("ואנכי עפר ואפר")
 המעוררת שאיפה ודחף לפעולה^{קו}. תיקון זה הוא
 הוא סוד העליה בזמננו לארץ ישראל, "פִּי רָצוּ
 עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ וְאֶת עֶפְרָה יְחַנְּנוּ"^{קי} (כאשר
 החיבור לקדושת הארץ הוא דווקא מכח מדת
 השפלות, כמבואר בספרים של ראשוני החסידות
 העולים לארץ, "פרי הארץ" ו"בת עין").

גוף נשמה = גלות גאולה. כאשר הנשמה
 משועבדת לגוף זוהי גלות, וכאשר הגוף מזדכך
 ונמשך אחר הנשמה זו גאולה.

ואיתא בזה"ק שמות על פסוק מארבע רוחות
 באי הרוח שגם הרוח יש בו מד' יסודות רוחניים
 ע"ש. כי הקדוש ברוך הוא צר צורת הגוף בדמיון
 הנפש כמ"ש חז"ל אין צייר כאלקינו. ולכן יש ד'
 גאולות שצריך הנפש להיות נגאל מד' יסודות הגוף
 הנשמיי. וזה עיקר הגאולה שיתמשכו יסודות הגוף
 אחר יסודות הנפש. ולכן יש ד' בחינות עיקריות
 בעבודת הכורא יראה אהבה תורה ומצות כמ"ש
 בזה"ק בכמה מקומות מול ד' אותיות ה'. יראה
 בחי' אש. אהבה מים. תורה רוח. מצות תיקון הגוף
 בבחי' עפר שהיא בחי' תחתונה מכולם. ובפרטות
 יותר כמו שיש תרי"ג איברים ונידים בגוף. כן רמ"ח
 ושס"ה מצות בנפש. וכמ"ש בס' שער הקדושה שע"ז
 נאמר וחי בהם. ואמרו חז"ל רצה הקדוש ברוך הוא
 לזכות א"י הרבה להם תורה ומצות שע"י מוזכך הגוף
 להתמשך אחר הארת הנשמה... וד' בחי' הנ"ל הם ד'
 גאולות של ד' מלכויות וגלות שלנו בחי' עפר מדרגה
 התחתונה עד שיהי' גאולה שלימה במהרה. כמ"ש
 כי שחה לעפר נפשנו כו' קומה עזרתה לנו.

יש ארבעה יסודות בגוף הגשמי, אש רוח
 מים עפר. והנה ה' צייר את הגוף בדמיון הנפש,
 "צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה...
 אין צייר כאלהינו"^{קכ}, וממילא גם בנשמה יש
 ארבעה יסודות רוחניים (הרמוזים בספר הזהר^{קכ}
 בפסוק "מארבע רוחות בואי הרוח"). ארבע
 לשונות הגאולה ממצרים מתייחסות לגאולת
 הנפש מן הגלות ביסודות הגשמיים (בהם נתונה
 הנשמה במצרי־מצרים), והמשכת יסודות הגוף
 אחרי יסודות הנפש, כדי לייחד כראוי גוף ונשמה,
 "צורה בתוך צורה".

היסודות בנפש ובגוף מכוונים כנגד אותיות
 שם הוי' ב"ה, ויחודם הוא על ידי עבודת ה'
 ביראה (אש) ואהבה (מים), ועיסוק בתורה (רוח)
 ומצוות (עפר). בדרך כלל, סדר היסודות הוא אש־
 רוח־מים־עפר, אך כאן הסדר שונה, כאשר המים־
 אהבה עולים מעל הרוח־התורה (כיון שמדובר

קא תהלים מד, כו.כז.

קב תניא אגה"ק ט.

קג שמות ו, ו.

קד שיח שרפי קדש ח"ג אות תפא. הובא בקול מבשר
 עה"פ.

קה תניא פ"א.

קו ראה מאמר 'כשל כח הסבל' בספר מלכות ישראל
 ח"ב.

קז תהלים קב, טו.

צט ברכות י, א.

קז זהר ח"ב יג, ב.

"תורתו אומנותו"

קיצור מהלך השיעור

בשיעור הרמב"ם המשפחתי השבוע – שהיו לו המשכים בלימוד הסוגיות גם בשבת – נידונה סוגית מי ש"תורתו אומנותו". **פרק א** מביא את **ההלכות העיקריות** ברמב"ם בנושא, מדייק בהגדרותיו ובונה מבנה פנימי של העיסוקים ביניהם צריך עובד ה' לבחור בזמן **קריאת שמע ותפלה. פרק ב** דן בסוגיא האם חל דין "תורתו אומנותו" גם **בדורות המאוחרים**, עוסק בדוגמאות מהאמוראים ומגיע למסקנה שגם אם ככלל בטל הדין הרי היו במשך כל הדורות **יוצאים מן הכלל** שתורתם אומנותם (וגם מוצא קשר מפתיע **בין רבי ירמיה לתיאוריה הקוואנטית**). **פרק ג** הוא פנינה ברמב"ם – מבנה חלק ויפהפה של **עשר פעמים** שהוא מזכיר "עוסק בתורה" כנגד **עשר הספירות** לפי הסדר.

ההלכה הזו עוסקת ביסודה ביחס בין שתי מצוות – תלמוד תורה² ותפלה¹ (ששתיהן מצוות דאורייתא לשיטת הרמב"ם³). כאשר אדם לומד תורה ומגיע זמן תפלה שתי המצוות הללו 'מתנגשות' וצריך להכריע האם להמשיך ללמוד או להתפלל. הרמב"ם פוסק שמצד הדין "מצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה", ולכן מי ש"תורתו אומנותו ואינו עושה מלאכה כלל" (לו קורא הרמב"ם "עוסק בתורה") ימשיך ללמוד תורה, אך מי שאינו נמצא בכזו מדרגה בלימוד

א. תורה ותפלה תורה, תפלה וקריאת שמע

כתב הרמב"ם בהלכות תפלה פ"ו ה"ח⁴:
מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל
ואם היתה תורתו אומנותו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלתו אינו פוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה.

ב סה"מ מ"ע יא.

ג שם מ"ע ה.

ד בניגוד לדעת הרמב"ן – השגות הרמב"ן על סה"מ שם.

נערך ע"י איתואל גלעדי. שיעור רמב"ם לבני המשפחה (21). אור ליד' ניסן תשפ"ד – כפ"ח.

א מתוך שיעור הרמב"ם היומי (ג"פ) ו' ניסן תשפ"ד.

שאת הביטוי "תורת אומנות" מזכיר הרמב"ם רק בעוד הלכה אחת^ט:

כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה אלא הכל שומעין ושותקין ומשימין לבם למה שהוא קורא שנאמר ואינו כל העם אל ספר התורה... ומי שהוא עוסק בתורה תמיד ותורתו אומנותו מותר לו לעסוק בתלמוד תורה בשעה שהקורא קורא בתורה.

כאן מקדים הרמב"ם לביטוי "תורת אומנות" את ההגדרה "מי שהוא עוסק בתורה תמיד" (ומשמיט את התוספת "ואינו עושה מלאכה כלל"). מקור הדברים הוא במסופר' על רב ששת, שבזמן קריאת התורה, עם כל מעלותיה והצורך להטות לה אזן, היה מחזיר את פניו לצד אחר וגורס את לימודו שלו ("מהדר אפיה וגריס"^י), באומרו "אנן בדידן ואינהו בדידהו" ('אנחנו בשלנו והם בשלהם'). רב ששת, על אף שהיה סגי נהור, עסק בסחיבת קורות כבודת (ואמר "גדולה מלאכה שמחממת את בעליה")^י – לכן פחות מתאים להגדיר כאן שמדובר במי ש"אינו עושה מלאכה כלל", אך הוא היה "עוסק בתורה תמיד" (כאשר כסגי נהור היתה כל גרסתו בעל פה, ויכול היה לעסוק בתורה גם כשעסק בעבודות סבלות).

ורמו מופלא: הביטוי "עוסק בתורה תמיד" עולה "שויתי הוי' לנגדי תמיד"^{יא} (שהוא ביטוי ה"תמיד" הכי חשוב בעבודת ה'). "אורייתא

התורה (לו קורא הרמב"ם "עוסק בתלמוד תורה"^{יב}) יפסיק מלימודו ויתפלל, כי ממילא הוא מפסיק מלימודו לצרכים שונים (הפחותים גם מתלמוד תורה וגם מתפלה).

יחד עם התפלה ישנה מצוה דאורייתא נוספת – קריאת שמע' – לגביה פסק הרמב"ם עוד קודם^{יג}:

היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן קריאת שמע פוסק וקורא ומברך לפניו ולאחריה. היה עוסק בצרכי רבים לא יפסוק אלא יגמור עסקיהן ויקרא אם נשאר עת לקרות.

"תורת אומנות"

מקור דברי הרמב"ם הוא בברייתא שהובאה בגמרא^{יד}:

חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה עליה מוסיף רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה

על ההגדרה "תורת אומנות" של הגמרא מוסיף הרמב"ם דיוק־הגדרה "תורת אומנות ואינו עושה מלאכה כלל". לשלמות הענין יציין

הביטוי "עוסק בתלמוד תורה" רומז שהוא עדיין בגדר תלמיד־חכם (שבבינה) ולא בגדר חכם (שבחכמה), ולכן הוא שייך ל"עבודה שבלב זו תפלה" (עפ"י תענית ב, א) מצד "בינה לבא" (הקדמת תקו"ז) – התבוננות וגם השתפכות הנפש ב"רצוא" לה', הכל מצד מוחין דאמא (ראה לקו"ת ראה כט, ב ועוד) – בניגוד לחכם השייך למוחין בעצם, ה"עוסק בתורה" ש"מחכמה נפקת" מתוך בטול במציאות ויראה עילאה, שאינו צריך להפסיק לתפלה (הכלולה בתורתו, כדלקמן).

ו סה"מ מ"ע י ז הלכות קריאת שמע פ"ב ה"ה (מתוך שיעור הרמב"ם היומי ז' ניסן תשפ"ד).

ח שבת יא, א. בתחלת אותו עמוד מדובר על "חברים" שיליים, חלק מהשעבוד של ישראל תחת יד הפרסים, ומשיתוף הלשון נלמד שה"חברים" דקדושה מצילה מ"חברים" דקליפה ומתקנת את השעבוד להם. מהלשון "חברים" נלמד עוד שאלו שתורתם אומנותם, העוסקים תמיד בתורה, אינם בגדר מתבודדים הלומדים לעצמם – הם "חברים" הלומדים מתוך האבה ודבוק חברים (ענין בו תליה הגאולה, כידוע מדברי האריז"ל).

ט לקמן הלכות תפלה ונשיאת כפים פ"ב ה"ט (מתוך שיעור הרמב"ם היומי י"ב ניסן תשפ"ד).

י ברכות ח, א (וראה ר"ף – ד, א בדפ"י – שזהו הדין רק ברב ששת משום ש"תורתו אומנותו").

יא "מהדר אפיה וגריס" עולה ג"פ (ממוצע כל מלה) יצחק, שהיה גם הוא סגי נהור בסוף ימיו. ראשי וסופי התיבות של "מהדר אפיה וגריס" עולים 312 (יב צירופי הוי') בדיוק כמו אמצעי התיבות "מהדר אפיה וגריס", נמצא שבביטוי זה "תוכו כבורו" – רמז לכך שמי שלומד תורה בבחינת "תוכו כבורו" (באמת ולשמה) הוא הראוי לנהוג כרב ששת וזהו גדר "תורתו אומנותו", שכל חיי מוקדשים ללימוד והפצת התורה, ודוק.

יב גיטין סז, ב.

יג תהלים טז, ח.

מעלת תלמיד

חכם אמתי,
שתורתו אומנותו,
היא החוט של
"שויתי הוי' לנגדי"
תמיד" החורז את
כל ענייניו ושעותיו,
גם כשהוא עוסק
בלית ברירה
בענינים אחרים

בנוגע לצרכים רחבים וכללים יותר, של צבור העיר וכיו"ב, המוטלים על בית הדין^כ. בהלכות תפלה מפורש העוסק בצרכי רבים שאינו מפסיק לתפלה משום שהוא "כעוסק בדברי תורה"^{כא} (בגדר "תורתו אומנותו"). גם כשהרמב"ם מתייחס למלך, אצלו "צרכי רבים" או "צרכי צבור"^{כב} הם "צרכי ישראל" כולם^{כג}, הוא משווה את העיסוק בתורה לעיסוק בצרכי הצבור – "יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה, שנאמר 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו'^{כד} כה (כאשר גם "צרכי ישראל" נובעים מספר התורה של המלך").

בהלכות קריאת שמע מפורש שהוא אף אינו מפסיק לקריאת שמע, אלא מתרכז במעשיו עד

כ ראה לדוגמה הלכות ערכין וחרמין פ"ח ה"א. הלכות מתנות עניים פ"ט ה"ז.

כא מקור להשוואה זו ברמב"ם הוא מאמר של רבי ירמיה – שלקמן עוד נעמיק בדמותו כדוגמה של מי ש"תורתו אומנותו" – האומר (ירושלמי ברכות פ"ה ה"א) "העוסק בצרכי צבור כעוסק בדברי תורה". מאמר זה בא בהמשך למאמרו של רבי ירמיה "לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה" (שהוא על דרך המאמר בבבלי לא, א "אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה") – רבי ירמיה, שלמודו מחודד ומפולפל, צריך להגיע למסקנה ברורה כדי שיוכל לפנות את ראשו לתפלה. לכן נראה שפשוט דברי רבי ירמיה הוא שמתוך צרכי ציבור ניתן לעמוד להתפלל כמו פרש שאין קשר בין המימרות וההשוואה של צרכי ציבור לדברי תורה היא לגבי הפסק לתפלה, ואכמ"ל.

כב בהלכות מלכים פ"ג ה"ד מוזכרים (בהקשר של מלך) "צרכי הצבור ומלחמותם", ו"ל שכאשר עדיין ישנן מלחמות כלל ישראל איננו שלם וממילא יש רק "צרכי צבור" ולא "צרכי ישראל" כלל אחד (וראה בפנים ובהערה הבאה).

כג יש כאן "צלם" שלם של צרכי הרבים – "צרכי רבים" הם בסוד הנר"ג, היצ שבצלם (ארות פנימיים רבים המתקבצים יחד, דוגמת מספר פרטים שכבר נחשבים לרבים); "צרכי צבור" הם בסוד החיה, המקיף הקרוב, ה"ל של הצלם (רבים שכבר מתקבצים נכללים בצבור אחד, אך זהו הצבור הקרוב המקומי); "צרכי ישראל" כולם הם בסוד היחידה, המקיף הרחוק, הם של הצלם (המקיף את כל ישראל כאחד).

ורמז: "צרכי רבים", "צרכי צבור", "צרכי ישראל" עולים יחד 2051 – ישראל במספר קדמי! היינו שכל אלה הם תיקון שלם לכלל ישראל.

כד דברים יז, יט.

כה הלכות מלכים פ"ג ה"ה (וראה גם בשיעור אור ליד' אד"ש – נדפס בגליון ויקרא – השתא).

וקוב"ה כולא חד"י ומי ש"עוסק בתורה תמיד" בעצם עוסק תמיד בה' ומשווה אותו לנגד עיניו (שהרי התורה שייכת בפרט לחוש הראיה, לעומת התפלה השייכת לחוש השמיעה, כדרשת חז"ל "כי קולך ערב' בתפלה 'ומראיך נאוה' בתלמוד תורה"^{טו}). רב ששת, שנטל מעצמו את

חוש הראיה הגשמי (כדי לא לראות דברים אסורים)^{טז}, נותר רק עם חוש הראיה הרוחני של התורה – "שויתי הוי' לנגדי תמיד". בעומק, מעלת תלמיד חכם אמתי, שתורתו אומנותו, היא החוט של "שויתי הוי' לנגדי תמיד" החורז את כל ענייניו ושעותיו, גם כשהוא עוסק בלית ברירה בענינים אחרים – החל מצרכי גופו, מאכילה, שתיה השינה ועד לטיול הנדרש לו^{יז} (כאשר בפשט ה"תמיד" שלו בעיסוק בתורה יכול להתייחס גם לקביעות שאינה תופסת את כל זמנו, כפירוש "תמיד" בכמה ענינים בתורה^{יח})

"צרכי רבים"

בשתי ההלכות שדנות בתלמוד תורה מול תפלה וקריאת שמע יש תוספת בנוגע למי ש"עוסק בצרכי רבים" (שבלשון חז"ל נקרא "עוסק בצרכי צבור"^ט, ביטוי בו נוקט הרמב"ם

יד ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ט, א; תקו"ז תקון ו בתחלתו; תקון כד; תניא פ"ג פכ"ג; לקו"ת נצבים מו, א.

טו מכילתא בשלח ב (עה"פ שה"ב ש, ב, יד). וראה באורך בני יששכר מאמרי חדש סיון ה.

טז רבינו גרשום סוף מסכת מנחות (וראה במהרש"א לגיטין שבהערה הבאה ד"ה "רב יוסף איעסק").

יז כמסופר שהרשב"א בנוסף לכל שיעוריו, תשובותיו בהלכה ועיסוקו כרופא הספיק גם לטייל בכל יום (ראה התועדות כ' שבט תש"ל.

יח החל מקרבן התמיד שקרב בשחר ובין הערבים ולא לאורך כל היממה.

יט ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. וראה בהערה הבאה.

בלבד^ל). הרמב"ם, כדרכו שלא להביא הלכות שלא נזכרו בפירושו בגמרא (אלא רק לרמז-להבליע את חידושינו)^{לא}, לא מביא דין זה, אך נראה שהוא כלול אצלו ב"עוסק בצרכי רבים"^{לב}.

החבנה הפנימי

הרמב"ם מונה בהלכות אלו עיסוקים שונים, הדרשים מהאדם להיות "עוסק" בהם – "עוסק בתורה" (בניגוד למי ש'סתם לומד') או "עוסק בצרכי רבים" שקועים בתחומים עיסוקם, ממש כמו מי שיש לו עסק והוא שקוע וטרוד בו בכל מאודו^{לד}, ולכן כל הפסקה לענין אחר איננה פשוטה.

במבנה הפנימי של העיסוקים והמצוות שהוזכרו כאן, עיסוק בתורה (באופן של "תורתו אומנתו") שייך לחכמה, היי שבשם, "אוריתא מחכמה נפקת"^{לד}, וקריאת שמע שייכת לבינה, ה עילאה (מקום השמיעה וההתבוננות עליהן מצווים בפסוק זה). בין החכמה והבינה, פרצופי אבא ואמא, יש סוג של שויון, כאשר בכל צד יש יתרון על משנהו. לכן, לפי הבבלי (השייך למוחין דאמא^{לה}) קריאת שמע (שבבינה) גוברת על עיסוק בתורה (שבחכמה) ולפי הירושלמי^{לו} (השייך למוחין דאבא) עיסוק בתורה דוחה גם את קריאת שמע. התפלה, הנרחבת מפני העיסוק

גמירא – אם יוכל כשיסיים לקרוא קריאת שמע מה טוב, ובוודאי הוא ישאב מכך חיזוק לעיסוקו בצרכי הרבים, אך אסור שקריאת שמע תבוא על חשבון ה'מבצע' בו הוא עסוק (ובכך הוא למעלה מהעוסק בדברי תורה, שכן מפסיק לקריאת שמע וברכותיה). בפשטות מקור הדברים הוא בהמשך אותה סוגיא, שמסבירה שהברייתא בה נאמר "כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לקריאת שמע" מדברת ב"עוסקין בעיבור שנה", שאיננו רק לימוד תורה אלא קביעת הלוח העברי הנוגע לכל מצוות הזמנים של כל עם ישראל (וכבר דנו^{לו} עד כמה ניתן ללמוד צרכי רבים 'רגילים' מצרכי רבים בהיקף כה רחב ואכמ"ל).

יצוין שבפוסקים^{לז}, כבר מהראשונים^{לא}, מובא דין נוסף, של מי שעוסק בלימוד תורה לאחרים (וצ"ע מה הוא המספר הכי קטן שנכנס בגדר זה^{לב}), שכאשר יש חשש שאם הלומדים יתפזרו תעבור השעה ושוב יבטלו מדברי תורה – אין מפסיקים לתפלה, ואף לא לקריאת שמע וברכותיה (אלא לקבלת עול מלכות שמים בפסוק ראשון של קריאת שמע

אם יוכל כשיסיים לקרוא קריאת שמע מה טוב, ובוודאי הוא ישאב מכך חיזוק לעיסוקו בצרכי הרבים, אך אסור שקריאת שמע תבוא על חשבון ה'מבצע' בו הוא עסוק

כּו מקור הלכה על שבת יא, א סימן י; צרור החיים על רמב"ם הלכות ק"ש פ"ב ה"ה. ועוד.
כז שו"ע פט, ו; רמ"א ולבוש קו, ג.
כח רא"ש ברכות פ"ב סוף סימן ג. וראה סדר עמרם גאון סימן טז.

כט יתכן שאף בלימוד של רב המלמד תלמיד אחד יהיה דין זה, במצב בו הפסקת הלימוד – או אפילו הפרעה קלה בו – תגרום ל'פזיז' של התלמיד, שלא יצליח להתרכז שוב, דוגמת המסופר (עירובין נד, ב) על רבי פרידא ששנה לתלמידי כל דבר ארבע מאות פעמים (והפרעה קלה גרמה לכן שהוצרך להתחיל מהתחלה), וזכה על כך לשכר עצום מן השמים לעצמו ולכל בני דורו. יתכן שגם הלימוד של רבי פרידא עם תלמיד אחד דל-כשרונות נחשבת לימוד תורה לאחרים (כפי שהתברר שהשכר עליה הועיל לכל הדור), ודוק.

ל ו יסודו בהנהגת רבי יהודה הנשיא בברכות יג, ב (המתוארת לקמן בפנים).
לא יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב.
לב אך ראה מ"ש בבני ציון (לכטמאן) הלכות ק"ש סימן ע סק"ח.
לג ראה ב"ח או"ח מז ד"ה "ונוסחא אשכנזית" (ובכ"ד בחסידות).
לד זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.
לה ראה שערי אורה ד"ה "ככ"ה בכסלו" פנ"ד ואילך ובכ"ד (ובסדרת שיעורי בבלי וירושלמי מכ"ב אלול תש"ע).
לו ירושלמי ברכות פ"א ה"ב.

ב. "תורתו אומנותו" בזמן הזה "כגון אנו"

קושיא עיקרית שמקשים על הרמב"ם^מ היא שמדבריו משמע שהדין של "תורתו אומנותו" אקטואלי גם היום (בדיוק כמו הדין של העוסק בצרכי צבור שבאותה הלכה) והרי רבי יוחנן אמר בפירושו שהדברים אמורים רק ב"רבי שמעון בן יוחי וחבריו", אבל "כגון אנו מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה". אם רק אצל רשב"י וחבריו לימוד התורה היה במעלה כה גדולה, עד שהוא למעלה מתפלה – ואפשר לומר שהוא כולל אותה^{מא}, כשתורתם של רשב"י וחבריו פועלת את פעולת התפלה^{מב} – ומעלה כזו לא התקיימה אפילו בדורו של רבי יוחנן, גדול אמוראי ארץ ישראל בדור הראשון, כיצד יתכן שהיא תתקיים בדורות מאוחרים הרבה יותר!?

בעל ערוך השלחן – אחרי שהוא אומר ש"צריך עיון גדול" על הרמב"ם – מציע, כדרכו, תירוץ פשוט המבוסס על סברא ישרה (ואפשר לומר אפילו בעל-בית^{מג}):

ונראה שהרמב"ם מפרש מה שאמר "כגון רבי שמעון בר יוחאי וחבריו" – לא מיירי מצד גודל מעלתם ושקידתם אלא מפני שלא עשו שום מלאכה להתפרנס. וכיון שאינו מפסיק לפרנסה – אינו מפסיק גם לתפילה. אבל שארי תנאים ואמוראים היה להם איזה פרנסה כמפורסם בש"ס, ולכן מפסיקין. ולפי זה גם האידנא מי שאין לו שום מלאכה – גם כן לא יפסיק

לדבריו, הרמב"ם מפרש "תורתן אומנותן" לא כגדר איכותי של הלימוד, אלא כענין עובדתי – האם הלומד נאלץ גם לעבוד לפרנסתו או

בתורה (באופן של "תורתו אומנותו"), שייכת לספירת המלכות, ה תתאה, כמאמר דוד המלך "ואני תפלה"^{נד}. למעלה מהכל, בכתה, קוצו של י, נמצא העיסוק בצרכי רבים בהתמסרות שלמעלה מטעם ודעת (בפרט, סוד העיבוד שייך למוחא סתימאה, החכמה שבכתר – העיון המעמיק בכח המשכיל – ואילו צרכי רבים שדורשים מסירות נפש שייכים למדרגות הגבוהות יותר שבכתה, הגלגלתא ואף הרדל"א^{נה}).

למקום שנותר פנוי, ה"ז שבשם, מתאים הדין שלא הובא ברמב"ם – תלמוד תורה לרבים. מדות הלב השונות, ו הקצוות, הן ה"רבים", השונים והמגוונים שצריך להאיר באור התורה (כאשר התורה גם ב"י וגם ב"ז היא בסוד "מה שמו ומה שם בנו"^{נו}, כנודע) – תלמידים הנוטים להתפזר לכל הכיוונים-הרוחות, ולכן אם התאספו והתרכזו ללמוד יש לנצל זאת ולא לדחות את הלימוד. ב"ז, העומד תחת הכתר ומקבל ישירות ממנו, יש במובן מסוים תוקף יותר מה"י – את הלימוד לרבים לא עוצרים גם כדי לקרוא קריאת שמע בברכותיה (אלא מסתפקים בקבלת עול מלכות שמים חטופה, בהעברת היד על העינים וקריאת פסוק ראשון של שמע, ובאם אפשר מסובבים את הלימוד לענין בו נזכרת יציאת מצרים). הדין של לימוד תורה לאחרים מקבל את תוקפו מהכתה, ועבור הרמב"ם הוא נכלל לגמרי בצרכי הרבים שבכתר ואין צורך להזכירו.

ולסיכום:

קוצו של י	צרכי רבים
י	תורתו אומנותו
ה	קריאת שמע
ו	תלמוד תורה דרבים
ה	תפלה

^מ בהבא לקמן ראה גם מדור 'הלכה יומית לעיון ברמב"ם' בחוברת דבר מלכות.

מא וראה דברי יואל הו"ר מאמר ז' ש"תורתן אומנותן" היינו שהיא כוללת את התפלה שנקראת "אומנות אבותינו" (ע"פ מכילתא לשמות יד, י).

מב וראה זהר ח"ג נט, ב (וראה מאמר ל"ג בעומר תשכ"ב והנסמן שם).

מג ערוה"ש או"ח קו, יא"ב.

לז תהלים קט, ד.

לח ובמושגים דלעיל – "צרכי רבים", "צרכי צבור" ו"צרכי ישראל" (ה"צלם" השלם, שכולו כאן בכתר) – היינו מוחא סתימאה (שרש האור הפנימי בכתר), גלגלתא (המקיף הקרוב) ורדל"א (המקיף הרחוק והשוה בכל ישראל), וד"ל.

לט משיל, ל, ד.

יש לרמב"ם גדר 'איכותי' של "תורתו אומנותו" וגם גדר 'כמותי', שמדובר במי שלא נאלץ להפסיק מלימודו כלל

אומנותו יכול להסב את פניו בזמן קריאת התורה ולעסוק בלימודו שלו נלמד מרב ששת, שהיה בדור השני והשלישי של האמוראים (וגם עליו, כמו על רב יהודה, כתוב שחזר על תלמודו פעם בשלשים יום^מ).

דוגמה נוספת לדין שראוי לדחות את התפלה מפני לימוד התורה מופיעה בגמרא^{מח} בבקורת שמפנה רבי זירא, תלמידו של רב יהודה בבבל ואחר כך של רבי יוחנן בארץ ישראל, לתלמידו האהוב רבי ירמיה (שהספיק גם ללמוד מעט אצל רבי יוחנן). כאשר רבי ירמיה למד לפני רבי זירא והתאחר הזמן לתפלה הזדרז רבי ירמיה לסיים את הלימוד כדי להתפלל וקרא עליו רבי זירא את הפסוק "מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה"^{מט}. לכאורה נהג רבי ירמיה כדין הנוהג 'בזמננו', שעל לומד התורה להפסיק לתפלה, ומדוע ביקר אותו רבי זירא? מכאן מובן שרבי זירא, תלמידו של רבי יוחנן, סבר שעל תלמידו רבי ירמיה – וגם עליו עצמו (בהנחה שהוא עצמו לא התפלל קודם) – חל הדין שאין מפסיקים מלימוד לתפלה, הדין של מי שתורתו אומנותו!^נ

אם כן, הקושיא-לכאורה על הרמב"ם היא

מד פסחים סח, ב.
מח שבת י, א.

מט משלי כח, ט. כל הפסוק "מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה" עולה כא פעמים 137, 'קבוע המבנה הדק', המספר הכי חשוב בפיזיקה הקוואנטית (וראה לקמן בפנים על השייכות של רבי ירמיה לפיזיקה הקוואנטית), כאשר רק המלים העיקריות "גם תפלתו" עולות ז"פ 137 (היינו שכל הפסוק עולה ג"פ "גם תפלתו"). ועוד, יחוד שמות הרב והתלמיד, זירא ירמיה, עולה המלה האחרונה בפסוק – "תועבה"!

נ וראה סדר משנה (בוסקוביץ) הלכות תפלה א, א.
נא כן כתבו תוספות בסוגיא דנן (שבת יא, א ד"ה "כגון אנו") בתירוצם הראשון, ואף שהשפ"א על אחר שנראה שהעיקר כתירוצם השני (ש"עדיין לא איתר השעה עוברת") הרי מלשון הגמרא שזמן התפלה התאחר ("נגה") – ולא שהגיע זמן תפלה – נראה שדווקא התירוצ הראשון הוא העיקר, ודוק.

שהוא פנוי מכל מלאכה (משום שירש ירושה או שצבר מספיק ממון שיאפשר לו להפסיק לעבוד, שהרי לשיטת הרמב"ם אסור לאדם שיעסוק בתורה ויתפרנס מן הצבור^מ). אמנם, צריך עיון האם אפשר לומר שזהו פשט כוונת הרמב"ם: הרמב"ם אכן ציין בהלכה דנן שמי ש"תורתו אומנותו" הוא מי ש"אינו עוסק

במלאכה כלל", אך הוסיף הגדרה זו ב"ז החבור, ולא כהמשך ופירוש ישיר ל"תורתו אומנותו" (כלומר, שנראה לומר שכאן יש לרמב"ם גדר 'איכותי' של "תורתו אומנותו" וגם גדר 'כמותי', שמדובר במי שלא נאלץ להפסיק מלימודו כלל). ועוד, בהלכה שביחס לקריאת התורה משמיט הרמב"ם גדר זה (שהרי מקורו ברב ששת, שעסק במלאכה, כנ"ל), ומוסיף גדר אחר ל"תורתו אומנותו" ("שעוסק בתורה תמיד", כנ"ל). אם "תורתו אומנותו" היינו מעלה של הלומה, כיצד משנה הרמב"ם מדברי רבי יוחנן שזו מעלה שהתקיימה רק בדורות הקודמים?

אמוראים שתורתם אומנותם

לכל לראש, חשוב לשים לב שהרמב"ם יכול לתמוך את יתדותיו בכמה דוגמאות של אמוראים, בדורות שאחרי רבי יוחנן, שנראה שנהגו בהם ההלכות של "תורתו אומנותו":

כעצם הדין שלימוד התורה דוחה תפלה נהג בפועל^{מב} רב יהודה, בדור השני של האמוראים, שחזר על תלמודו פעם בשלשים יום ורק אז נהג להתפלל^{מו}.
כפי שכבר הוזכר, גם הדין שמי שתורתו

מד רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ו.

מה לעומת זאת על רשב"י נראה שבפועל לא נהג כדין האמור בו, אלא גם התפלל בכל יום (ודוק בשבת לג, ב ובסוגיא דידן בתוד"ה "כגון רשב"י", והמובא באריכות בברכי יוסף או"ח ע, ב – בישוב הסוגיות והמעשים בירושלמי ובבלי – ועצ"ע).

מו ר"ה לה, א.

כאשר מוציאים

את רבי ירמיה
מבית המדרש
בעצם בוחנים את
התיאוריה שלו
- האם תצליח
להיות בִּזְמַנִּית
גם מחוץ לבית
המדרש וגם
בתוכו

וגם הגיע ממקום אחר... השאלות של רבי ירמיה הן בעצם יסוד לתיאורית הקוואנטים – אם נדמה את השיעורים בהם נוקטים חז"ל למדידה עד הרמה האטומית, שאלותיו של רבי ירמיה, שרבות מהן עוסקות בשיעורי חז"ל, מנסות לרדת לרזולוציה הקוואנטית. כאשר מוציאים את רבי ירמיה מבית המדרש בעצם בוחנים את התיאוריה שלו – האם תצליח להיות בִּזְמַנִּית גם מחוץ לבית המדרש וגם בתוכו. ההגיון של רבי ירמיה הוא היסוד לגישה נושאת-ההפכים של החסידות, כמסופר¹¹ על מורנו הבעל שם טוב שהיה מסוגל להיות בִּזְמַנִּית בשני מקומות בגוף גשמי (ממש כתופעה לא־מקומית).

בסגנון אחר, שאלותיו של רבי ירמיה ממחישות שכאשר מדקדים בכללים ניתן למצוא מקרים יוצאים מן הכלל וממילא אין כלל שאין בו יוצא מן הכלל (כאשר רבי ירמיה בשאלותיו כל כך יוצא מן הכלל, עד שרבי זירא נאלץ להעיר לו יותר מפעם אחת על שאלותיו בשיעורי חז"ל "לא תפיק נפשך לבר מהילכתא"¹² – אל תוציא את עצמך מהכלל, כדי שלא יוציאוך מכלל בית המדרש...)¹³. באותו אופן, ניתן להבין את דברי רבי יוחנן כמלמדים שבדורות הקודמים היה 'כלל' של אנשים שתורתם אומנותם כרשב"י וחבריו ("חבריו") אולי לא רק במובן של בני חברותו, אלא של בני דור־מדרגתו, שברובם היו 'חברים' שהיו עוסקים בתורה, "כלשון הברייתא", אך בדורנו השתנה המצב וה'כלל' של תלמידי החכמים אינו עומד במדרגה זו. עם זאת, בהחלט יתכן שעדיין נותרו תלמידי חכמים שהם בגדר יוצאים מן הכלל – דוגמת רבי יהודה, רב ששת ורבי ירמיה – שעליהם חלים הדינים הללו, וממילא הרמב"ם

בעצם שאלה על העולה מדברי הגמרא שגם אחרי דורם של רשב"י וחבריו, וגם אחרי דורו של רבי יוחנן, התקיימו בפועל ההלכות האמורות במי שתורתו אומנתו.

יוצא מן הכלל

דמותו המיוחדת של רבי ירמיה, ממנו ציפה רבי זירא לנהוג כמי שתורתו אומנתו, יכולה לתת כיוון להסבר בנידון: רבי ירמיה – שלא גרס את דרך הפלפול הבבלי¹⁴ (כרבו, רבי זירא, שצם מאה תעניות כדי לשכוח אותה¹⁵) – מפורסם בקושיות והאיבעיות שלו (שרובן נשארו בתיקו, הנדרש כ"תשבי יתרץ קושיות ואבעיות"¹⁶). השאלה המפורסמת ביותר שלו היא מה דינו של גוזל שנפל מן הקן ("ניפול") העומד ברגלו האחת בתוך 50 אמה מהשובך (הטווח בו מניחים שהגוזל נפל מהשובך ודדה הלאה) ורגלו השניה מחוץ ל־50 אמה (הטווח שגוזל אינו יכול לדדות, וממילא ברור שלא בא מן השובך) – שאלה בעקבותיה הוציאו את רבי ירמיה מבית המדרש¹⁷...

לבני דורנו השאלה של רבי ירמיה יכולה להזכיר את 'החתול של שרדינגר', הניסוי המחשבת המפורסם בתיאורית הקוואנטים, הממחיש שאם הולכים עם התיאוריה 'עד הסוף' מגיעים לכך שיש דברים סותרים שיכולים להתרחש בִּזְמַנִּית – כמו 'החתול של שרדינגר', שהוא חי ומת בִּזְמַנִּית, גם 'הניפול של רבי ירמיה' נמצא בִּזְמַנִּית בתוך חמשים אמה ומחוץ לחמשים אמה (כתופעה לא־מקומית) ולכן הוא גם נפל מהשובך הסמוך

11 מאמר מרדכי מערכת הבעש"ט אות כו.

12 ר"ה יג, א. סוטה טז, ב.

13 רבי זירא ורבי ירמיה עצמם, כאשר עלו מבבל לארץ ישראל, 'יוצא מן הכלל' שהיה אז בבבל (ובעצם גילו שעצם הגדר של ישראל – ארץ ישראל, עם ישראל, תורת ישראל ואף אלקי ישראל – הוא 'יוצא מן הכלל').

14 ראה סנהדרין כד, א; פסחים לד, ב; יומא נז, א. ועוד.

15 ב"מ פה, א.

16 ראה ספר התשבי לרבי אליהו בחור ערך 'תיק'.

17 ב"ב כג, ב.

פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם מכבד להן ואפילו למקילין לו ונושא ונותן באמונה ולא ירבה באריהות עמי הארץ וישיבתן ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עמוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפני משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאזים למעשיו הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

קידוש ה', הכולל מסירות שלמעלה מטעם ודעת^{טו}, הוא מצוה השייכת לכתר^{טז} (כאשר "יראה תמיד... עוסק בתורה" – שלמעלה מהתורה שהת"ח מלמד בגלוי – מכוון בפרט כנגד החכמה שבכתה, מוחא-סתמא^{טז}).

דעת (עליון): דעות חתוקנות

בהלכות דעות פ"ב ה"ג, בתוך תיאור מי שהולך בדרך האמצעי ודעותיו מתוקנות, כתוב: וכן לא יהיה בעל נפש רחבה נבהל להון ולא עצב ובטל ממלאכה אלא בעל עין טובה ממעט בעסק ועוסק בתורה ואותו המעט שהוא חלקו ישמח בו... הדעות המתוקנות שייכות, כמובן, לספירת הדעת, שכאן היא בסוד דעת עליון, המחברת חכמה ובינה – עיסוק בתורה (השייכת לחכמה) ושמחה בחלקו^{טז} (שמחה היא פנימיות הבינה).

חכמה: לימוד תורה בעונה

בהלכות תלמוד תורה פ"ג ה"ט כתוב:

סו תניא פ"ח. ובכ"מ.

סז ראה סוד ה' ליראוי הקדמה פ"ח (ובשיעורים בסוד ה' ליראוי ח"א עמ' לה; רכגרכד). מסירות נפש בפועל היא קידוש ה' מצד הגבורות וחיים של קידוש ה' בהנהגה המאייבה את ה' הם קידוש ה' מצד החסדים (בסוד "אנן בחביבותא תליא מילתא" שהתחדש אצל רשב"י ותלמידיו אחרי דור מסירות הנפש של הרוגי מלכות – ראה זהר ח"ג קכח, א).

סח לפי זה ה"עטוף בציצית" הוא בסוד הגלגלתא ו"מוכתר בתפילין" בסוד רדל"א (כאשר ארבע הפרשיות שבתפילין הן בסוד ארבעת המוחין כחב"ד דרדל"א, א), וד"ל.

סט בעומק השמחה בחלקו היינו השמחה בתיקון "חלקו בעולם" (ראה ד"ה "באתי לגני" תש"י), בו שורה היחידה שבנפש האדם (ראה שיחת ש"פ שובה תנש"א ס"ט).

גם פוסק אותם כנוהגים גם בדורות הללו. על המשיח נאמר^{טז} שהוא "קיסר" (שלם, לעומת דוד המלך שהוא "פלג קיסר" ביחס אליו) – שמובנו "יוצא דופן" (שנולד בניתוח קיסרי). ענינו של המשיח הוא לפרוץ ולצאת מן הכלל, וכינויו "הפורץ"^{טז} היוצא מהגבול (כזקנו פרץ, שפרץ לצאת מן הרחם^{טז}, על דרך הנולד בניתוח קיסרי), וכך להביא את עם ישראל לגאולה. כדי לזרו את ביאת המשיח אלינו להצטרף אליו בגישה הזו, ולקיים את הברכה – שהרבי מליובאוויטש הפך לסיסמא של דורנו – "ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה"^{טז}! ראשית הפריצה היא "ימה", לתל אביב ולמדינת-הים^{טז}, והיא תלויה ביכולת של הפורץ להיות יוצא מן הכלל, המסוגל לצאת מן הכללים, ובעקבותיו – "ללמד על הכלל כולו יצא"^{טז} – להוציא את העולם כולו מכלל הגלות ולהביא אותו לכלל הגאולה.

ג. פרצוף העוסק בתורה

בהלכה שלנו מתאר הרמב"ם את מי שתורתו אומנותו במלים "עוסק בתורה". הביטוי "עוסק בתורה" חוזר עשר פעמים בלשון הרמב"ם^{טז}, אותן ניתן להקביל באופן מרווח לעשר הספירות לפי הסדר:

כתר: קידוש השם

בהלכות יסודי התורה פ"ה הי"א מתאר הרמב"ם תלמיד חכם שמקדש את ה' בכל הליכותיו:

אם רקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר

נט סנהדרין צח, ב.

ס מיכה ב, יג.

סא בראשית לח, כט.

סב שם כח, יד.

סג וראה שיעור כ"ה טבת תשפ"ג.

סד בריתא דרבי ישמעאל.

סה עוד פעם – הלכות נדרים פ"ו ה"ז – מוזכר הביטוי באופן של שלייה, "שיאנו עוסק בתורה".

אבל מתוך הבינה נולדת כבן הבכור ("ברא בוכרא") מדת החסד, "חוט של חסד" הנמשך עליו ביום (והאדם לומד ממנו "רוב חכמתו", סוד "חכם בבינה"^{טו}).

חסד: עבודה מאהבה

בסיום ספר המדע, בהלכות תשובה פ"י ה"ב, מתואר העובד את ה' מאהבה (אחד החידושים העיקריים בהלכות תשובה), שסימנו הראשון הוא העיסוק בתורה לשמה:

העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת... והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שצונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצות מאהבה. עבודה מאהבה – כעבודת "אברהם אהבי"^{טז}, "חסד לאברהם"^{טז} – שייכת כמובן לספירת החסד,

תפארת: חתוך שלא לשמה בא לשמה

בהמשך פ"י בהלכות תשובה, בה"ה, כותב הרמב"ם:

כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת ארון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה... החידוש כאן ביחס לעבודת ה' מאהבה הוא מאמר חז"ל המפורסם "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא

דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נוהלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומיו ויליו עוסק בתורה.

"אורייתא מחכמה נפקת"^{טז} והיא "נמשלה למים"^{טז}, שבסוד החכמה^{טז}, ויש להתאבק בעפר רגלי החכמים (כאשר בפרט "מה שאדם למד מרבו" נקרא חכמה^{טז}) וללמוד אותה מתוך בטול, שהוא פנימיות החכמה – הכל כאן אומר חכמה.

בינה (וגבורה): לימוד תורה בלילה

הפעם הרביעית גם היא בהלכות תלמוד תורה – פ"ג הי"ג:

אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי.

לימוד התורה בלילה הוא בסוד התלמוד הבבלי – עליו נדרש^{טז} "במחשכים הושיבני"^{טז} – שבבחינת מוחין דאמא^{טז}. הלילה והחשך שייכים לגבורה, בסוד "אני בינה לי גבורה"^{טז},

ע זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

עא שהש"ר א, ב.

עב ראה לקו"ת ר"פ חקת. ובכ"מ.

עג רש"י על שמות לא, ג.

עד סנהדרין כד, א.

עה איכה ג, ו.

עו ראה בארוכה שערי אורה ד"ה "בכ"ה בכסלו" פנ"ד ואילך; המשך תרס"ו עמ' צ ואילך; ד"ה "אמר רבא" תש"ח פ"א. וראה סדרת שיעורים בנושא בבלי וירושלמי החל מכ"ב אלול תש"ע.

עז משלי ח, יד.

עח ספר יצירה פ"א מ"ד.

עט ישעיה מא, ח.

פ מיכה ז, כ.

שקוראים בתורה בצבור – הוא כמנצח על כל הקהל בלימוד "השירה הזאת"⁹⁸. זהו לימוד תורה באופן של "איהו בנצח", אך גם כאן הלימוד של מי ש"תורתו אומנתו" 'מנצח' והוא יכול להמשיך בלימוד שלו.

יסוד: התאחרות פריה ורביה

עד כאן העיסוק בתורה היה חלק מההלכות היסודיות של לימוד התורה ודמותו של לומד התורה. פעם נוספת מזכיר הרמב"ם את העוסק בתורה בהלכות אישות פט"ו ה"ב:

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה ומאימתה האיש נתחייב במצוה זו מבין שבע עשרה וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרה במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.

כאן ההקשר הוא רשות העוסק בתורה לדחות את מצות "פרו ורבו"⁹⁹ השייכת במובהק לספירת היסוד.

מלכות: המלך העוסק בתורה

גם ההופעה האחרונה – בהלכות האחרונות שבמשנה תורה – כבר הוזכרה לעיל:

המלך אסור לשנות דרך שכרות שנאמר אל למלכים ביום ובלילה ויהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.

עיסוק המלך בתורה שייך, כמובן, לספירת המלכות¹⁰⁰.

עד כאן פרצוף יפהפה ומכוון בתוך דברי הרמב"ם.

⁹⁸ זמות טו, א.

⁹⁹ פח בראשית א, כח.

¹⁰⁰ פט ונראה לומר שעיקר עיסוק המלך בצרכי ישראל הוא ביום ועיקר עיסוקו בתורה הוא בלילה – כמפורש לגבי דוד המלך (סנהדרין טז, א) – היינו שהעוסק בתורה שבמלכות הוא ענף העוסק בתורה בלילה שבבניה, ודוק.

לשמה"⁹⁸. מאמר זה שייך לספירת התפארת, המחולקת, בלשון הקבלה⁹⁹, לשליש עליון מכוסה, שבסוד "עץ החיים", ושני שלישים תחתונים מגולים, שבסוד "עץ הדעת". בחסידות מוסבר¹⁰⁰ שהשלישים המגולים מבטאים מודעות עצמית של האדם והשליש העליון מבטא מצב מתוקן של מודעות אלקית. העיסוק בתורה שלא לשמה שייך לשני השלישים התחתונים של התפארת, בהם דואג האדם לעצמו – בשליש התחתון הוא פוחד מהעונש ובשליש האמצעי הוא שואף לקבל שכר – והעיסוק בתורה לשמה, מתוך אהבת ה' נטולת-ישות (ללא הרגשת "יש מי שאוהב"¹⁰¹), שייך לשליש העליון של התפארת.

נצח והוד: זמן קריאת התורה ותפלה

שתי הפעמים הבאות הן ההלכות בהן עסקנו: מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל ואם היתה תורתו אומנתו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלתו אינו פוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה.

גדולת התורה מהתפלה שייכת לספירת ההוד – התפלה שייכת למלכות, העולה להוד, בסוד "איהי בהוד"¹⁰², והתורה נמשכת להוד (התמדה שייכת להוד¹⁰³, וכאן מדובר במי שמתמיד בתורה תמיד), ומתגלה כי היא גדולה מהתפלה.

ומי שהוא עוסק בתורה תמיד ותורתו אומנתו מותר לו לעסוק בתלמוד תורה בשעה שהקורא קורא בתורה.

הקורא בתורה – בטעמיה דווקא, כפי

⁹⁸ פא פסחים נ, ב.

⁹⁹ פב ע"ח של"ח פ"ג (מ"ח).

¹⁰⁰ פג לקו"ת בלק סט, ב; אמרי בינה שער הק"ש פ"ד ועוד. וראה באורך מודעות טבעית בביאור "עץ החיים ועץ הדעת".

¹⁰¹ פד ע"פ תניא פל"ה.

¹⁰² פה ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ. אכן, ישנה גם תפלה בנצח – תפלת בעל דין המנצח את קונו (ראה לקו"מ קכד).

¹⁰³ פו ראה אל עולם הקבלה עמ' 101.

ערבוביא קדושה

קיצור מהלך השיעור

בעומק ליל הסדר, אחרי ה"נרצה" (ועוד כמה השלמות שאחריו...) הסביר הרב בקצרה את היחס בין מה שמתחולל בבת אחת בליל הסדר לעבודה המדורגת בימי הספירה הבאים אחריו. את ההסבר היסודי על פי כתבי האריז"ל המחיש הרב דרך הקבלה מחודשת לארבעת הבנים שבסדר. קצר ומתוק.

ליל הסדר וספירת העמר

הסדר כל המוחין והשלבים השונים נמצאים יחד בערבוביא דקדושה.

איך אנחנו מסבירים¹ את ארבעת השלבים? קטנות א' היא אמונה – הבסיס של היהודי שקיים גם בקטנות. גדלות א' היא ידיעת המציאות – ההשגה הראשונה לה זוכים כשמגיעים לגדלות מוחין. אחר כך קטנות ב' היא בטחון – מצב של קטנות, כשאינן גילוי וצריך לבטוח בטוב שיהיה, אבל ביחס לאמונה זהו כבר מצב מפותח יותר. גדלות ב' היא כבר ראית המהות.

"כנגד ארבעה בנים"

איפה אפשר לראות שכל השלבים האלה של התפתחות המוחין מקטנות לגדלות נמצאים יחד בליל הסדר? הדבר שהכי מדגיש את הערבוביא הקדושה בליל הסדר הוא "כנגד ארבעה בנים

בליל הסדר אנחנו זוכים בבת אחת לכל הגילויים – המשכת מוחין בשלמות. אבל הגילויים האלה לא מתיישבים אצלנו, הם יותר מדי בשבילנו, ולכן אחר כך סופרים את ספירת העמר כדי לקבל את אותם גילויים לפי הסדר, שלב אחרי שלב, כדי שהם יתקבלו אצלנו בהתיישבות².

האריז"ל מסביר³ בכוונות של ספירת העמר שבכל המשכת מוחין יש ארבעה שלבים – קטנות א', גדלות א', קטנות ב', גדלות ב' – וכל השלבים הם גם מצד מוחין דאבא וגם מצד מוחין דאמא. שוב, בספירה אלה שלבים שונים ובליל הסדר הכל מגיע ביחד, בבת אחת, בערבוביא. לאחרונה דברנו⁴ על ערבוביא דקדושה – בליל

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. ליל הסדר תשפ"ג (ח"ב) – כפ"ח.

א ראה גם בני יששכר ניסן מאמר יב.

ב דרושי פסח וספירה"ע בשעה"כ ופע"ח.

ג שיעור י"א ניסן תשפ"ג.

ד לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" פ"ו. ובכ"מ.

צריך להיות גם חכם וגם תם).

עיקר החידוש כאן הוא הבן הרשע שמכוון כנגד קטנות ב' – הבטחון. בהקבלה לפעמים מקבילים למה שיש לאדם ולפעמים למה שחסר לו. אצל שלשה מהבנים המדרגה היא מה שיש להם אבל אצל הבן הרשע מדובר על מה שחסר לו. לבן הרשע חסר בעיקר בטחון – אין לו בטחון בה' ואפילו בטחון בעצמו אין לו. דווקא אנשים חכמים נוטים להיות פסימיים – הוא מרגיש שיש לו שכל, שהוא יודע הכל, והמסקנה שלו היא פסימית. הרשע מיאוש מעצמו ונוטה גם לייאש אחרים – לפעמים מגיעים לבית רפואה וכולם אומרים דברים פסימיים, דווקא מתוך השכל שלהם. [יש מי שמפרש³ ששאלת הבן הרשע "מה העבודה הזאת לכם"⁴ היא לא בהתרסה אלא ביאוש – אולי העבודה הזו מועילה לכם, אבל לי אין סיכוי שהוא תועיל.] נכון, הרשע הוא מיאוש – הוא צריך לזכות לבטחון.

אבל אם עוברים את המדרגה של הרשע, מתחזקים בבטחון, מגיעים לגדלות ב' – המדרגה של הבן החכם, שזוכה לראית המהות. בליל הסדר זוכים לכל המדרגות יחד, מצד אבא ומצד אמא, ובכל אחד יש את כל ארבעת הבנים – את שאינו יודע לשאול, המאמין; את התם, שיש לו ידיעת המציאות; וגם את הרשע – שכל אחד יודע בעצמו על המקומות שחסר לו בטחון, שדווקא מתוך השכל הוא מתייאש; וגם את החכם – שזוכה לראית המהות:

קטנות א' אמונה שאינו יודע לשאול
גדלות א' ידיעת המציאות תם
קטנות ב' בטחון רשע
גדלות ב' ראית המהות חכם

אחר כך, בימי הספירה, צריך ליישב בנפש את כל המדרגות ולתקן את כל הבנים באופן מסודר עד שזוכים לשבועות.
עד כאן להלילה. גוט יום טוב!

דברה תורה⁵ – כל הסוגים של הבנים נמצאים ביחד. בכל אחד מהבנים כתוב "אחד" – ד"פ אחד בגימטריא בן, בכל בן יש את כל המדרגות (ד"פ בן בגימטריא יצחק, הבן היהודי הראשון, הבן החכם⁶ עליו נאמר "בן חכם ישמח אב"⁷). סדר הבנים בהגדה הוא חכם-רשע-תם-שאינו יודע לשאול. הרבה שואלים⁸ על ההגיון בסדר הזה, שגם אינו לפי סדר הבנים בהקבלה לעולמות אבי"ע (חכם-תם-שאינו יודע לשאול-רשע).⁹ ההסבר הכי פשוט¹⁰ הוא שהם מדורגים לפי ה-IQ שלהם, לפי מנת המשכל, מלמעלה למטה: הבן החכם הוא הכי חכם, כמובן. הבן הרשע הוא שני כי בין שאר הבנים הוא הכי חכם. אחר כך בא הבן התם (שבירושלמי הוא נקרא טפשי¹¹) והאחרון הוא הבן שאינו יודע לשאול, שמנת המשכל שלו כל כך נמוכה עד שהוא אפילו אינו יודע לשאול. לפי זה, מתאים להקביל את ארבעת הבנים מלמטה למעלה לארבעת השלבים של המשכת מוחין:

הבן שאינו יודע לשאול נמצא בקטנות א' – הוא לא יודע לשאול, אבל יש לו אמונה. בזכות האמונה שלו הוא נמצא בליל הסדר. הבן התם שייך לגדלות א' – לידיעת המציאות, לה מתאימה השאלה הכללית "מה זאת?". הוא יודע שיש כאן מציאות שראוי לשאול עליה, אך אינו רואה אותה לפרטי פרטיה (כמו הבן החכם). [הבן התם הוא חסיד ברסלב?]
לרבי נחמן יש "מעשה מחכם ותם", העיקר שם הוא להיות תם. אם אתה ברסלב אתה רוצה להיות תם, אם אתה חסיד חב"ד יש לך סיכוי גם להיות חכם... (אבל בלי להפסיק להיות תם,

ה נוסח ליל הסדר.

ו ראה גם סודות מן הסדר עמ' 70.

ז ראה לקו"מ קלה.

ח משלי י, א; טו, כ. ילקו"ש משלי רמז תתקמד.

ט ראה שבולי הלקט ריח; יפה מראה ירושלמי פסחים פ"ה ה"ד; גבורות ה' פנ"ג; ביאור הגר"א להגש"פ במקומו. ועוד.

י פע"ח שער חג המצות פ"ד.

יא אבודרהם ד"ה "ברוך המקום"; אברבנאל על אתר.

יב פסחים פ"ה ה"ד.

יג ר"מ מקוברין (תורת אבות פסח י; נתיבות שלום על ההגדה).

יד שמות יב, כו.

מצות שמחה בנשים

קיצור מהלך השיעור

בשיעור לנשים בליל שביעי של פסח נפרסה בקיצור סוגית **חיוב נשים בשמחה**, כששני הצדדים שלה – **חיוב האשה עצמה** לעומת "אשה בעלה משמחה" – הוסברו כמוסיפים במעלטה ובשמחתה של האשה, בעולם הזה וגם לעתיד לבוא (ימות המשיח, שלסיום חג הפסח יש זיקה מיוחדת אליהם).

האשה מצד עצמה אלא "אשה בעלה משמחה"¹. האיש משמח את אשתו בקניית בגדים חדשים בכלל ובפרט בקניית נעליים. כתוב² שבארץ ישראל היו קונים נעליים חדשות שלש פעמים בשנה, בכל אחד משלשת הרגלים – רגלים הם לשון רגליים והרגליים צריכות נעליים. בפרט יש לנעליים שייכות מיוחדת לשביעי של פסח, בו קוראים "והדריך בנעלים"³.

חשוב להדגיש שלפי שתי השיטות צריך שהאשה תהיה שמחה בחג, המחלוקת היא האם החיוב הוא על האשה עצמה או חיוב על בעלה

חג שמח. הרבי דבר על "שמחה בטהרתה"⁴ – יהודי צריך להיות תמיד שמח, גם בלי שום סבה, בכל מצבי החיים, גם בעליות וגם בירידות. בכל זאת, בחג יש מצוה מיוחדת של "ושמחת בחגך"⁵, ואולי – כמו שנראה – יש לכך שייכות מיוחדת לשביעי של פסח שאנחנו נמצאים בו.

המחלוקת על חיוב שמחה בנשים

יש מחלוקת בגמרא⁶ לגבי חיוב שמחה בנשים. לפי דעת רבי זירא האשה חייבת במצות שמחה ואילו לפי דעת אביי אין חיוב של שמחה על

ד "אשה בעלה משמחה" עולה 806 – אל פעמים הוי' ("אל הוי' ויאר לנו אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח").
 "לעשות" (חותם ותכלית מעשה בראשית). רק "בעלה משמחה" עולה "פרו ורבו" וגם קרבן פסח.
 ה כתובות פ"ה ה"ח (ועיי"ש בגמרא ריש סה, ב).
 ו ישעיה י"א, טו.

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. ליל שש"פ תשפ"ג – כפ"ח.
 א שיחת כי תצא י"ד אלול תשמ"ח.
 ב דברים טז, טו.
 ג ר"ה ו, ב.

מהכלה ומשפיע לה, ואילו "משמח חתן עם הכלה" הוא המצב בעתיד, כאשר "נקבה תסובב גבר"¹, שהיא תעלה למעלה ממנו ותשפיע לו. החתן ממשיך המשכות של אור אין סוף הממלא כל עלמין ואילו ה"נקבה תסובב גבר" ממשיכה המשכות של אור אין סוף הסובב כל עלמין. ביום טוב האחרון של פסח יש בו גילוי של לעתיד לבוא, הארה של משיח, כידוע ממורנו הבעל שם טוב², לכן היום במיוחד מתאים לשיטה שיש לאשה חיוב שמחה של עצמה – הכנה לעתיד לבוא, כאשר הכלה תתעלה והחתן יקבל את השמחה שלו ממנה³.

"אשה בעלה משמחה"

בכל זאת, צריך להסביר גם את השיטה השנייה, של "אשה בעלה משמחה". איזה טעם יכול להיות לכך שהשמחה של האשה – שבכל מקרה צריכה להיות – תהיה מצוה שלא מוטלת עליה אלא על האיש?

קודם כל, אפשר לומר שאם היתה מצוה לאשה – והבעל הוא תלמיד חכם, הוא יודע שיש לה מצוה משל עצמה – הוא היה מסיר אחריות. אשתו לא מספיק שמחה? זו מצוה שלה, אז היא צריכה לשמות. אם אין לה מצוה שלה, אלא "אשה בעלה משמחה", האחריות היא עליו והוא צריך לטרוח עד שהיא תשמח.

אפשר לתת עוד הסבר: יש שאלה בגמרא⁴ מה עדיף – "אינו מצווה ועושה" או "מצווה ועושה". הסברא הפשוטה, כפי שסבר רב יוסף בהתחלה, היא שיש מעלה ב"אינו מצווה ועושה" – הוא עושה הכל בהתנדבות, מתוך רצון טוב,

יב ירמיה לא, כא.

יג ראה לוח "היום יום" כ"ב ניסן.

יד בסגנון נוסף: יש שתי בחינות אשה, מלכות (ה תתאה) ובינה (ה עילאה) – האשה התחתונה נזקקת ל"אשה בעלה משמחה" והאשה העליונה חייבת בעצמה בשמחה (שהרי עליה נאמר "אם הבנים שמחה", והיא אף "עטרת בעלה" ומשפיעה ביחס לזו). אכן, הבינה היא סוד עולם הבא ולעתיד לבוא (ע"ח שט"ו פ"ה ובכ"ד), הזמן של "משמח חתן עם הכלה".

טו בבא קמא פא, א.

לדאוג שהיא תהיה שמחה.

כמו מי ההלכה? בדרך כלל ההלכה צריכה להיות כאביי, שהוא בתרא (אמורא בדור הרביעי), דור אחד אחרי רבי זירא (שהוא אמורא בדור השלישי), אבל כאן רוב האחרונים פוסקים הלכה כרבי זירא שהאשה חייבת בשמחה מצד עצמה⁵. יש אחרון חשוב, בעל ה"שאגת אריה", שדן בענין באריכות⁶ ופוסק שיש לנשים חיוב שמחה, ורוב האחרונים מסכימים איתו⁷.

גלות וגאולה

מה מיוחד אצל רבי זירא? הוא עלה לארץ ישראל, ולא זו בלבד אלא שהוא צם מאה תעניות כדי לשכוח את תלמוד בבלי ולזכות לתלמוד ירושלמי. כלומר, הסברא של אביי היא סברא ששייכת לבבל, לגלות, והסברא של רבי זירא היא סברא ששייכת לארץ ישראל, סברא של גאולה. למה הדבר דומה? אנחנו יודעים ששתי הברכות האחרונות בשבע ברכות מסיימות באופן דומה, אבל עם הבדל – הברכה הששית חותמת "משמח חתן וכלה" והברכה השביעית "משמח חתן עם הכלה". ההסבר בחסידות⁸ הוא ש"משמח חתן וכלה" אומר שה' משמח את החתן ועם השמחה של החתן נמשכת גם שמחה לכלה – השמחה של הכלה נובעת מהשמחה של החתן, ממש כמו "אשה בעלה משמחה". לעומת זאת, על "משמח חתן עם הכלה" מוסבר שהחתן הוא "עם הכלה", טפל אליה ומקבל ממנה, כאשר השמחה באה ממנה אליו. "משמח חתן וכלה" הוא המצב בהוה, בו החתן גבוה

ז עפ"י רש"י בקידושין לה, א ד"ה "משום דהוי" וספר החינוך מצוה תפח.

ח שאגת אריה סימן סו.

ט ברכי יוסף תקטקט ס"ק ה. שערי תשובה שם ס"ק ד. משנ"ב תקכא, טו. יביע אומר ח"ד יו"ד כה. שבט הלוי ח"ז סס"ח. וראה חמדת ישראל (קונטרס נר מצוה יט) שהטעם שעל הנשים לא מוטל עול מצוה שהזמן גרמא, אך שמחה "אינו עול אלא ליהנות" ולכן גם נשים חייבות בה.

י ב"מ פה, א.

יא תו"א מד, ד"מה, ב.

יש חיוב שמחה בנשים, כמו באיש, היא עליה של האשה למצב של "שוין בקומתן"^{כא}, שהאיש והאשה הם משפיע ומשפיעה, והכנה לקראת המצב העתידי בו האשה אף תעלה מעל האיש, "אשת חיל עטרת בעלה"^{כב}, והיא תהיה המשפיעה והוא יקבל ממנה את השמחה, כנ"ל.

ראיה חגיגה שמחה

בדומה לחיוב השמחה ברגל יש בחג חיוב מיוחד של קרבן שנקרא עולת ראיה^{כג}. לגבי החיוב של אשה בעולת ראיה אין מחלוקת – כתוב "שלש רגלים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון הוי"^{כד} ועולת הראיה היא חלק ממצות הראיה שהיא רק לזכרים. בנוסף לכך חייבים בחג בקרבן חגיגה, שהוא קרבן שלמים, ויש קרבן שלמים נוסף – קרבן שמחה^{כה}. החיוב של אשה בקרבן שמחה גם הוא שאלה – נראה שאשה חייבת בקרבן שמחה^{כז}, אך יש מי שאומר^{כח} שגם כאן החיוב הוא על האיש שגם נותן לה מקרבן השמחה שלו.

עולת ראיה כולה לגבוה, כמו כל קרבן עולה, ואילו מקרבנות השלמים כולם נהנים – גם המזבח, גם הכהנים וגם הבעלים. שלשת הקרבנות, שהם בעצם עולה-שלמים-שלמים, הם בסוד חש-מל-מל. אם רוצים לתת להם סימן, הסימן של ראיה-חגיגה-שמחה הוא **רחש** – "רחש לבי דבר טוב"^{כט}.

בכל אופן, זו עוד סוגיה שקשורה לדין השמחה בנשים. שכל אחת כאן תהיה "אם הבנים שמחה"^ל!

כא ראה ע"ח של"ו פרקים א.ב.

כב משלי יב, ד.

כג חגיגה פ"א מ"א; רמב"ם הלכות חגיגה פ"א ה"א.

כד דברים טז, טז.

כה פסחים קט, א.

כו מלשון הרמב"ם הנ"ל הערה כב (ועוד) וראה רש"י בסוגיא (ר"ה ו, ב) ד"ה "מי אמרין".

כז הראב"ד בהשגתו על הרמב"ם הנסמן בהערה כב (וראה גם ר"ת בקידושין לד, ב תוד"ה "אשה").

כח תהלים מה, ב.

כט שם קיג, ט.

ולא בכפיה. בכל זאת, אמרו לרב יוסף, והוא קבל את הסברא, ש"גדול מצווה ועושה", משום שיש לנו יצר הרע – ברגע שיש מצוה יש גם התנגדות פנימית של היצר וצריך לכפות. בכל זאת, ודאי יש גם מעלה ב"אינו מצווה ועושה", בהתנדבות הלב, במה שאנחנו קוראים "מודעות טבעית"^{טז} – כפי שיתגלה לעתיד לבוא (כאשר "את רוח הטמאה אעביר מן הארץ"^{טז}) ושוב הנימוק של התנגדות היצר לא יהיה משמעותי). אפשר לומר שרוצים לתת לנשים את המעלה הזו, שהשמחה שלהן לא תהיה כפויה, לא תהיה מעושה, אלא שמחה מלאה בהתנדבות, "שמחה בטוהרתה", ואת המעלה הזו יקבלו גם הגברים דווקא מהנשים.

ועוד ענין: ידוע^{יז} שההבדל בין גילה לשמחה הוא שגילה יכולה להיות כמוסה בלב, "יגל לבי"^{יח}, ואילו שמחה מגיעה להתגלות גם בכל האיברים, שאדם רוקד ושמח בגלוי. אם האשה היתה מחויבת בשמחה, היה הכרח שהשמחה הזו תבוא לידי ביטוי חיצוני בריקוד וכו', והרי "כל כבודה בת מלך פנימה"^{יט} ויש מצבים בהם לא מתאים לאשה בצניעותה להגיע לגילוי חיצוני של השמחה. לכן יש סברא לא לחייב אותה בשמחה, כדי שהיא תוכל להסתפק גם בגילה או בחדוה ולא להגיע בהכרח לשמחה חיצונית. יש נימוק נוסף, קצת דומה: מהדין של "אשה בעלה משמחה" רואים ששמחה אמתית תלויה בכך שאדם ישמח גם את כל הסובבים אותו. לא שייך שאני אהיה שמח והאנשים סביבי יהיו עצובים – השמח משפיע שמחה לכולם. אם כן, אם היה לנשים חיוב שמחה על עצמן, הוא היה מחייב אותן גם להשפיע שמחה לכל הסובבים – היתה כאן הפיכה של האשה ממקבלת למשפיעה, ואולי זה לא מתאים לה. לפי זה, ההלכה שכן

טז ראה באריכות בספרינו מודעות טבעית והטבע היהודי.

יז זכריה יג, ב.

יח לקו"ת נצבים מז, א.

יט תהלים יג, ו.

כ שם מה, יד.

שיעור

ארבעה כוסות וארבעה בנים

"פתחי לי"

קיצור מהלך השיעור

סעודת משיח אשתקד נפתחה בכוונה חדשה לארבעת הכוסות, שמתאימה גם לליל הסדר וגם לסעודת משיח. ההקבלה ללשונות האהבה "אחתי, רעיתי, יונתי, תמתי", ביחד עם הקבלת הכוסות לארבעת הבנים של ליל הסדר, פותחת פתח להתבוננות ועבודה פנימית בשתיית ארבעת הכוסות. פרק א הוא הקדמה המציבה את יסוד ההקבלה. פרק ב, שנאמר חלקים-חלקים, כשביניהם ניגונים ושתיית הכוסות, מרחיב ביחס לכל כוס, מתוך אווירת התוועדות עסיסית שמלווה את שתיית ארבעת הכוסות.

א. "אחתי, רעיתי, יונתי, תמתי" "פתחי לי" בארבעה כוסות

לשתות, אבל כעת אוכלים סעודת משיח שתיקן מורנו הבעל שם טוב ושותים ארבעה כוסות שהוסיף לה הרבי הרש"ב¹ – איפה הקב"ה נמצא בתוך הענין?

ה' קורא לנו "קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה"². בארבעת הכוסות ה' אומר "פתחי לי", מבקש שנפתח לו את הלב. כולנו מטומטמים בטמטום הלב וטמטום המח – טמטום הוא אטימות – וצריך לפתוח את הלב ואת המח לבקשת ה'.

ד לוח "היום יום" כ"ב ניסן.
ה שה"ש ה, ב.

אנחנו הולכים עכשיו לשתות ארבעה כוסות^א של סעודת משיח. אנחנו משתדלים לומר כל שנה כוונה חדשה בארבעה כוסות^ב. בליל הסדר יש מצוה לשתות ארבעה כוסות^ג, ה' מצוה עלינו

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. סעודת משיח תשפ"ג – כפ"ח.

א נקטנו כוס לשון זכר, כדרך בעל ההגדה, ודוק שבנוסח ההגדה בסידור אדמו"ר הזקן נקראות הכוסות "כוס ראשון", "כוס ב'", "כוס שלישי" ו"כוס ד'" – בכוסות שכנגד אותיות ה (בהקבלה לשם הוי' לפי הסדר) לא מפורש המספר, משום שראוי היה לנקוט בהן לשון נקבה.

ב ראה התוועדות ליל שש"פ תשפ"א; שבת אחרי מות תשפ"ב. ועוד.

ג פסחים פ"ו מ"א; רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ד ה"ז; שו"ע או"ח תעב, ח.

ארבעת הכוסות וארבעת הבנים

באריז"ל כתובה¹ כוונה פשוטה, שארבעת הכוסות הן כנגד ארבעת הבנים, לפי הסדר: הכוס של הקידוש הוא כנגד "אחד חכם"; באופן מפתיע, הכוס שעליו אומרים את כל ההגדה הוא כנגד "אחד רשע"; הכוס של ברכת המזון הוא כנגד "אחד תם"; והכוס האחרון, הכוס של ההלל, הוא כנגד הבן "שאינו יודע לשאול".

הוא גם מסביר שסדר הבנים כנגד העולמות איננו לפי הסדר שלהם בהגדה: הבן החכם הוא כנגד האצילות; הבן הרשע שבא אחריו הוא כנגד עולם העשיה – ומסמיכים אותם כי רוצים לחבר אותם ולגלות את האצילות בעשיה, בסוד "אף עשיתיו"² (ריבוי האצילות במקום העשיה, כמבואר בחסידות³); הבן התם הוא כנגד עולם הבריאה; והבן שאינו יודע לשאול הוא כנגד עולם היצירה. לפי זה, סדר הבנים בהגדה בהקבלה לאותיות שם הוי' ב"ה הוא בעצם יי-ה-ה-ו – הצירוף היוצא מראשי התיבות של "יתהלל המתהלל השכל

יודע"⁴ (הצירוף של חדש אייר, שנברך אותו בשבת הקרובה).

זו לא כוונה חדשה, אלא רק הסבר שיש הקבלה של הבנים לכוסות ומשמעות לצירוף שלהם.

"אחתי, רעיתי, יונתי, תמתי" בבנים ובכוסות

הכוונה החדשה היא שארבעת הכוסות בהם

הקב"ה קורא לנו "פתחי לי" הם כנגד "אחתי, רעיתי, יונתי, תמתי". בחסידות מוסבר⁵, כמו שאמרנו הרבה פעמים, שיש כאן עליה של ארבע מדרגות – "אחתי" כנגד המוטבע, שיש בו אהבה טבעית של אח ואחות; "רעיתי" כנגד המורגש, אהבה רגשית של דוד ורעיה; "יונתי" כנגד המושכל, תחום המוחין, שיש בו הסתכלות של "עיניך יונים"⁶ – התבוננות, בבינה, המגיעה להסתכלות, בחכמה, "לאסתכלא ביקרא דמלכא"⁷; "תמתי" כנגד הכתה, קשר שלם בו "כתר אחד לשניהם"⁸.

ברור ש"יונתי" שייך לבן החכם, התחום של המוחין, ועוד יותר פשוט ש"תמתי", שפירושו 'התמה שלי', היינו הבן התם. כידוע⁹, הרבי הרש"ב היה בליל הסדר 'יורד' מאד חזק על הבן החכם. הוא העריך מאד את התמימות ואמר¹⁰ שזו מדה שאין כיוצא בה. הוא קרא לישיבה שלו תומכי תמימים, כאשר היעוד והשאיפה של כל בחור בסופו של דבר הם להיות 'תמים', ולא להיות חכם. למה הוא 'ירד חזק' על הבן החכם? כי יש חכם שהוא "חכם בעיניו"¹¹ – אחד שחושב שהוא חכם. הפנימיות של החכמה היא בטול, אבל יש גם את קליפת ראומה – ראו את ה"מה", את הבטול שלי¹². בחסידות מספרים על "הענו מפינסק"¹³, אחד שמסתובב וקורא לעצמו הענו – כולם יודעים שהוא ענו, ויש אחד שידע שהוא חכם. יכול להיות שמישהו חכם בחכמה אמיתית, חכמת התורה, אבל

יא ליקוטי באורים לקונטרס ההתפעלות פ"ב אות לה; ברית הנישואין מאמר "אני ישנה ולבי ער"; יין משמח ח"ד תורה "אחתי רעיתי יונתי תמתי".

יב שה"ש א, טו; ד, א.

יג ראה זהר ח"ב קלד, א; תניא פ"ב.

יד ראה ע"ח של"ו פרקים א"ב.

טו שיחת סדר הראשון דחה"פ תש"ב סעיפים ט"ו.

טז לוח "היום יום" ה' טבת.

יז משלי כו, ה.

יח כש"ט (קה"ת) אותיות לא ו'שטו. ראה לקו"ת בהר מג, א ובנסמן שם.

יט ראה גם שיעורי י"א מנ"א תשע"ב; ר"ח סיון תשע"ה; ו' מנ"א תשע"ט. ובכ"מ.

כאשר היעוד והשאיפה של כל בחור בסופו של דבר הם להיות 'תמים', ולא להיות חכם

1 פנ"ח שער חג המצות פ"ז.

2 ישעיה מג, ז.

3 ראה סוד ה' ליראיו ש"ב פ"ה.

4 ירמיה ט, כג.

5 בני יששכר מאמרי חדש אייר מאמר א. ובכ"מ.

של בן שאינו יודע לשאול הוא ברדל"א, רישא דלא ידע ולא אתידע, האמונה הפשוטה. זו המדרגה הכי גבוהה – הוא בן של ה' כי הוא בן, בן של ה' ואח של כל היהודים, בלי שאלות ובלי הסברים, והפניה אליו היא "אחתי".

זו כוונה אחת בארבעת הכוסות. [הרב תמיד מזכיר שצריך לכוון בארבעת הכוסות בסעודת משיח על הגאולה, על משיח^{כב} – מה הקשר של הכוונה הזו לגאולה?] המעבר של היחס לקב"ה מ"אבינו" ו"מלכנו" ל"דודנו" הוא מסימני הגאולה^{כג} – חידוש של העבודה בדור האחרון.

ב. ארבעת הבנים

שוב, הכוס הראשון הוא "אחתי", להתעצם עם זה שאנחנו באחוה גמורה עם הקב"ה בלי שום טעמים, בלי לדעת שום דבר. בכוס הזה "פתחי לי" את המקום בנפש של "אחתי". נשתה כעת כוס ראשון בכוונה הזו.

"שראשי נמלא טל"

כעת נשתה כוס שני, שכנגד הבן הרשע. כמו שאמרנו, בכוס הזה ה' קורא לנו "רעיתי" – דווקא ביחס לבן הרשע צריך אהבה רגשית של "רעיתי". נקדים לכך עוד משהו:

הפסוק "פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי" מסיים "שראשי נמלא טל". בתחלת החג אמרנו תפלת טל. בדרך כלל מסבירים "טל"

כה ראה ד"ה "והחרים" תשמ"ט; התוועדות שש"פ תשס"ז. ועוד.

כו וראה המבואר בספר בעתה אחישנה עמ' רלט – ובכ"ד – שהעליה ל"בן שנעשה עבד" היא בעצם עליה למדרגת אשה.

החכם, ה"יונתי", הוא המוחין, אבל הוא שם את עצמו מתחת ל"תמתי", הוא יודע שבסוף תכלית הכל היא התמימות

אם הוא מתפאר בחכמה שלו, חושב שהוא חכם, יש לו ישות מהחכמה שלו – או אפילו ישות מהבטול שלו, מפנימיות החכמה שלו, כמו שאמרנו – וזהו דבר גרוע מאד^{כד} שצריך 'לרדת' עליו. מה התיקון שלו? לשים את עצמו באמת מתחת לתם, כמו

ש"יונתי" מתחת ל"תמתי" – החכם, ה"יונתי", הוא המוחין, אבל הוא שם את עצמו מתחת ל"תמתי", הוא יודע שבסוף תכלית הכל היא התמימות, שהתמימות של התם היא המעלה הכי גדולה. התם ששואל "מה זאת"^{כה} באמת רוצה לדעת.

"רעיתי", לשון רע, שייך לבן הרשע. קודם שרנו "הריני מקבל עלי מצות עשה של 'אהבת לרעך כמוך'^{כז} – להתחזק באהבת רעים עם כל הצפיפות כאן... עיקר האהבה הרגשית, "ואהבת לרעך", הוא ביחס לבן

הרשע. ידוע מה שרבי פינחס מקוריץ אמר^{כח}, שצדיק גמור אוהב רשע גמור וצדיק שאינו גמור אוהב רשע שאינו גמור – האהבה הלבבית נדרשת בעיקר ביחס לרשע. בכלל, הרשע הוא טיפוס יצרי, יש לו הרבה יצר של עולם העשיה, והתיקון הוא בהרבה אהבה חמה ורגשית כלפיו. הבן הרביעי, "שאינו יודע לשאול", לא צריך לדעת שום דבר, אין לו שום שאלות, הוא פשוט אח – אח של ה', בלי סבות ובלי טעמים. השרש

כ קליפת הגאווה של תלמידי חכמים נקרא 'תניא' ואותה בא לבטל אדמו"ר הזקן בספר התניא (בית רבי ח"א פכ"ז בשם אדמו"ר הצ"צ – ע"פ המובא באור הגנוז ח"ב פי"ט (ועוד) בשם האריז"ל).

כא שמוות יג, יד.

כב ויקרא יט, יח.

כג סידור נוסח אדה"ז.

כד ע"פ אמרי פנחס ח"א שער עולם ומלואו אות עב (עמ' תעד).

להסיר את טמטום הלב ולפתוח את הלב לאהבה רגשית בוערת לה' יתברך.

שלוחי החסידות למדינת רייסיין

כעת מתכוננים לכוס השלישי, הכוס של "יונתי". ניתן לכך הקדמה:

כידוע, המגיד ממעזריטש היה יוצא בלילה ומסתכל על התלמידים שלו, ה"ששים גברים"^{טז} שלו, כשהם ישנים. פעם אחת הוא הסתכל על אדמו"ר הזקן, צעיר התלמידים, ששכב על ספסל בבית המדרש ואמר בהתפעלות "איך אלקים כזה גדול להכנס בגוף כזה קטן". אחר כך הוא הוסיף ש"האברך הזה עוד יהיה הרב של כל רייסיין"^{טז}.

בשביל להסביר את ההתבטאות הזו נזכיר ווארט ידוע של הבעל עם טוב^{טז}: היהודים באירופה התחלקו אז ליהודי גרמניה, יהודי רוסיה ויהודי פולין. הבעל שם טוב אמר שליהודי גרמניה, עם הקרירות שלהם, אני לא יכול לעזור – עד משיח צדקנו אין מי שיוכל לעזור להם. קרירות היא קליפת עמלק^{טז}, וכנגד הקרירות שיש בגרמניה גם החסידות לא תעזור. בכל אופן, היום כבר יש שלוחים גם בגרמניה – מסימני הגאולה (אפילו שהם עובדים בעיקר עם יהודים שהגיעו לשם מרוסיה, ולא עם יהודי גרמניה המקוריים). ליהודי פולין, עם האמונה התמימה שלהם, אני לא צריך לעזור – הם יחזיקו מעמד באמונה שלהם עד ביאת משיח צדקנו. בפועל, החסידות שגשגה קודם כל בפולין – אוקראינה היום, שאז היתה חלק מפולין הגדולה – אבל הבעל שם טוב אמר שהם יחזיקו מעמד גם בלעדיו. יהודי רוסיה פוסחים על שתי הסעיפים, יש להם ספקות באמונה – ספק גם שייך לקליפת עמלק^מ – ולהם החסידות תעזור, בשבילם

לו שה"ש ג, ז.

לו בית רבי ח"א פ"ד.

לח לקוטי סיפורים (פרלוב) מערכת אדה"ז סיפור עו (עמ' קיג). וראה אדמו"רי חב"ד ויהדות גרמניה (ירושלים תשס"ז) עמ' 134.

לט ראה רש"י על דברים כה, יח. וכמבואר בחסידות בכ"מ.

מ הוספות לכש"ט (קה"ת) אות קיח.

כמדרגה מאד גבוהה – "טל תורה", תיקון "טלא דבדולחא"^{טז}, מוחא סתימאה שהוא הכח המשכיל^{טז}, שרש כל החכמה הגלויה. אבל לטל יכולים להיות עוד פירושים. יש גם "טל ילדות"^{טז}, שהוא גם לשון "כד הוינא טליא"^{טז} ו"אטלולא" שמובנו משחק, משחקי ילדים. אז "שראשי נמלא טל" הוא קצת פחות למעליותא – שהראש שלי מלא משחקי ילדים, מלא שטויות של ילדים, חשיבה ילדותית שכוללת גם את כל חטאות נעורים שלי. זה

מה שמונח לי בראש – ענינים ילדותיים. זה המצב של הבן הרשע. איך מתקנים את זה? על ידי טל למעליותא, טל של תורה, טל של פנימיות התורה – "כל העוסק בתורה טל תורה מחיהו"^{טז}. כשאדמו"ר הזקן מפרש את המאמר הזה^{טז} הוא קושר אותו לעוז של התורה, "אין עוז אלא תורה"^{טז} – העוז מחיה (הממוצע בין טל ל-

עז הוא חן – "חן חן"^{טז} – ר"ת חכמה נסתרה שמתקנת חטאות נעורים^{טז}).

שוב, כעת שותים את הכוס של הבן הרשע, "רעיתי", שצריך הרבה טל למעליותא, רעננות ואהבה רגשית, בשביל לתקן אותו. בכוס הזה ה' אומר "פתחי לי" בעיקר ביחס לעבודת הרגש,

הראש שלי מלא משחקי ילדים, מלא שטויות של ילדים, חשיבה ילדותית שכוללת גם את כל חטאות נעורים שלי. זה מה שמונח לי בראש – ענינים ילדותיים

כז זרה ח"ג קכח, ב; ע"ח שי"ג פ"ו (מ"ק).

כח סידור עם דא"ח ד"ה "ברוך שאמר" (לט, גיד). ובכ"מ בחסידות.

כט ע"פ תהלים קי, ג.

ל מגילה ה, ב.

לא יל"ש דברים רמז תתכד; תקו"ז יב, א; לח, ב.

לב תניא פל"ו.

לג שה"ש רבה א, כג.

לד זכריה ד, ז.

לה ראה שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' שכט ועוד.

אתה יכול לקרוא

לפעילות איך
שאתה רוצה
- בית חב"ד,
בית משיח,
בית המהפכה
הרביעית, בית
גל עיני, העיקר
לעשות כמה
שיותר

להפצת תורת הבעל שם טוב במדינת רייסיין? השליח הראשון, רבי אהרן הגדול, שהוא יד הימין של הרב המגיד^{מא} – כח של "ימין מקרבת"^{מב}, לקרב בעלי תשובה – הוא סוד החסד דעתיק יומין שמתלבש בגלגלתא דאריך אנפין, התיקון הראשון מתיקוני גלגלתא. השליח השני, רבי מנחם מענדל מויטבסק, הוא בסוד התיקון השני, "טלא דבדולחא", התלבשות גבורה

דעתיק בחכמה דאריך, תיקון מוחא סתימאה. כל מי שמכיר את בעל "פרי הארץ" ואת התורה שלו יכול להעיד שהוא בסוד הזה של חכמה סתימאה. אחר כך, השליח השלישי, אדמו"ר הזקן, הוא כבר החכמה הגלויה. הרבי הריי"צ אמר^{מג} שאדמו"ר הזקן הוא החכמה, אדמו"ר האמצעי הוא הבינה ואדמו"ר הצמח-צדק הוא הדעת – 'עד כאן קבלנו'. במסורת הזו של הרבי הריי"צ הבעל שם טוב והרב המגיד הם שני פרצופי הכתר, עתיק יומין ואריך אנפין, אבל כאן המבנה הוא בהמשך לשני השלוחים הראשונים למדינת רייסיין, שהם הגלגלתא ומוחא סתימאה. הרבי הריי"צ ציין לשבח^{מח} את מדינת ליטא, שרואים בה את אהבת התורה והפעולה של לימוד תורה, אבל – שוב – זהו גם המקום שיש בו את ההתנגדות שצריך להתמודד איתה, ה"לא תכבה".

היום היהדות היא לא רק בשלש המדינות הללו, יש עוד הרבה מדינות עם יהודים, והרבי שלח שליחים לכולן. בכל אופן, כמה שיש הרבה שליחים והרבה פעילות – אסור להסתפק במה שיש, כולם צריכים להיות שלוחים וכולם צריכים

באתי לעולם. למרות שבפועל הבעל שם טוב עצמו לא פעל ברוסיה – לשם בעיקר מיועדת החסידות.

כמו שאמרנו אמש, בשיעור לנשים^{מא}, השליח הראשון ('השליח הראשי', כמו המושג שמקובל היום) להפצת החסידות ברייסיין – האיזורים שהיו אז חלק מרוסיה – היה רבי אהרן הגדול מקרלין. כאשר הוא הסתלק, עוד בחיי

רבו, מינה הרב המגיד תחתיו את רבי מנחם מענדל מויטבסק להיות השליח לרייסיין. כאשר הרמ"מ מויטבסק עלה לארץ אדמו"ר הזקן ניסה להתלוות אליו, אבל הוא החזיר אותו בטענה שאי אפשר להשאיר צאן בלי רועה, ושלח אותו להיות השליח ברייסיין. אם כן, השליח הראשי הראשון למדינת רייסיין הוא רבי אהרן מקרלין, השליח הראשי השני למדינת רייסיין הוא רבי מנחם מענדל מויטבסק – שאדמו"ר הזקן היה תלמיד-חבר שלו, עד שיש הוה-אמינא לכלול אותו בשושלת נשיאי החסידות של חב"ד^{מב} – והשליח הראשי השלישי למדינת רייסיין הוא אדמו"ר הזקן, וזו נשארה השליחות של רבותינו נשיאינו בדורות הבאים. השליחות הזו היא עיקר המכוון של התגלות החסידות, התמצית של החסידות, ואותה קיבל אדמו"ר הזקן. הענין הזה קשור גם למה שהמגיד אמר לאדמו"ר הזקן על "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"^{מג}, שיש לו "לא" גדול של התנגדות לכבות^{מד} – הכוונה להתנגדות של יהדות רוסיה (הכוללת את ליטא ואת רוסיה הלבנה).

מה המבנה של שלשת השליחים הראשיים

מא מה ראה סעודת משיח תשס"ט.

מב מו סוטה מז, א ועוד.

מג מד סה"ש תרצ"ו עמ' 141; תש"ב עמ' 19. ובכ"מ.

מח מח לקוטי דיבורים ליקוט ג יוג' (שיחות שמ"ע ושמח"ת

תרצ"ד) - לקו"ד בלה"ק ח"א עמ' 92.

מא שיעור ליל ששי"פ לנשים ח"ב (לא פורסם).

מב מרת מנחם שיחת ליל שמח"ת תשמ"ח סי"ט.

מג ויקרא ו, ו.

מד לוח "היום יום" כ' אדר ב' (דובר גם בהתועדות ח' ניסן

תשפ"ג).

היו צדיקים

שקראו לה' אמא
- הרבי ר' זושא
לפני השינה היה
אומר לה' 'א גוטע
נאכט מאמע', זה
חידוש שלו

לקב"ה. הוא פעם הסביר שעם ישראל הוא תתאה, הקב"ה הוא ה' עילאה ואני ה'ז שמחברת. פעם הוא אמר זאת באיזה מקום והיה מיישוה שמאד התפעל מזה¹⁰²... צריך להבין במבנה הזה מה היא ה'י. בדרך כלל אומרים שה' הוא ה'ז שבשם, ז"א, וחידוש כאן שה' הוא ה' עילאה, אמא עילאה¹⁰³. היו צדיקים שקראו לה' אמא - הרבי ר' זושא לפני השינה היה אומר לה' 'א גוטע נאכט מאמע'¹⁰⁴, זה חידוש שלו. אכן, כמו שאמרנו, אחת המסורות של התקרבות רבי אהרן הגדול היא שהמגיד שלח את הרבי ר' זושא לקרב את רבי אהרן. להגיד שה' הוא בבניה שייך להופעה של ה' ביציאת מצרים, לשם הגאולה "אהיה אשר אהיה"¹⁰⁵ שייך לבניה¹⁰⁶. הבניה נקראת תשובה¹⁰⁷ - סתם תשובה היא בבניה, תשובה עילאה¹⁰⁸, תשובה משמחה¹⁰⁹. כאשר רבי אהרן הגדול הולך להחזיר אנשים בתשובה - שזהו הענין שלו - הקב"ה אצלו הוא ה' עילאה, תשובה עילאה. לפי זה צריך להגיד שה'י כאן במבנה היא התורה - "אורייתא מחכמה נפקת"¹¹⁰. יש תשובה ויש תורה - אפשר לעשות תשובה גם על ידי התורה, אבל יש ענין בתשובה של פניה לקב"ה בעצמו¹¹¹. בכל אופן, רואים כאן שיש גם מעלה בתורה ביחס לתשובה¹¹².

נא ראה זכרונם לברכה הנ"ל עמ' תסז מה עלה בסופו של מי שלגלג על אמירה.

נב אם עולה "יה הוי", בסוד "כי ביה הוי" צור עולמים" (ישעיה כו, ד) - אמא היא סוד "צור עולמים", "צייר עולמים" (בכ"ד בספרי דרוש וקבלה עפ"י מנחות כט, ב וירושלמי חגיגה פ"ב ה"א), סוד נקודת הצירה שבבניה (התשובה שבבניה היא ציור צורה חדשה).

נג מאמר מרדכי מערכת ר' זושא אות טו.

נד שמות ג, יד.

נה זהר ח"ג קח, ב.

נו ראה זהר ח"ג קכב, א"ב (ברע"מ). ובכ"מ.

נד שם קכב, א ועוד.

נח אגרת התשובה פ"א. ועוד.

נט זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

ס ראה הנסמן לקמן הערה סג (וראה עוד לקו"ת דרושים ליוה"כ בתחילתו - סח, א - ובכ"מ).

סא תורה ותשובה הן חכמה ובניה, "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין" ש"כחדא נפקין וכחדא שריין" (ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א). כאשר לכל אחד יש

לפעול! התחלנו את סעודת משיח עם תוספת בשליחות והפצה - צריך לפעול בארץ, בחוץ לארץ, בכל המקומות. [איך קוראים לפעילות הזו? בית חב"ד? אולי ארבע המהפכות?] כמו שאמרנו

הרבה פעמים, אתה יכול לקרוא לפעילות איך שאתה רוצה - בית חב"ד, בית משיח, בית המהפכה הרביעית, בית גל עיני, העיקר לעשות כמה שיותר. התכלית היא להגיע בכל מקום כמה שיותר, לתקן את כל העולם, להפוך את כל העולם. עם ישראל הוא העם הנבחר, נבחר במובן של נבחרת, סיירת מטכ"ל, וצריך להגיע לכל האנושות דרך העם הנבחר. כשאתה מקרב יהודי צריך לקחת בחשבון שיתכן שהוא יגיע ויפעל על כל העולם הרבה יותר טוב ממה שאתה תפעל - אתה צריך לקרב יהודים במגמה להגיע לכל העולם.

חשובה לתורה

נספר עוד קצת על רבי אהרן הגדול מקרלין, שההילולא שלו בפסח. יש שתי גרסאות איך רבי אהרן התקרב לחסידות - או שדודו ר' מענילי קרב אותו לחסידות¹¹³, או שהרב המגיד שלח אליו במיוחד את הרבי ר' זושא כדי לקרב אותו (והיה ביניהם אחר כך קשר מיוחד)¹¹⁴. אחרי שהוא התקרב לחסידות הוא עסק בעיקר בקירוב בעלי תשובה - זהו גם הדבר היחיד שהוא הסכים שיכתבו על המצבה שלו. בחיים הקצרים שלו, 36 שנה, הוא הספיק לקרב מספר אגדי של שמונים אלף בעלי תשובה.

הוא הציג את עצמו בתור אהרן דער מעקלר - אהרן המתווך, סרסור שמתווך בין עם ישראל

מט ראה בפתיחה למערכת רבי אהרן מקרלין בספר זכרונם לברכה (עמ' תנט).

נ ראה שם עמ' תסב (מכתבי הרה"ח ר' מנחם מנדל נובקוב).

הזה"ח^{טח}. ובפסח כבר 'מריחים' את מתן תורה ושביעי של פסח הוא כבר הכנה קרובה למתן תורה^{טט}. המעלה הזו, של מתן תורה, היא המעלה של אדמו"ר הזקן.

בכלל, לאיפה 'הלכו' שמונים אלף בעלי התשובה של רבי אהרן מקרלין? יש ספור נוסף עם המספר שמונים אלף^ל: כאשר בקר אדמו"ר הזקן אצל רבי נחמן מברסלב שאל אותו רבי

נחמן האם נכונה השמועה עליו שיש לו שמונים אלף חסידים.

אדמו"ר הזקן, שכנראה רצה להמעיט בענין, אמר לו שרבים מחסידיו הם מלמדים והם מעודדים את התלמידים לשים מטבעות בקופת ארץ ישראל שבראשותו ומי שעשה זאת 'מסתמא לא יחלוק עלי' – ואם סופרים את הילדים האלה אפשר להגיע לשמונים אלף חסידים... בכל אופן, לא בכדי שאותו מספר מופיע בשני הסיפורים – כנראה שרבי אהרן הגדול 'הוריש' את

בעלי התשובה לאדמו"ר הזקן, והעבודה שלו היתה להעלות אותם מעבודת התשובה למדרגה של לימוד התורה (על דרך הנהגת הבעל שם טוב ללמוד עם יהודים פשוטים, בעלי תשובה, עד שנעשו תלמידי חכמים).

"אסתכל באורייתא"

כל זה שייך לכך שאדמו"ר הזקן הוא הבן החכם למעלותא – הפוך מהבן החכם שהרבי הרש"ב היה 'יורד' עליו. הוא החכם האמתי, החכם שעושה את התמימות עטרה לראשו, את

רבי אהרן הגדול
'הוריש' את
בעלי התשובה
לאדמו"ר הזקן,
והעבודה שלו
היתה להעלות
אותם מעבודת
התשובה למדרגה
של לימוד התורה

הרב המגיד היה שלם בשלש האהבות – אהבת ה', אהבת ישראל ואהבת התורה – וכתוב^כ ששלשה מתלמידי המגיד קבלו ממנו את שלש האהבות. רבי לוי יצחק מברדיטשוב קבל את אהבת ישראל, אדמו"ר הזקן קבל את אהבת התורה ורבי אהרן הגדול קבל את אהבת ה'. תשובה היא לשוב אל ה' עצמו (כאשר גם מי שפגם את הקשר דרך התורה יכול לחזור

לא דרך התורה^{כא}). שוב, אדמו"ר הזקן קבל את אהבת התורה, ויש מעלה בתורה גם ביחס לאהבת ה' כפי שהיא, כמו שכתוב בתניא^{כב} שיש מעלה בלימוד התורה, שהיא בגדר "קורא בשמך"^{כג}, ביחס למי שקורא לה' 'אבא אבא'. אנחנו עוד בפסח, לפני מתן תורה בשבועות, אבל מתן תורה מתחיל כבר מיציאת מצרים. רואים זאת מכך שעל המצוות שה' צוה בדורות הקודמים משה רבינו צריך לחזור בתורה, והרמב"ם מדגיש^{כד}

שאנחנו מקיימים אותן בגלל הציזוי אצל משה ולא בגלל הציזוי בדורות הקודמים, אבל מצוות שה' נותן דרך משה כבר מימי יציאת מצרים, החל מ"החדש הזה לכם"^{כה}, נחשבות למצוות התורה ולא צריך לחזור עליהן. התכלית של יציאת מצרים היא מתן תורה, "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר

מעלה ביחס לשני (על דרך אברהם ושרה, שלכל אחד מהם מעלה – מעלת אברהם בחוש הראיה ומעלת שרה בחוש השמיעה, שעל כן "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה", וד"ל).

סב זכרונם לברכה (פרלוב) מערכת ר' אהרן מקרלין (ניסן) עמ' תעז (וראה גם – גבי אהבת התורה שקיבל אדה"ז מהמגיד – סה"מ תשי"א עמ' 66. ובכ"מ).

סג ראה לקו"ש ח"ח עמ' 408 ואילך. ובכ"מ.
סד פל"ז.

סה ישעיהו סד, ו.

סו בפירוש המשניות לחולין פ"ז מ"ו.

סז שמות יב, ב.

סח שם ג, יב.
סט ראה תו"א סג, א ואילך (ד"ה "אשירה"); לקו"ת צו יז, א ואילך (ד"ה "והניף") ע"פ פסחים קיח, א.
ע שיח שרפי קדש (ברסלב) ח"ב ריג (וראה בקובץ 'מכתבים של חסידי ברסלב בברית המועצות עמ' 72).
ראה גם התועדות "סיון תשע"ט.

לפתוח ספר ולהסתכל בתורה במבט חזק, בהסתכלות חזקה. כתוב^ט שכאשר אני מסתכל על משהו במבט חזק הדבר גורם לו להפנות את המבט אלי. ההסתכלות הזו פועלת את הגילוי – "נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות"^{טו}, צריך לתת את העינים ואז נעשה גילוי ("גל עיני"^{טז}) של העצמות. צריך להסתכל בתורה ודרך ההסתכלות הזו יש אור חוזר של גילוי מה שטמון בתורה וזה גופא פועל את גילוי מה שטמון בעולם – גילוי ההעלם.

כעת נשתה את הכוס השלישי, בו ה' קורא לנו "פתחי לי... יונתי" – לפתוח את הראש, את המוחין, לגילוי אלקות של התורה. שוב, זו העבודה של "אסתכל באורייתא וברא עלמא", שכל אחד יכול לעשות וכל אחד מחויב לעשות – לפתוח ספר ולהסתכל חזק באותיות התורה.

מעלת התם

הכוס הרביעי הוא כנגד "תמתי", הסוד של הבן התם. שלשת הבנים ששואלים שאלה פותחים אותה ב"מה"^{טז}. "מה" היינו בטול, אבל בבטול בעצמו יש מדרגות: ה"מה" של הבן הרשע, "מה העבדה הזאת לכם"^{טז}, הוא בטול במדרגה הכי נמוכה, עד לקליפת ראומה (שהזכרה לעיל גם כהתדרדרות של הבן החכם כשאינו מכיר במעלת התמימות). ה"מה" של הבן החכם, "מה העדות והחקים והמשפטים וגו"^{טז}, גבוה הרבה יותר – כאשר החכם נוהג כדביעי ה"מה" שלו הוא בטול אמתי (פנימיות ספירת

ה"תמתי" מעל "יונתי". כמו שהסברנו עכשיו, הבן החכם שייך למדרגת "יונתי" – ביונים, "עינים יונים", יש את העבודה של "לאסתכלא ביקרא דמלכא". על עבודת ההסתכלות הזו, עבודה של תורה, כתוב ש"קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא"^{טז}. לכאורה, התורה היא חכמה עילאה בעוד בריאת העולם היא על ידי חכמה תתאה, החכמה של המלכות – "חכמות בחוץ תרנה"^{טז} (היינו חכמה עילאה, חכמת התורה, המתלבשת בחכמה תתאה, חכמת מעשה בראשית – חכמה תתאה היא כח התהוות המציאות וחכמה עילאה כח בירור המציאות). אם כן, מה הענין של "אסתכל באורייתא וברא עלמא"?

הפירוש הפנימי בחסידות הוא ש"עלמא" לשון העלם ו"ברא" הוא לשון גילוי – צריך "אסתכל באורייתא" בשביל ה"ברא עלמא", בשביל לפעול גילוי העולם. העולם שנברא הוא העלם ועל ידי התורה מגלים את מה שמסתתר בתוך ההעלם – הגילוי שבתוך היש הנברא משתקף היש האמתי^{טז}, עצמות ה' בתוך העולם, גילוי שמגלים דווקא על ידי רזין דאורייתא. לשים לב שלא כתוב כאן לומד תורה, כמו "כל העוסק בתורה הקב"ה יושב ושונה כנגדו"^{טז}, אלא "אסתכל באורייתא" – לא רק לימוד אלא הסתכלות באותיות התורה. כל אחד מחויב בדבר הזה,

כעת נשתה את הכוס השלישי, בו ה' קורא לנו "פתחי לי... יונתי" – לפתוח את הראש, את המוחין, לגילוי אלקות של התורה

עה לוח היום יום יד שבט ובכ"ד.

עו ברכות נח, א. ועוד.

עז תהלים קיט, יח.

עח ורמז: בן חכם בן רשע בן תם בן שאינו ידע לשאול ועוד "אחתי רעיית יונתי תמתי" עולה 4545 (מהמה) – הכל (כפולת) "מה" (מה פעמים מאין) – "יש מאין", שהוא 'משהו' של ישות, הוא משהו־חמץ שאסור בפסח, לכן הכוונה אינה "יש מאין" אלא 'מה מאין', שהיא על דרך 'אין מאין', האין של היש הנברא – סוד המצה, לא חמץ, של חג המצות – מהאין של היש האמתי, וד"ל).

עט שמות יב, כו.

פ דברים ו, כ.

עא זרה ח"ב קסא, ב.

עב משלי א, כ. ראה זרה ח"א קמא, ב וכמבואר באריכות בתו"ח ר"פ בראשית ובפלה"ר שם.

עג ביאורי הזהר אדהאמ"צ בשלח ד"ה "עוד י"ל" (מג, ג); סה"מ תרס"א עמ' קצא ואילך; המשך תער"ב ח"ב עמ' אקמ"ה.

עד תנא דבי אליהו רבה פי"ח.

דווקא התמימות מביאה לשמחה הכי גדולה

רעים האהובים כשמחך יצריך בגן
עדן מקדם⁹⁹. דווקא התמימות
מביאה לשמחה הכי גדולה, כמו
שרואים אצל רבי נחמן ב"מעשה

מחכם ותם" המדגיש את מעלת התם על החכם
וכמה גדולה סכנת החכם כשאינו מכיר במעלת
התמימות (מעשה שהוא המקור הכי מובהק
ל"ירידה" על החכם).

נשתה כעת את הכוס הרביעי, בו ה' קורא
לנו "פתחי לי... תמתי" – לפתוח את מדת
התמימות בנפש ולזכות לשמחה הכי גדולה
בקשר שלנו עם ה', שמחה של גן עדן, שמחה
של לעתיד לבוא שאפשר כבר לטעום בשביעי
של פסח.

פג נוסח "שבע ברכות" (כתובות ח, א). "שמח תשמח"
עולה "אשה משכלת" (משלי יט, יד) – ח"פ (ממוצע כל
אות) 137 – סוד האשה במדרגת כח המשכיל שבכתר
("תמתי"), וד"ל.

החכמה, כח"מה⁹⁹). אבל ה"מה"
של הבן התם, "מה זאת", הוא
הבטול העמוק ביותר. במושגי
העמוקים בחסידות⁹⁹, הבטול של

הבן הרשע הוא לכל היותר בטול היש (שלפעמים
צריך בשבילו לקיים ב'יש' של הרשע "אף אתה
הקהה את שיניו"...), הבטול של הבן החכם הוא
בטול במציאות אך הבטול של הבן התם הוא
בטול במציאות ממש, שלמעלה-מעלה מהשגת
החכמה.

הבן התם הוא במדרגת "תמתי", התמה שלי.
תם-תמה עולה ה"פ גן עדן (ממוצע כל אות).
ביחוד של התם והתמה – היחוד שלנו עם ה'
במדרגת "תמתי" – זוכים ל"שמח תשמח

פא זחר ח"ג כח, א; לד, א; רלה, ב; זחר חדש לד, א; הקדמת
תקו"ד, א. ובכ"מ.
פב ראה גם תו"א יתרו ע, ד. ובריבוי מקומות.

הלומד על מנת לעשות | צידה לדרך

- ◆ בארבעת הכוסות ה' קורא לנו "פתחי לי" – להפסיק עם טמטום המח והלב ולהפתח אליו יתברך.
- ◆ תיקון החכם הוא לשים את עצמו מתחת לתם – לשאוף לתמימות ולא לחכמה.
- ◆ תיקון הבן הרשע, עם כל היצריות שלו, הוא לאהוב אותו אהבה רגשית חמה.
- ◆ המעבר מהיחס לה' כ"אבינו מלכנו" ליחס אליו כ"דודנו" הוא מסימני הגאולה.
- ◆ בכוס ראשון עלינו לפתוח בנפש את תחושת האחוה עם ה' בלי שום ידיעה, הסבר או שאלה.
- ◆ ראשו של הבן הרשע מלא טל ילדות שלילי ותיקונו במילוי הראש בטל תורה.
- ◆ בכוס השני עלינו לפתוח לה' את הלב.
- ◆ שליחותו של אדמו"ר הזקן היא תכלית החסידות.
- ◆ רבי אהרן הגדול מקרלין ואדמו"ר הזקן הם שליחים של תשובה ושל תורה ויש מעלה בכל אחד.
- ◆ כל אחד מחויב בעבודה של "אסתכל באורייתא ומקיים עלמא" – להסתכל באותיות התורה וכך לעורר את התגלות ה' בעולם.
- ◆ בכוס השלישי עלינו לפתוח את מוחנו לגילוי אלקות.
- ◆ כל שאלת "מה" מבטאת בטול – בכל בן יש בטול עמוק יותר.
- ◆ בכוס הרביעי עלינו לפתוח את התמימות בנפש ולזכות בכך לשמחה ולאווירה של גן עדן.

והזרתם

ומפרש ראב"ע שהמלה "והזרתם" היא משרש נזר (והנו"ן נופלת כמו "והפלתם" משרש נפל, ותמורת הנו"ן הנופלת יש דגש חזק באות הבאה), ופירושה כמו והרחקתם. וכן נראה מאונקלוס שתרגם "ותפרשו", וברש"י "והזרתם" — אין נזירה אלא פרישה, וכן 'נזורו אחר', וכן 'נזיר אחיו' (ועל דרך ההלכה נלמד^א מפסוק זה שצריך לפרוש עונה סמוך לו, לומר הרחקה נוספת מן הטומאה).

מרוחק מתאוה

ואומר ראב"ע שהנזיר נקרא כן מפני "שהרחיק נפשו מתאוות העולם". זו הגרסה היותר פשוטה בראב"ע (שהרי לפני כן אמר שזו לשון הרחקה). ולפי הגרסה השנייה "הריק נפשו מתאוות העולם" (על פי לשון הפסוק "וְרִיקָה נִפְשׁוֹ"^א) היינו שהוא 'מרוקן' לגמרי מתאוות העולם וכבר 'נגמל' מהן, כבר אינו צריך להרחיק כי הוא מרוחק בעצם (אם כן, ראב"ע 'משחק' במלים הריק-הרחיק, כאילו החי"ת נעלמת כמו שהנו"ן נעלמת ב"והזרתם". והסימן: אותיות נ"ח, "ונח מצא חן בעיני ה'").

נמצא שחלוקי הגרסאות כאן הם ההבדל בין הבינוני לצדיק (במושגי ספר התניא): הנזיר המרחיק נפשו מתאוות העולם הוא הבינוני,

והזרתם את בני ישראל מטמאתם ולא ימתו בטמאתם בטמאתם את משכני אשר בתוכם.^א והזרתם — יש מפרשים בו והזרתם בהסרון הה"א, וזה לא יתכן, כי הה"א איננו מאותיות המשך, כי לא יהיה נח נעלם כי אם בסוף המלה. רק פירושו, כמו וינזרו מקדשי בני ישראל (ויקרא כב, ב) כעין והרחקתם. וממנו נזיר, שהריק (נ"א הרחיק) נפשו מתאוות העולם. ומשקלו והפלתם את הארץ (ויחזקאל מה, א). כי הנו"ן מובלע בדגוש. בטמאתם בעבור מומאתם, ופירושו בטמאתם את משכני.

יש מפרשים "והזרתם" מלשון להזהיר, משרש זהר (כמו "וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם"). אבל ראב"ע דוחה זאת, שאם כן צריך להיות "והזהרתם" (כי באמצע המלה רק אותיות א"ו"י הן 'אותיות המשך', כלומר אותיות המורות על תנועה-ניקוד ונמשכות אחרי האות שלפניהן, ולכן לפעמים הן נעלמות. אבל האות ה"א באמצע מלה אינה אות המשך ולכן אינה נעלמת^ב).

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי רשימת הרב ניסן תשפ"ד.

א ויקרא טו, לא.

ב שמות יח, כ.

ג במקומות אחרים אומר ראב"ע שכל אותיות אהו"י הן אותיות המשך (כמו בפירושו על סוד שם הוי', שמות ג, טו), אלא שהאות ה"א היא אות המשך רק בסוף מלה, כמו שכתב בפירושו לשמות ב, ט "כי האל"ף גם היי"ד והוי"ו ימצאו בתוך המלה, פעם נכתבים, ופעם נחים נמצאים במבטא לא במכתב ופעם נעדרים. והה"א לעולם באמצע היא נראית". לכן אומר ראב"ע שאין לפרש "בלבת אש" (שמות ג, ב) כמו "בלהבת אש". ואין לפרש "בלטיהם" (שמות ז, כב) כמו "בלהטיהם".

ד שבועות יח, ב.

ה ישעיה כט, ח.

ו כמו שהסביר יפה ב'דעת עזרא'.

יכול להתפרש מלשון נזר, כתר מלכות שזוכים בו ישראל בפרישתם מן הטומאה ומן התאוה.¹ הרי "ועמך כלם צדיקים"², כולם נזירים קדושים, ולכן "כל ישראל בני מלכים"³ עם כתר מלכות לראשם. אלא שהכתר הוא 'אור מקיף', נעלם ונסתר, מעל הראש, ולא אור גלוי (אם היינו מפרשים "והזרתם" כמו והזרתם אזי היה מפורש לשון זוהר ואור, אך כעת האור הוא נעלם).

גם המלה זר קרובה לנזר, אלא שבזר מודגש הסיבוב, "זר זהב סביב"⁴ (ופירש שם ראב"ע "זר זהב, מגזרת 'ארחי ורבעי זרית'⁵, ובתהלים פירש ראב"ע "ופירוש זרית מן זר זהב... והטעם כאילו שמת זר זהב מקום שכבי וסביב כל ארחי"). וברד"ק שם "ופירוש זרית, סבבת, מן זר זהב סביב, כלומר כל תנועות ומחשבות ידעת, כי אתה סביב גופי וסביב מחשבי". במשכן יש שלשה זרים כנגד "שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות"⁶ – הזר על הארון הוא כתר תורה, הזר על השלחן הוא כתר מלכות והזר על המזבח הוא כתר כהונה. וכל אלה באים מכח הנזר של כל ישראל, "והזרתם את בני ישראל".

¹ כמו שכתב השפת אמת (תזריע תרמ"א) "בפסוק והזרתם את בני" מטומאתם. הוא ג"כ לשון נזר ועטרה. כי כשזוכין בני" לפרוש מן הטומאה בהיותם בעוה"ז תוך הטומאות הוא שבח גדול להם. לכן כ' ישראל אשר בן אתפאר. הגם כי כמה שרפים עומדים ממעל לו".

יא ישעיה ס, כא.

יב שבת פ"ד מ"ד.

יג שמות כה, יא ועוד.

יד תבלים קלט, ג.

טו אבות ד, יג.

שהתאוה נמצאת בקרבנו אלא שהוא מתגבר עליה בעבודת ה'אתכפיא' (הכוללת סייגים והרחקה כמו הנזיר), אך הנזיר שהריק נפשו מתאות העולם הוא בגדר צדיק, ש'הרג' את יצרו (על ידי הנזירות).

אם כן, יש לפרש "והזרתם את בני ישראל מטמאתם" היינו מצוה להיות כעין נזירים הרחוקים ואף 'מרוקנים' מתאוות. ומכאן מקור לדברי חז"ל⁷ שמשביעים את האדם (לפני ירדת הנשמה לגוף) ואומרים לו "תהי צדיק ואל תהי רשע" – ציווי ונתינת כח (שבועה מלשון שובע לנפש) להיות צדיק!

כתר הנזיר

עד כאן הוזכר שרש נזר במשמעות של הרחקה ופרישה. והנה מאותו שרש יש גם נזר המוזכר גם בפרשת הנזיר "כי נזר אלהיו על ראשו"⁸, דהיינו עטרה-כתר (וכן ציץ הזהב של הכהן הגדול נקרא "נזר הקדש"). ולכאורה אלו משמעויות שונות (כמו שכתב הרד"ק⁹ שאלו שני 'ענינים' שונים), אך ראב"ע כתב שם:

ויש אומרים, כי מלת נזיר מגזרת נזר, והעד כי נזר אלהיו על ראשו, ואיננו רחוק. דע כי כל בני אדם עבדי תאות העולם, והמלך האמתי, שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן התאות.

הצדיק, החפשי מן התאוות, זוכה בכתר, "נזר הקדש". אם כן, גם "והזרתם את בני ישראל"

ז נדה ל, ב.

ח במדבר ו, ז.

ט ספר השרשים, נזר.

1 הסיפור החסידי

גואל ישראל | סיפור לשבת הגדול

שבשמונה עשרה). ברכת "גואל ישראל" מכוננת כלפי הגאולה מגלות מצרים, וזו של "גואל ישראל" מוסבה על הגאולה שישנה תמיד, בכל זמן, שאפילו אם יש באיזה כפר יהודי שאין לו לשלם שכר החכירה, והאדון שולח את הקוזקים שלו לעשות לו 'חורבן' בביתו, והם באים ומהרסים ומהריבים כל הנמצא בבית, גם ליהודי כזה הקדוש ברוך הוא ממציא לו פדות וגאולה מצרותיו.

מששמע הכפרי דבורים אלה נתמלא שמחה, והלך לביתו שבכפר, הלוך ורקד, הלוך ורנן: "הרבי אמר גואל ישראל!" הרבי אמר "גואל ישראל!" והפריץ שלח לפנות ערב עוד הפעם את שלוהיו, ללכת לבית היהודי ולראות מה הוא עושה כעת, אחרי החורבן. באו הקוזקים וראו שהיהודי מלא שמחה, מרקד ומרנן. תמחו על החזיון המשוונה הזה, ובאו להפריץ ואמרו לו שכנראה מרוב צרותיו נטרפה דעתו של היהודי, שכן מצאוהו כשהוא יוצא במחול וזומר ומרנן. בערב שלח הפריץ לקרא את היהודי אליו, השב היהודי, שבודאי רוצה הפריץ להענישו שוב בענשים שונים, אבל נזכר בדברי הרב על "גואל ישראל", ושוב לא פחד ולא נבהל כלל, אלא הלך בשמחה רבה.

בא אל הפריץ, וזה פנה אליו בדברי מוסר: "מדוע, מושקה, הנך לא יוצלת שכוח? בעצמך הנך עני, וגם לי אין לך לשלם."

אמר לו היהודי: "וכי מה, אדוני פריץ, אוכל לעשות?"

"שמע נא מושקה", אמר הפריץ. "אתן לך פתקא לבית משרפות היי"ש שבעיר, ויתנו לך בהקפה יי"ש בסכום כך וכך, ואתה תמכור את היי"ש ותרוויח קצת, ושוב תעשה ככה עוד איזה פעמים, ויהיה לך כסף גם לשלם לי החוב וגם להוצאות ביתך."

הצדיק רבי אברהם יעקב מסדיגורא, היה נוהג לליל בדיקת חמץ לספר מעשה זה:

בכפר אחד הסמוך לעיר קולבסוב דר יהודי, שהיה חוכר את בית המזיגה מאדון הכפר. העסקים של אותו יהודי לא היו טובים, ולא יכל לשלם להאדון במועדו את תשלומי החכירה. האדון שלח כמה פעמים לבקש את דמי החכירה, והוא — אין לו לשלם. איים עליו האדון בכמה איומים, וללא הועיל. ויהי ביום שבת הגדול, שלח האדון את הקוזקים שלו, שילכו לביתו של היהודי, ויעשו שם אי-סדרים, למען הענישו. הלכו הקוזקים ועשו חורבן בבית: שפכו על הרצפה את עביט השופכין, לקחו מהתנור את המשולגט והשליכוהו החוצה, השלחנות והספסלים הפכו ושברו, וכל הנמצא בבית בלבלו, עליונים למטה ותחתונים למעלה, ודרסו ורמסו כל מה שנודמן תחת ידם.

לאחר שהלכו הקוזקים, והיהודי ובני ביתו ישבו נדבאים ושוממים מגדל הצרה, נמלך היהודי להפיג קצת את צערו, והלך העירה לשמע את הדרשה של שבת הגדול, שהרב דמתא דורש. ובקולבסוב שמש אז ברבנות הגאון הקדוש רבי אברהם יהושע השל שאחר כך נתפרסם בשם הצדיק מאפטא, בעל "אוהב ישראל". ויהי כבוא הכפרי לבית הכנסת, מצא שהרב כבר עומד על הכמה ודורש, וכל העם עומדים צפופים, ושומעים את הדרשה, נתכווץ הכפרי בפנה, סמוך לפתח, והכין את לבו לשמוע גם הוא.

ושמע שהרב אומר בתוך הדרשה: שתי ברכות ישנן: "גואל ישראל", לשון עבר (בברכות אחרונות של קריאת-שמע, ובהגדה של פסח), ו"גואל ישראל", לשון הווה (בברכת "ראה נא בעינינו"

ל-ה' עילאה, בינה. אכן, על הבינה נאמר כי היא "אם הבנים שמחה", ולגאולתו זכה הכפרי מתוך שמחתו האמיתית. גם ביחס לגאולה האחרונה, אמר הרבי מליובאוויטש כי נזכה לה על ידי "שמחה בטהרתה" – שמחה אמיתית המתבטאת, כבסיפורנו, בשירה וריקוד בידיים וברגליים. זו "שמחת הרגל" דוקא, שמחת שלשת הרגלים שפסח הוא הראש והראשון להם (הגם שלא כתוב לשון שמחה בפסח, מבואר אצלנו שפסח הוא מקור סדרת השמחות של הרגלים: 3 1 0, סדרת המשולשים של סוד **שלוש רגלים** = **בראשית** = **שלושה דברים יחד** כנודע).

והנה, "**גאל ישראל**" "**גואל ישראל**" = 1156 = **גאל** (השרש) **ברבוע** (שלמות ההתכללות והתיקון)!

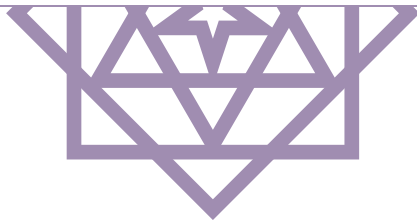
יהי רצון שמכח שמחת ה"גאל ישראל" שבעבר, נזכה בעז"ה ל"גואל ישראל" בהווה ובעתיד תכף ומיד ממש.

וכן עשה, ובמשך הימים האחרים שהיו משבת הגדול לערב פסח עלה בידו של היהודי לחזור כמה פעמים על קניית היי"ש, והרוויח סכום גדול. שלם להפריץ חובו, קנה כל צרכי החג ברווח, ובערב פסח צרר במטפחת סך מעות, והביא להרב בקולבסוב, ואמר: "הבאתי להרבי דמי גואל ישראל".

[סיפורי חסידים' מועדים]

גאולת מצרים, הראשונה שבכל הגאולות, היא גם השורש והמקור שכל הגאולות כלולות בו ויוצאות ממנו. אפילו הגאולה העתידה, עליה נאמר שיציאת מצרים טפלה לה, למעשה נזרעת כבר ביציאת מצרים – ולכן, על אף מעלתה העצומה של הגאולה שאין אחריה גלות, תזכר יציאת מצרים גם לעתיד לבוא. אמנם כטפלה לגאולת משיח, אך גם כמקור וסיבה לה (ומצד זה נעלית עליה).

כשמקבילים את ארבעת לשונות הגאולה לארבע אותיות שם הוי', הלשון "גאלתי" שייכת

רבי מנחם מענדל שניאורסון נולד לאביו רבי שלום שכנא ולאמו הרבנית דבורה לאה, בכ"ט באלול תקמ"ט. בשנת תקנ"ג, בהיותו בן שלוש, נפטרה אמו. לבקשתה האחרונה, הוא אומץ על ידי סבו, אדמו"ר הזקן, שחבבו מאוד. בה' בכסלו שנת תקס"ד, התחתן עם בת דודו, מרת חיה מושקא בת אדמו"ר האמצעי. לאחר הסתלקות חמיו, ב"ט' כסלו תקפ"ח, החליטו החסידים לקבל עליהם את מרותו – אך הוא סרב פעמים רבות בסופו של דבר ניאות, בתנאי שלא יטרידוהו בעניינים גשמיים. נודע כאחד מגדולי הפוסקים, ואף נקרא על שם ספר השו"ת שלו – 'צמח צדק' [בגימטריא מנחם מענדל]. אמר וכתב מאמרי חסידות לרוב, ונודע בשתדלנותו עבור יהודי רוסיה [שאף ישב בגינה בכלא כמה פעמים]. בזמן נשיאותו הדפיס את הספרים "תורה אור" ו"ליקוטי תורה" מדברי סבו, ייסד מושבות ליהודים עובדי אדמה ותמך בהם, ואף ייסד את העיירה שצעדריץ. הסתלק ב"ג בניסן תרכ"ו ונטמן בליובאוויטש.

באופן מוחשי, את האמונה שמעל לשכל האנושי. זוהי יכולת של רבי אמיתי, שהוא צדיק המגלה את ה' לכל הקשורים אליו – והצמח צדק עושה זאת באופן חב"ד, של "חקירה מתוקנת". מחד – יש כאן הסקת מסקנות שכלית, ומאידך – עניינה הוא המחשת האמונה שלמעלה מטעם ודעת.

הרבי הצמח צדק נקרא על שמו של בעל 'פרי הארץ' – רבי מנחם מענדל מויטבסק. גם ה'פרי הארץ' ניחן בחוש של המחשת האלוקות, אלא שהוא עשה זאת באופן 'מקיף' יחסית, שאינו עובר דרך השכל בצורה מובהקת כל כך. הרבי הצמח צדק טרח תמיד להלביש את האלוקות בשכל: גם בסיפור זה, אך גם באמצעות תורת סבו הגדול, אדמו"ר הזקן.

ומעניין לראות, כי דווקא את יד ימינו, המסמלת את החסד והאהבה, הניע הרבי בסיפורנו. הדבר מרמז על המניע שמאחורי הלבשת האמונה בשכל: האהבה הגדולה לכל יהודי, והרצון להביא את האמונה לכל אחד – גם אם האמונה נסתרת כעת מעיני שכל.

החסיד ר' אברהם בער ירמיי' מהאמיל, היה חקרן בטבעו וכבן עשר שנים היה בקי בספרי החקירה. אביו, החסיד ר' ירמיה, חשש שמא חקרנותו תגרום לו לספקות, ח"ו, באמונה, ולכם הביאו אל כ"ק אדמו"ר הצמח צדק כדי שיברך אותו בכל טוב – ובפרט שלא יסור מן הדרך ח"ו, בגין חקירותיו.

הצמח צדק נטל את המטפחת שלו, סובב אותה סביב ידו הקדושה עד שהיד לא נראתה כלל, ונענע את המטפחת מצד לצד. "מה אתה רואה?" שאל הצמח צדק את הילד, שענה: "את המטפחת נעה מצד לצד." "ומה מניע את המטפחת?" שאל הרבי, "ידו של הרבי" ענה הילד. הקשה הצמח צדק: "והלא אינך רואה את היד?" ומיד המשיך ואמר: "אלא, ברור לך בפשטות, שגם מה שלא רואים בעיני בשר הוא נכון ואמיתי..."

הנער קלט את המסר, ומני אז סרו ממנו הספיקות. הוא למד ונתעלה בתורה, בחסידות וביראת שמיים, עד שהיה לאחד מגדולי החסידים.

[זכרונם לברכה]

לאדמו"ר הצמח צדק היתה היכולת להראות

3 הסיפור החסידי

רבי דוד לייקס | ביטחון ושמחה

רבי דוד לייקס נולד בשנת ת"ס בערך, לאביו רבי ישראל – צאצא המהר"ל מפראג. היה מתלמידי המובהקים של הבעל שם טוב, שנהג לקחת אותו בקביעות לנסיעותיו הרבות ומינה אותו לאחראי על הניגונים והריקודים בעת שמחה. כיהן כדיין בעיר באר, בבית הדין של רבי שמשון משפיטובקה, ולאחר עזיבתו של רבי שמשון החל לשמש כאב בית הדין. הוא הקפיד מאוד להשתתף בכל דין בבית הדין, אף בימי זקנותו המופלגת, בצטטו את דברי חז"ל: "כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית". בעת פטירתו אמר: "הנני הולך מבית דין לבית דין". נסתלק בכ"א בניסן תק"ס בגיל מאה, ויש אומרים בגיל מאה ושלוש עשרה.

הה"צ הקדוש ר' דוד לייקס היה חותנו של הרב הקדוש ר' מרדכי מטשרנאביל, שר' מאטאלע נשא אשה שניה, שהיתה בתו של ר' דוד לייקס ולה"ה. והנה, פעם היה שר' דוד לייקס בא למשרנאביל, ומקודם הודיע על ידי שליח אשר הוא מוכן לבוא ביום ידוע. וקודם שעת ביאתו נסע הה"צ ר' מאטאלע לקראתו לכבודו בכבוד גדול לפי כבודו, ולפני נסיעתו הלכו חסידיו להגלם לקראתו — גם כן לכבודו, ולכבוד רבם.

והנה, הם הלכו מקודם שעה או שתיים בכדי שיהיו ויעמדו בעת קבלת שלום. והי בהלכם ערך מיל, והנה ראו את עגלה שלו נוסעת ויעמדו ולא הלכו עוד. כאשר ראם הה"צ ר' דוד לייקס, שאל: מי אתם, ומאין אתם? ויאמרו: חסידי הה"צ ר' מאטאלע מטשרנאביל נתנו! ויאמר להם: יש לכם אמונה ברבכם? ושתקו, כי מי יאמר באמת שיש לו אמונה? ויאמר: אספר לכם מה היא אמונה.

הנה אנחנו תלמידי הבעש"ט, כשהיינו אצל הבעל שם טוב פעם אחד בשבת קודש, אכלנו סעודה שלישית ונמשכה הסעודה עד הלילה כמה שעות. אחר כך בירכנו ברכת המזון ועמדנו שם במקומנו

בתקופה בה כיהן הרה"ק משפיטובקה כאב"ד באר, פשטה השמועה כי חיל הצבא יבוא לעיר ביום השבת. מאחר שהללו היו ידועים לאכזרים המשחיתים ופוגעים כל מקום אליו נכנסו, הסתתר רבי יעקב שמשון עם אנשיו במרתף במשך כל יום השבת, ואילו רבינו נותר לשבת בביתו ולא הסתתר. לפנות ערב פקד רבי יעקב שמשון על אחד מאנשיו שיציץ מן ההרכים במרתף לראות אם שורר שקט בעיר, וכן עשה, והבינו שאכן אין כל סכנה. אז שלח שליח מיוחד העירה לברר את המצב לאישורו, ובינתיים הודרו להתפלל ערבית ולהבדיל על הכוס, וכשחזר השליח בישר להם שהצבא עקף את העיר ולא נכנס אליה כלל.

יצא רבי יעקב שמשון ואנשיו והלכו לביתו של רבינו, ומצאוהו כשהוא מסב עדיין עם אנ"ש בסעודה השלישית. נענה רבינו ואמר: הרב משפיטובקה! אתם חכמים, והנכם הולכים ומתנהגים בחכמות וחקירות, ולכן נחבאתם כל השבת במרתף. ומה הרווחתם בזה? בנוסף שלא שמעתם קריאת התורה, לא אכלתם חלק מסעודת השבת, ועוד... אבל אני — פתי פשוט, ומאמין! [אור יקרות]

גמזו. מתבקש, אם כן, לכלול את שלושת ביטויי הביטחון במבנה חסידי־קבלי אחד, ולראות אותם כתהליך שלם של הכנעה־הבדלה־המתקה – מיסודות תורת הבעל שם טוב:

”כל מאן דעביד רחמנא...“ היא אמירה של הכנעה. בהסתכלות זו הטוב נכנע ונסתר תחת מעטה העולם, וגם האדם מכיר בהכנעה במוגבלות ההבנה שלו. ”גם זו לטובה“ היא אמירה של הבדלה, בה נבדל האדם מן המציאות החיצונית ומצליח לראות את הטוב הגנוז בה. ”זו לטובה“ היא אמירה של המתקה גמורה, בה הטוב גלוי ופשוט.

הביטחון המוחלט של רבי דוד בטוב ה', המוליד בנפש שמחה גדולה, הוא גם השורש למידת ה"אן התפעלות" החסידית: דוגמה דומה לזו הופיעה גם בפורים תר"פ – חג הפורים האחרון בחיי אדמו"ר הרש"ב: תחת שלטון הבולשביקים התקיימה התוועדות ארוכה ובלתי חוקית, שנמשכה 12 שעות רצופות. בעיצומה של ההתוועדות נכנסו חיילי הבולשת עם נשק שלוף, אך אדמו"ר הרש"ב לא התפעל. "נאמר חסידות והם יתבטלו", אמר, ופתח באמירת המאמר 'ראשית גויים עמלק'.

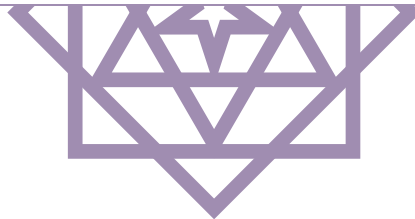
אכן, כעניין בפני עצמו מדובר על כך רבות בחסידות חב"ד. אך מסיפורי רבי דוד נראה, כי הדוגמה הראשונית לכך היא כאן, בסעודות השבת הנינוחות של רבי דוד לייקס לנוכח איום הפורעים.

להתפלל מעריב ואחר כך עשינו הבדלה וישבנו תיכף לסעודת מלוה מלכה. הנה אנחנו היינו עניים ואביונים שלא היה בדינו פרוטה חרא אף בחול, ובפרט בשבת... אף על פי כן, אחר סעודת מלוה מלכה אמר לי הבעש"ט הקדוש זכותו יגן עלינו בזה הלשון: דוד! תן על משקה דבש (מעד)! ואף שידעתי שאין בידי כלום, עם כל זה מפני שאמר לי רבי תן על משקה, לא הייתי מסופק, ונתתי ידי בקעשינע ומשכתי אדום אחד (רענדיל, מטבע זהב) ונתתי על משקה. זאת היא אמונה, אמונה היא המשכה.

[סיפורי יעקב – הוסיאטין]

רבי דוד לייקס נודע באמונתו העזה, ובמידת השמחה שלו – בעקבותיה היה "הממונה על הריקוד והשירה" בחצר הבעל שם טוב. אפילו כאשר נפטרה בתו, לא הניח למנחמים אותו לשקוע בעצבות ואמר: "לא כך קיבלתי מהבעל שם טוב!" רבי דוד נהג אף לומר, כי אין די באמירה "כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד" – מפני שמשמעות האמירה הזו היא שתהיינה תוצאות טובות לדבר שאיננו חיובי כשלעצמו; לא מספיק אפילו לומר "גם זו לטובה" – מפני שיש בכך התפעלות מכך ש"גם זו" היא טובה ולא רעה; האמירה שיש לאמץ היא פשוט: "זו לטובה!" ללא שמץ מחשבה אחרת, או הרהור אודות הדרך בה טוב ה' מתגלה בעולם.

שתי האמירות ש'פוסל' כאן רבי דוד אינן אמירות של מה בכך. אלו מדרגות גבוהות, שאפיינו את רבי עקיבא ואת רבו נחום איש

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

מתח בין ההורים

בתקופה שלפני פסח, בהם אני נמצאת הרבה בבית ונדרשת לעזור וכו', אני נקלעת בבית למצבים שאני מרגישה שאיני מסוגלת לעמוד בהם - בעיקר על רקע מתחים בין הורי שיחיו. זה ממש מייאש אותי, וכמוכן אני לא יכולה לבקש את עזרת ההורים בענין. לכאורה אני רק צריכה להתגבר על כאבי הלב שלי ולנסות להוסיף אור ושמחה, אבל לא נראה לי שיש לי את הכוחות לזה. אודה מאוד לעצת הרב.

מענה:

כמו שכתבת, עליך להוסיף אור ושמחה, וזה כן לפי הכוחות שלך שהרי הקב"ה לא בא בטרוניה עם בריותיו. עליך לנסות רק להוסיף אהבה בלבך לשני ההורים, מבלי להסתכל כלל על מה שקורה ביניהם. כך גם תגרמי לתוספת אהבה ביניהם בעזרה"י.

האם יש צער לידה אחרי הגאולה?

תמיד מקבילים חבלי לידה לגלות ואת הלידה לגאולה. במשל האשה סובלת הרבה גם אחרי הלידה,

לשליחות של כמה חדשים כבחור שעוזר בבית חב"ד בחו"ל. כשניסיתי למצוא שותף מהישיבה שיצטרף אלי, ענו לי שיש כל כך הרבה מה לעשות לתיקון המצב בארץ, וזו השליחות העיקרית, ולכן לא הגיוני לנסוע לשליחת בחו"ל. אני מצדי עניתי - בבחינת 'לשיטתכם' - שגם אם השליחות בארץ היא העיקר, לכל הפחות כדאי לנסוע 'להשתלם' בשליחות בהודו.

שאלתי היא, האם נכון שהשליחות בארץ היא העיקר, והודו היא רק השתלמות, או שבאמת השליחות הזו חשובה לא פחות מהשליחות בארץ?

מענה:

הודו הוא מקום מצויץ לעורר את לב ישראל לחזור לשרשים ולהתקרב לה' ולתורה. יחד עם זה אפשר לקרב את המטיילים לענייני מלכות ישראל בפרט, לשמור אתם על קשר כשיחזרו לארץ וכך לצרף אותם לעניינים. שליחות זו היא עיקרית וחשובה לא פחות מאשר שליחות בארץ (ולשתיהן אותה מטרה). בנוסף לכך, אכן יש גם את ענין ההשתלמות כפי שכתבת.

"איבריה מתפרקין" וכו'. איך אפשר להסביר את זה בנמשל - גלות וגאולה - האם כאשר תגיע הגאולה בב"א, תהיה תקופת הסתגלות "מכאיבה" או שמא בגאולה הקרובה יתבטלו כל הכאבים שאחרי?

מענה:

כאשר נזכה לא יהיו כאבים לא לפני וכל שכן לא לאחר. בנוגע לחבלי משיח שקודם הגאולה - הרבי כבר הכריז שנגמרו כל הבירורים וכבר יצאנו ידי חובת חבלי משיח והכל מוכן לגאולה ללא שום כאבים. באשר לכאבים שאחרי הלידה - הסברנו לאחרונה שלמילה **חרות** ולמילה **אחרי** יש שער משותף - **חר** - ולכן חרות אמתית, להיות בן חורין אמתית, זה אומר להיות אחרי הכל - אחרי העבודה, המלחמות והנסיונות - וכל מה שנוותר לנו הוא להסב כבני חורין - "כולנו מסובים" כמלכים. חג כשר ושמח!

שליחות - בארץ או בחו"ל?

בעידוד הרב אני מתכנן לצאת

צירוף אינו יהודי לליל הסדר

בשנה שעברה ערכנו את ליל הסדר בשליחות בבית חב"ד למטיילים בחו"ל. אחד הבחורים שנרשם, רצה לצרף לליל הסדר את חברתו הגייה [ה"י] ואנחנו סרבנו בתוקף. רוב המטיילים קבלו את זה, אך היה בחור אחד שאמר שהוא לא יגיע אם לא נצרף גם אותה – ואכן הוא לא הגיע. לאחר כמה ימים הוא הגיע לבית חב"ד בכדי לברר מדוע נהגנו כך. הסברנו לו את חשיבות ההבדלה בין ישראל לעמים ומעלת נשמות ישראל וכו'. האם נהגנו נכון [נראה שדווקא הזעזוע שלו מהדחיה גרם לו לברר וכו' ואולי הדברים כן נכנסו ללב], או שהיה עלינו לאפשר לגייה להצטרף ולו בכדי שהוא ישתתף בליל הסדר ויתקרב?

מענה:

ודאי שנהגתם לפי רצון ה' [וב"ה הכל יצא לטובה], אך באופן כללי בשאלות מעין אלו קשה לעשות הכללות, יש לדון כל מקרה וסיטואציה לגופם. המשיכו להפיץ את המאור שבתורה בשמחה!

האם באמת נגאלנו בט"ו בניסן?

אדמו"ר הזקן מציין במאמר שאת חג הפסח – בשונה מחנוכה ופורים – אנחנו חוגגים ביום הנס עצמו ולא ביום המנוחה שבאה אחריו והוא מסביר את החילוק בכך שבחנוכה ופורים האיר אור ממלא כל עלמין בהדרגה ואילו בפסח היה זה אור סובב כל עלמין.

ובכל זאת, כיוון שיש עניין "לחיות עם הזמן", איך יתכן לחגוג גאולה וחרות ביום ט"ו בניסן כששבעה ימים לאחר מכן, בקריעת ים סוף, התגלה למפרע שכל הזמן הזה לא היינו באמת בני חורין שכן היינו נרדפים ע"י פרעה וחילותיו. ניחא בגאולת מצרים חשו שנגאלו ביום הראשון עד שהבינו שלא כך היה, אבל לאחר שכבר נודע הדבר, למה לא לחגוג את חג החרות בשביעי של פסח?

מענה:

גאולת מצרים היתה בשלבים, מהרגע הראשון של יציאת מצרים היינו כבר בני חורין, רק שהרגשה השלמה של חרות ממצרים באה עם קריעת ים סוף. על הפסוק "כימי צאתך

מארץ מצרים ארנו נפלאות" מבואר בחסידות שאכן היציאה ממצרים לא היתה ביום אחד, אלא בימים, לשון רבים. בעצם כל יום עד מתן תורה היה עוד שלב של יציאת מצרים (שעל כן הדבר הראשון אומר אשר הוצאתיך גו'), ועוד יותר, כל מסע עד הכניסה לארץ היה עוד שלב של יציאת מצרים – יציאה מן המיצרים.

הוצאות חג מעבר ליכולת

האם מותר לאדם לקנות לכבוד פסח משהו יקר יותר מהוצאותיו החודשיות, למשל סכו"ם מהודר לליל הסדר, בכמה תשלומים בגדר "לנו עלי ואני פורע"?

מענה:

הוצאות של אכילה ושתיה לכבוד החג ודאי שאפשר, והוא הדין למתנה (בגד או תכשיט) לאשה ולילדים. לגבי כלי בית וכו' – הכל בגדר הסביר והמקובל בסביבתך, כמנהג בעלי בתים חשובים (דמוקרין וכו').

אַנְכִי וְהַיְלָדִים

הַמְדוּר לַיְלָדֵי יִשְׂרָאֵל

כְּפָאָנוּ חֲכָמַיִם (א)

שְׁלוֹם יְלָדִים!

כֵּלָם כְּבָר מוֹכְנִים לְלֵיל הַסֵּדֶר? אֲנִי לֹא מֵתְכַנֵּן רַק לְנִקְיוֹנוֹת הַפֶּסַח אוֹ לְקִנּוּיֹת הַבְּגָדִים. אֲנִי מֵתְכַנֵּן לְשֵׁאלוֹת שֶׁתְּכִינּוּ וְתִשְׁאַלוּ אֶת אָבִא. זֶה הַזְּמַן! לֵיל הַסֵּדֶר הוּא הַזְּמַן הַכִּי הַמֵּתְאִים לְכָה. הַמִּצְוָה נִקְרָאת "לֶחֶם עֲנִי" מִשּׁוּם שֶׁ"עוֹנִים עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה", וְאִם עוֹנִים הַרְבֵּה סִימֵן שֶׁיֵּשׁ קֶדֶם הַרְבֵּה שְׁאֵלוֹת. אֲזוֹ קִדְמָה!

טוֹב, אֶת אַרְבַּע הַקְּשִׁיּוֹת אֲתֵם וְדַאי זוֹכְרִים וּמְדַקְלָמִים בְּעַל פֶּה עוֹד מֵאֲזוֹ שֶׁהֵייתֶם בְּגוֹ. אִפְלוּ שִׁמִּי, אַחֵי הַקֶּטָן, כְּבָר מוֹכֵן פְּחוֹת אוֹ יוֹתֵר לְהוֹפְעָה, אֲזוֹ אֲנִי מִמֶּשׁ לֹא מֵתְכַנֵּן שֶׁרַק תִּדְקְלְמוּ כְּמוֹהוּ. אֲנִי מֵתְכַנֵּן שֶׁתִּשְׁאַלוּ שְׁאֵלוֹת מִשְׁלָכֶם, שְׁאֵלוֹת חֲכָמוֹת שֶׁל יְלָדִים חֲכָמִים, כְּמוֹ זוֹ שֶׁל הַבּוֹ חֶחֶם מִהַגְּדָה. אֲזוֹ מָה בְּעֵצָם שׁוֹאֵל אוֹתָנוּ הַבּוֹ חֶחֶם?

אַחַד בְּשֵׁעָה 03:27 הַתְּקַבֵּלָה בְּמִשְׁטָרָה קְרִיאָה בְּהוֹלָה: "פְּרִיצָה לְבִנְךָ בְּרַחוּב הַתְּאָנָה, תִּגִּיעוּ מִיָּד!" צְנוּת מִשְׁטָרְתִּי בְּלוּוֵי בְּלָשִׁים הַגִּיעַ לְמָקוֹם וּפְתַח בְּסִרְיָקוֹת, אֲבָל לְפְרִיצָה הַמֵּתְחַכְּמֵת לֹא נִמְצְאוּ שׁוּם עֵקֶבוֹת. בְּשָׁל תִּקְלָה טְכְנִיַת לֹא הַפְּעֵלָה הַאֲזַעְקָה וְגַם בְּמִצְלָמוֹת הַאֲבָטָחָה לֹא נִמְצְאוּ שׁוּם מִמְצָאִים. אֲבָל סִיּוֹר מִשְׁטָרְתִּי שֶׁעֵבֵר בְּרַחוּב הַסְּמוּךְ עֵצֵר אֶת ג'וֹנִי, מִיָּדְעֵנוּ, כִּשֶׁהוּא פּוֹסֵעַ בְּמַהִירוֹת בְּאִפְסָן מַחְשִׂיד. ג'וֹנִי מִלֵּא אֶת פִּיּוֹ מִיָּם וְלֹא נִדָּב שׁוּם מִיָּדַע מִשְׁמַעוֹתֵי. "לֹא יוֹדַע, לֹא יוֹדַע", הוּא חוֹר וְאָמַר שׁוֹב וְשׁוֹב.

הֵאֵם נִתֵּן לְהֵאֲשִׁים אֶת ג'וֹנִי בְּמַעֲשֵׂה? זוֹ בְּעִנְיָה. לְמִרוֹת הַנְּסֻבוֹת הַמִּחְשִׂידוֹת אִין בְּיָדֵינוּ רְאִיָּה נִצַּחַת הַקּוֹשֶׁרֶת אוֹתוֹ בְּוִדְאוֹת לְמַעֲשֵׂה. בְּשִׁבִיל לְקַבֵּעַ אֲשַׁמָּה עָלֵינוּ לְקַבֵּל עֲדוֹת נְאֻמָּנָה שֶׁל שְׁנֵי עֲדִים שֶׁרָאוּ בְּמוֹ-עֵינֵיהֶם אֶת הַמַּעֲשֵׂה. מָה אֲנִי לוֹמֵד מִכָּאן? שֶׁעֲדוֹת הַיָּא קְבִיעָה שֶׁחִיָּבֵת לְהַתְּבַסֵּס אֶךְ וְרַק עַל מִישֵׁהוּ שֶׁנִּכַּח בְּעֵצָמוֹ בְּאֵרוֹעַ עָלָיו הוּא מַעִיד.

חֲקֵה חֲתֻמָּתִי

וְאִיךָ קִשּׁוֹר הַסְּפוּר שֶׁל ג'וֹנִי לְסִפּוּר שְׁלָנוּ, הַסְּפוּר שֶׁל יְצִיאַת מִצְרָיִם? כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם יוֹדְעִים, וְכֵן גַּם אָנוּ לוֹמְדִים

חֲסִרָה כְּלָצוֹת

ג'וֹנִי הוּא בְּרִנָּשׁ מִכְּקָפְקָה. הוּא נִצְפָּה לְרַב בְּחֻבְרַת נַעֲרֵי רַחוּב בְּטָלְנִים שֶׁמַּעֲבִירִים אֶת זְמַנָּם בְּהִבָּל וְרִיקָה. לִילָה

המצוות מסוג זה נקראות **משפטים**. כמו אותיות המצטרפות למלים ומלים המצטרפות למשפט ברור ומוכן – כך גם טעמים של המשפטים מתישב על לבנו ללא מאמץ מיוחד.

שלא נטעה! הטעם שמוכן לנו בשכלנו הדל והגשמי אינו טעמה האמתית של המצוה. הרי מי שנאתן אותה הוא ה' יתברך, ששכלו וחקמתו נשגבים מבינתנו. רצון ה' הוא למעלה מפל טעם ודעת ולכן עלינו לקיים גם מצוות מסוג זה מתוך קבלת על גמורה. בכל זאת, ההסבר המתישב על דעתנו גורם לנו להרגיש פחות את הקשי והמאמץ הנדרש בקיומן.

אפס רצי

בין החקים הבלתי נתנים להשגה והמשפטים המובנים לנו עומד סוג שלישי של מצוות: אלו הן **העדות** – מצוות שהן עדות למאורעות שקרו לנו. לדגמה: מצות תפלין. בתורה מובא בפרוש נמוק להנחת התפלין: "והיה לה לאות על ידה... כי בידי חזקה הוצאה ה' ממצרים". לכאורה יש פה הסבר ונמוק שאני יכול להבין גם בשכל שלי. היינו עבדים במצרים ויצאנו משם, היציאה היא מארץ חשוב ביותר ולכן הגיוני שאות העדות לכך נצין בדרך מעשית כלשהיא. אבל כאן מגיע החלק שפחות מוכן וברור: למה דוקא באמצעות פרשיות מהתורה הכתובות בדיו על

מדבריו של ה' החכם, מתחלקות מצוות התורה לשלשה סוגים – עדות, חקים ומשפטים.

חקים הם המצוות שאין לנו בהן כל השגה. גם אם ננסה – נתקשה לתת להן טעם הגיוני שיתישב בשכלנו. פרה אדמה היא דגמה לכך. יותר מזה, לפעמים אפילו עלולות להתעורר אצלנו קשיות על טעמן של אותן מצוות, עד כדי כך שגוי העומד ורואה אותנו מקימים אותן יכול ללעג לנו. אבל איך אומרים? חק הוא חק, בין אם הבנת את טעמו ובין אם לא – אתה חייב לבצע. מה לדעתכם יותר קשה: לכתב מכתב בעט או לחקק את האותיות על גבי אבן? החקים שה' חקק הם מצוות מהסוג שדורש מאתנו מאמץ מיוחד, כמו זה שפחקיקת האותיות בסלע. זוהי עבודה של קבלת על. עלינו להניח את שכלנו בצד ולקיים את רצון ה', כפי שהוא פקד עלינו, גם אם אין לנו כל השגה והבנה בטעמן של מצוות אלו.

אלוהי' ר' צדקו

לא כל המצוות בלתי מובנות לנו. להפך, יש כאלו שממש מתבקשות בלנו מכירים את הספור על דמא בן נתינא הגוי. אפילו הוא, בלי להיות יהודי שקבל תורה, הבין מעצמו שכבוד אב הוא ערך גדול ועבור ערך זה היה מוכן לוותר על רוח כספי גדול. אז אם גוי מסגל להבין בטח שגם אני יכול.

מה פלאנו?

טוב, אז אם הבנו את ההבדל בין שלשת סוגי המצוות זה כבר סימן שאנחנו בני גבונים, מהסוג של הבן החכם. מהי שאלתו של הבן? "מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם?". האם הוא באמת מתכנן לשמע כעת רשימת של שש מאות ושלוש עשרה מצוות? לא נראה כן. אם הוא מצליח לתאר את כל אחד משלשת סוגי המצוות – עדות, חקים ומשפטים – סימן שהוא כבר מבין על מה מדבר גם התשובה שהוא מקבל בהגדה אינה נראית קשורה לשאלה זו. שאלת הבן החכם מקפלת במלה הראשונה שבדבריו: "מה?". אני מחפש לדעת משהו עמוק שמסתתר בכל אותו מצוות שצוה ה' אותנו.

סקרנים לדעת מהו? מזמנים לדלג אל המדור הבא....

אז בינתים – שבת שלום ומברך!
פסח כשר ושמח! 🌿

קלף? מדוע הן צריכות להיות מונחות דוקא בתוך קביות שחרות שרצועות עור משתלשלות מהן? למה שלא נשמר את הקלף בתוך הארנק שבכיסנו? יוצא לנו, שהעדות הן בעצם מצוות שבין חקים למשפטים. מצד אחד מובן לי העקרון שבעדות, כמו במשפטים, אבל מצד שני נשארים פרטי קיום המצוה מעבר להשגה שלי, כמו בחקים. מצוות אלו הן מסירת העדות שלנו. בקיומן אנו מעידים על כך שה' יתברך ברא את העולם. לא רק ברא פעם, בעבר, אלא גם כעת, לאחר שונברא העולם, הוא לבדו זה שמנהל אותו. האמת היא, שהעדות שלנו הרבה יותר חדה: אנו מצביעים על כך שאין שום מציאות בעולם שאינה ה' יתברך בעצמו – "אין עוד מלבדו"! אנו היחידים שיכולים למסור את המידע הזה! אף אחד מלבד עם ישראל לא מכיר את ה' יתברך כפי שאנו מכירים אותו ולכן רק העדות שלנו קבילה ואמינה!

כָּפָנוּ חֲכָמִים (א)

הבן החכם (ממלץ לקרא מהתחלה, אבל אפשר גם להצטרף מפאן...).

אז בלנו חכמים וכלנו גבונים. אנו יודעים שבתורה יש מצוות מובנות (משפטים), מצוות בלתי מובנות (חקים) ומצוות מובנות ובלתי מובנות כאחד (עדות). מה מלמדת אותי חלקה

שלום ילדים!

אחרי ההפסקה שלקחנו אנו יכולים להמשיך במסע: שאלתו החכמה של

בְּאֵרוֹת; יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּהִיּוֹתוֹ רָעָה אֶת
צֵאן לָבוֹן גִּלְיָף אֶת הַמְקָלוֹת אֶל מוֹל
הַצֵּאן וּבְכַךְ פָּעַל גְּדוּלוֹת וּנְצוּרוֹת. אֶת
כָּל אֵלוֹ עָשׂוּ הָאֲבוֹת, עוֹד לִפְנֵי מִתֵּן
תוֹרָה, מִתוֹךְ רְצוֹן וְחִבּוּר עֲצוּם לַה'.

עוֹמֵד הֵבֵן הַחֶכֶם שְׁלֹנוּ וְשׂוֹאֵל: מִדּוּעַ
הַפְּסָקָה הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ זוֹ? מִדּוּעַ מֵאִז
שְׁקִבְּלָנוּ אֶת הַתּוֹרָה עָלֵינוּ לִפְעַל אִךְ וְרַק
לְפִי מָה שְׁמִצּוּהָ עָלֵינוּ? לְמָה שְׁלֵא אֶהְיֶה
יְצִירְתִּי וְאֶתֵּן לַה' אֶת מָה שְׁאֲנִי מִמְצִיא
בְּעֲצָמִי? כַּעֵת עָלֵינוּ לִפְנוֹת אֶת מְקוֹמָהּ
שֶׁל הָאֱהָבָה לַה' לְטוֹבוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה
מִפְּנֵינוּ.

רִיחַ אֲבוֹת כְּאֲבוֹת

מְבֹאָר בְּחִסְדוֹת כִּי בֵּין עֲבוּדַת
הָאֲבוֹת שְׁלִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה לְעֲבוּדַת
עִם יִשְׂרָאֵל לְאַחַר קִבְּלָתָהּ בְּסִינֵי קָיָם
הַבְּדֵל מֵהוֹתִי, מִמֶּשׁ שְׂמִים וְאָרֶץ. עֲבוּדַת
הָאֲבוֹת הִיְתָה מִמְקַדֵּת בְּפִנּוּהָ הָעֲלִיּוֹנָה
שְׁלֵהֶם, בְּעוֹד מְקוֹמוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה
שְׁנַעֲשֵׂה בִיּוֹדֵיהֶם הִיָּה טָפַל אֶלֶיָּהּ.
הִיּוֹת וְהַעֲקָר בְּעֲבוּדַתוֹ הִיָּה פְּנוֹת הַלֵּב
הַרוֹחֲנִית, יְכוֹל הִיָּה יַעֲקֹב אָבִינוּ לְזָרֵק
אֶת אוֹתָם הַמְקָלוֹת לְאַחַר פְּצוּלָן
לְאַשְׁפָּה. כָּל קִדְשָׁה לֹא דְבָקָה בָּהֶם.
עֲבוּדַת הָאֲבוֹת הִיְתָה בְּשְׂמִים.

חַז"ל מְדַמִּים אֶת הָעֲבוּדָה הַנִּפְלְאָה
הַזֹּאת לְרִיחַ טוֹב. תְּתַאֲרוּ לָכֶם שְׂאֵתָם
נִכְנָסִים לְאוֹלָם שְׂמִחוֹת מִפְּאָר. הַמְרָאָה,
הָאוֹלָם וְסִגְנוֹנוֹ מְדַהֲבִים בְּיָפִים,
צְלִילֵי הַמּוֹזִיקָה הַמְשֻׁמְעִים עֲרִבִים

זוֹ? שְׁהֲרָצוֹן שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ מִתְחַלֵּק
לְהַמּוֹן פְּרֻטִים וּפְרֻטֵי פְּרֻטִים שׁוֹנִים. לַה'
יֵשׁ מָה לֹאמַר עַל כָּל תְּחוּם בְּחַיִּים שְׁלֹנוּ
וְהוּא תוֹבֵעַ מֵאֶתְנוּ לְקַיֵּם אֶת רְצוֹנוֹ
בְּדִיוֹק כְּפִי שֶׁהוּא פֶּתַב וְנָתַן בְּתוֹרָה
שְׁקִבְּלָנוּ בְּהַר סִינֵי.

אֶת כָּל זֶה פָּכַר יוֹדֵעַ הֵבֵן הַחֶכֶם
שְׁלֹנוּ. הוּא כְּמוֹבֵן שְׂמִחַת בְּמִצְוֹת וְחִפְץ
לְקַיֵּם אוֹתוֹ, אֲבָל מִשֵּׁהוּ מִצִּיק לוֹ. תִּגִּידוּ
לִי אֵתָם: מָה יוֹתֵר כִּיף לָכֶם, כְּשִׁמִּישֵׁהוּ
אַחַר קוֹבֵעַ לָכֶם מָה לַעֲשׂוֹת אוֹ כְּשִׁאֲתָם
עוֹשִׂים אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר מְרֻצוֹנְכֶם
הַחֲפָשִׁי? לִי זֶה דֵי בְרוּהָ. אֲנִי תִמְיֵד
מִעֲדִיף לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים מְרֻצוֹנֵי הַחֲפָשִׁי,
מֵאֱהָבָה. כְּכֹל שְׂאֲנִי מִחְבֵּר לְמַעֲשֵׂה אוֹתוֹ
אֲנִי עוֹמֵד לְבַצֵּעַ הַחֲשֵׁק שְׁלִי גְדֹל.

אִם כֵּן, שׂוֹאֵל הֵבֵן הַחֶכֶם, מִדּוּעַ קוֹבֵעַ
ה' עֲבוּרָנוּ אֶת דְּרֹךְ הָעֲבוּדָה. הַאִם הוּא
אֵינוֹ מֵעֲנִין שְׁנֹגֵיעַ לְכֹךְ בְּכַחוֹת עֲצָמָנוּ?

אֲכַפְּכָה אִלּוּ יִרְאָה?

לְבוֹן הַחֶכֶם שְׁלֹנוּ יֵשׁ בְּהַחֲלֵט עַל
מִי לְהִסְתַּמֵּךְ. כְּמוֹ כָּל יְהוּדִי, הוּא בָּנָם
שֶׁל הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים, אֲבָרְהָם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב. הָאֲבוֹת קִיְּמוּ גַם הֵם אֶת הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹתֶיהָ, אֲבָל בְּדֶרֶךְם שְׁלֵהֶם. אֲבָרְהָם
אָבִינוּ הִיָּה מְלֵא בְּאֱהָבָה עֲצוּמָה לַה',
וּמִמִּילָא לְכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁהוּא בְּרָא, וְאֶת
כָּל פֶּחַ אֶהְבֵּתוֹ הַשְּׁקִיעַ בְּהַכְנָסַת אוֹרְחִים
וְקָרוֹב הַרְחוֹקִים לְכִנְפֵי הָאֱמוּנָה; יִצְחָק
אָבִינוּ, שְׂמֵדְתוֹ הִיְתָה יִרְאָה וּפְחַד, עֶבֶד
אֶת ה' בְּמִצְוָה מְקוֹרִית – חֲפִירַת

נותן לנו ה' יתברך בכל יום. כל יום אני עומד לפני מתן תורה, מתבונן בעבודת האבות הקדושים ומשתוקק לעבד באותה התלהבות רוחנית! בכל יום גם אני רוצה להיות כמו מי שאינו מצוה ובכל זאת עושה!

בן חכם – אדם תמים!

מהי התשובה לבן החכם? אתה צודק ברצון שלך, אבל כפי שאותו אור רוחני נפלא יוכל להאיר פאו, בעולם הגשמי שלנו, עליך להחזיר ולצוק אותו לתוך הכלים הנפלאים שה' הכין לצורך זה – העדות, החקים והמשפטים שבתורה.

אבל השאלה שלך תשאל גם בשנה הבאה, כי אף פעם לא נותר על הטעם (והריח) הטוב של עבודת האבות. לעתיד לבוא, כשיבוא משיח, נזכה לשלב בין שתיהן. נקיים את המצוות כפי שה' קבע ומפני שה' צוה, אבל החשק שלנו לעשות זאת יהיה גדול כל כך בדיוק כפי שעשינו זאת מרצוננו החפשי.

אז לכו, בן חכם יקר, שמר היטב את החלום שלך. אל תסיח את דעתך מטעמה הערב של המצוה ולכן "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". אל תאכל שום דבר לאחר אכילת מצת המצוה – ובצורת ה' בקרוב מקרבן הפסח! – כפי שטעם המצוה ישאר בפיה!

שנזכה להחזיר ריח אלקי בעולם הגשמי! פסח כשר ושמים! נ?

לאזן ואתם גם יודעים שבהמשך תגש בפניכם סעודה דשנה. כל אלו מחדדים את החושים שלנו וגורמים לנו תענוג והנאה. אבל אחד הדברים שמשפיעים על ההרגשה הטובה שלנו הוא דוקא זה שאנו הכי פחות שמים לב אליו – הריח הטוב. ברים יש משהו רחני. הוא מתפזר בשווה בחלל האולם ונמצא בכל מקום בתוכו, אבל איני יכול לזהות מיך מהיכן הוא מגיע אלי. עבודת ה' בסגנון של ריח רוחני מאפין את עבודת ה"שמים" של אבותינו הקדושים.

תורה ככד יו

אבל במתן תורה ארע דבר. ה' יתברך החליט לרדת על הר סיני וזה אומר שהתמונה עומדת להשתנות. מהיום והלאה עבודת ה"שמים" תרד למטה, אל הארץ הגשמית. כעת יעבר המקוד מהכונה הרוחנית אל המעשה הגשמי הנעשה באמצעות הידים המעשיות שלנו. הקדשה תחדר עד לדומם הגשמי ותגלה שגם הוא אלקות ממש! זו הסבה שגם על החפץ הגשמי תחול קדשה ואם ספר התורה משום-מה יבלה הוא יהיה טעון גניזה!

ובכו, האמת היא שגם את זה יודע הבן החכם, וכעת גם אתם... ברורה לו מעלת התורה מאז שקבלנו אותה בסיני. אבל בכל שנה הוא נזכר בשאלה הזו מחדש. הרי בדיוק כפי שהעולם נברא בכל רגע מחדש כך גם את התורה

החתול של שרדינגר והניפול של רבי ירמיה

— שהוא השרש הרוחני שלו — מלמדים אותנו לחשוב באופן יוצא מן הכלל. העולם שלנו שבוי בכללים, כאשר ירידת הדורות והעמקת הגלות הופכת את הכללים למכבידים יותר ויותר, ויציאת מצרים היא היציאה מהכלל. יציאת מצרים של עם ישראל היא בשורה לעולם כולו שניתן לצאת מן הכללים והמשיח הוא ה"פורץ" היוצא מן הכלל של הגלות ומוליך אחריו את העם והעולם כולו אל הגאולה.

שיעור הרמב"ם השבוע עוסק בנושא שאמנם נמצא היום בראש החדשות, "תורתו אומנותו", אך הוא עוסק בו באופן תורני טהור — מההיבט ההלכתי והנשמתי — והוא מלמד כיצד היוצאים-מן-הכלל שתורתם אומנותם משחררים ומקדמים את העולם כולו.

כל זה בתוך גליון מלא וגדוש שילווה אתכם משבת הגדול, דרך ליל הסדר ועד שביעי של פסח: מוזמנים להעמיק בשיעורי ליל הסדר וסעודת משיח אשתקד, להנות מהשיעור הטרי, מהמדורים הכפולים, והעיקר — **אל תפספסו את המוסף המיוחד של ביאורי הגדה של פסח בו פותח הגליון.**

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ר